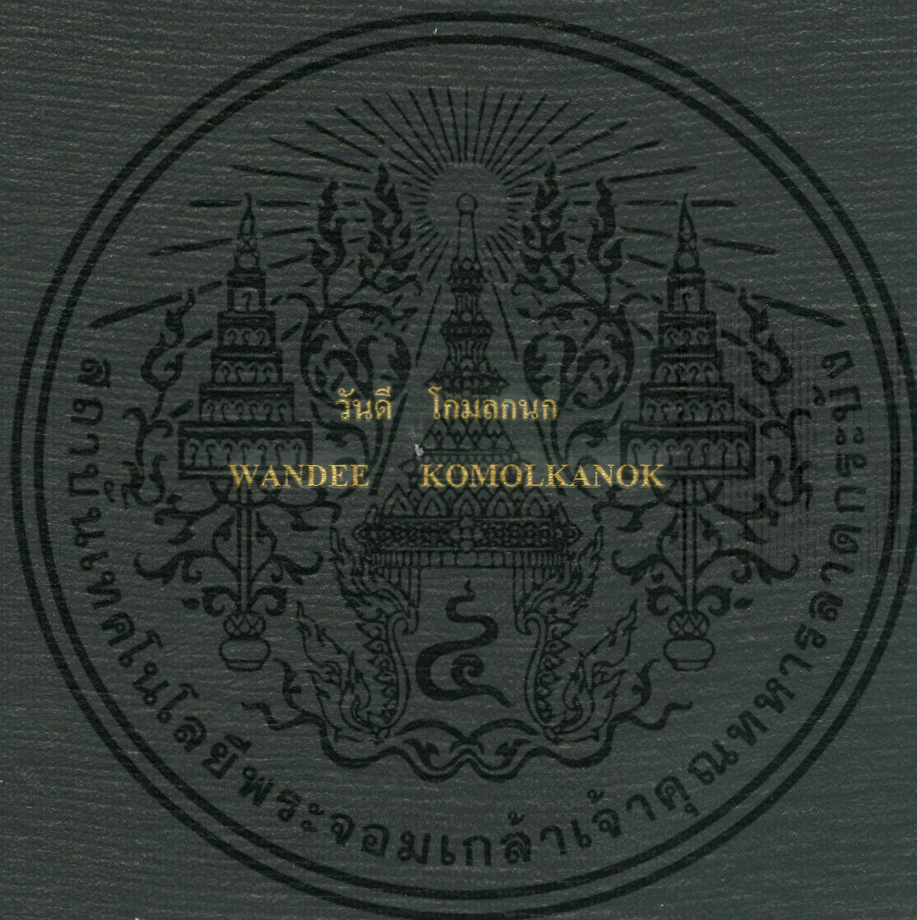

เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

INFORMAL ECONOMY AND DEVELOPMENT OF BORDER TOWNSHIP :
A CASE STUDY MAE SAI MUNICIPALITY, CHIANG RAI PROVINCE

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาดบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2558

KMITL-2015-AR-M-001-017

เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

INFORMAL ECONOMY AND DEVELOPMENT OF BORDER TOWNSHIP :
A CASE STUDY MAE SAI MUNICIPALITY, CHIANG RAI PROVINCE

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาวิทยาลัย
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2558

KMITL-2015-AR-M-001-017

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**INFORMAL ECONOMY AND DEVELOPMENT OF BORDER
TOWNSHIP : A CASE STUDY MAE SAI MUNICIPALITY,
CHIANG RAI PROVINCE**

WANDEE KOMOLKANOK

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF MASTER PROGRAM IN URBAN AND
ENVIRONMENTAL PANNING
FACULTY OF ARCHITECURE**

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF THECHNOLOGY LADKRABANG

2015

KMITL -2015-AR-M-001-017

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2015

FACULTY OF ARCHITECTURE

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารลิขสิทธิ์ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ไม่สามารถนำออกจำหน่ายหรือเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากสถาบันฯ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา
เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย
INFORMAL ECONOMY AND DEVELOPMENT OF THE BORDER TOWNSHIP : A
CASE STUDY OF MAE SAI MUNICIPALITY, CHIANG RAI PROVINCE

นักศึกษา นางสาววันดี โกมลทนก
รหัสประจำตัว 53620109
ปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.ณัฐวิภา นบหนอง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม -

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์		ลายมือชื่อ
ดร.ณัฐวิภา นบหนอง	นบหนอง	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	เจริญตระกูลปิติ	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิตี ศุภรัตน์เมธี	ศุภรัตน์เมธี	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมร กฤษณพันธ์	กฤษณพันธ์	
รองศาสตราจารย์ ดร.นิติชาญ ปลื้มอารมย์	ปลื้มอารมย์	

วัน / เดือน / ปี ที่สอบ 26 มิถุนายน 2558 เวลา 14.00 น.

สถานที่สอบ กลุ่มวิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์รับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชฐ โสวิทยสกุล)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

วันที่ 29 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2558

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน

: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ชื่อนักศึกษา

นางสาววันดี โกมลทนก

รหัสประจำตัว

53620109

ปริญญา

การวางแผนภาคและเมืองมหบัณฑิต

สาขาวิชา

การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

พ.ศ.

2558

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.ณัฐกฤษฐ นบมอบ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องเศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะเฉพาะเศรษฐกิจในระบบของเมืองเพื่อศึกษารูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบ ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในระบบและเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในเมืองชายแดน และเพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของเมืองชายแดนแม่สาย กำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองชายแดนแม่สาย ในการนำไปสู่การพัฒนาเมืองชายแดนอย่างยั่งยืน โดยมีเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นกรณีศึกษา วิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มตัวอย่างและใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ กลุ่มผู้ค้ารายย่อย และนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการค้าขายของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยถือว่าเป็นรูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบสากล ดังนั้นการที่ภาครัฐจะเข้าไปมีส่วนในการควบคุมหรือการบริหารจัดการให้กลุ่มเหล่านี้ในด้านการจัดการเชิงพื้นที่ เพื่อรองรับการกระจายตัวของกลุ่มผู้ค้ารายย่อย และนักท่องเที่ยว ย่อมเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการควบคู่กันไปเพื่อให้เกิดการเกื้อหนุนระหว่างเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบที่ดีต่อไป สำหรับความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจในระบบในลักษณะของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจนอกระบบของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยพบว่า ราคาและคุณภาพของสินค้าและบริการมีความสัมพันธ์กับการซื้อสินค้าของกลุ่มผู้ค้ารายย่อย ดังนั้นหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องควรมีมาตรการเพื่อควบคุมคุณภาพสินค้าและบริการให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และรักษาคุณภาพที่ดี เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่ดีต่อไป อันนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในอนาคตและพบว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่น่าสนับสนุนทั้งเศรษฐกิจในระบบและเศรษฐกิจนอกระบบ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรมีนโยบายการพัฒนาให้แหล่งพื้นที่แม่สายเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนในแหล่ง ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดที่จะสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

คำสำคัญ : เศรษฐกิจนอกระบบ, เมืองชายแดน ,การพัฒนาเมืองชายแดน

Thesis	Informal economy and development of border township : A case study Mae Sai municipality , Chiang rai province
Student	Miss Wandee Komolkanok
Student ID	53620109
Degree	Master of Urban and Regional Planning
Program	Urban and Regional Planning
Year	2015
Thesis Advisor	Dr. Natthakit Knobnob

ABSTRACT

The primary objective of this thesis is to study the particular urban domains and functions of Mae Sai; a border town in Chiangrai province, north of Thailand. Its geographical location on the border between Myanmar and Thailand has some significant characters of combination of formal and informal economies. As an important inland checkpoint, Mae Sai has been playing great roles in trans-boundary trades and businesses for centuries; known as formal economies. Coupled with this, from the gloomy perspectives, it has been one of the largest bases of illegal trades and business known as informal economies as well. Attempts were made to study and find out how these two contrast activities support and facilitate this border town. Fieldworks, surveys and dialogues in association with theoretical applications are adopted to explain the on-going development of Mae Sai. Even further comprehensive analysis could not be undertaken due to limitation of time, it is rather relevant; maybe not different from another border towns in Thailand that the informal economies are key factors as hidden driving force of development of Mae Sai. No matter what are these informal economic activities, it cannot be denied that Mae Sai continues to grow and the informal economies have been parts of the border township.

Key word : Informal Economy, Cross-border, Border Town Development

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตากรุณาจาก ดร.ณัฐกฤษฐ นบมอบ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้ความรู้ทางวิชาการ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานวิจัย ให้ข้อเสนอแนะการแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่อง และตรวจทานวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร. นพพล สหชัยเสรี ที่เป็นผู้แนะนำในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ และให้ความรู้ ขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ด้านชายแดนแม่สาย และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในเทศบาล ตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่ได้สละเวลาให้เวลาคิดเห็น ตอบแบบสอบถาม และหน่วยงานจาก ส่วนกลาง เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่อนุเคราะห์ข้อมูล สนับสนุนด้านวิชาการ ตลอดจนเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา

ขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ ทุกคนทั้งเพื่อนที่ทำงานและที่เป็นนักศึกษาร่วมรุ่น และรุ่นพี่ รุ่นน้อง พร้อมทั้งคณะเจ้าหน้าที่ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และบุคคลอันเป็นที่รัก ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้กำลังใจ ระหว่างที่ศึกษา ตลอดจนการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ พ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่เป็นกำลังใจ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบอบแต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

วันดี โกลมลกนก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	IV
สารบัญ.....	V
สารบัญตาราง.....	VII
สารบัญรูป.....	IX
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	4
1.5 นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ.....	5
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการค้ารายย่อยนอกระบบกับธุรกิจในระบบ.....	14
2.3 โครงสร้างเศรษฐกิจในระบบที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจนอกระบบ.....	16
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวและการค้าชายแดน.....	23
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	35
3.1 กรอบการวิจัย.....	35
3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	36
3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	39
3.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	40
3.5 การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	41
3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	42
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	43

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า	
บทที่ 4	สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	45
4.1	ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต	45
4.2	การปกครอง และการตั้งถิ่นฐาน.....	47
4.4	ลักษณะภูมิอากาศ.....	49
4.5	การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	49
4.6	การคมนาคม.....	50
4.7	ลักษณะประชากร.....	53
4.8	ลักษณะทางเศรษฐกิจและการค้าชายแดน.....	54
4.9	สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย.....	64
4.10	เศรษฐกิจการท่องเที่ยว.....	66
4.11	บทสรุป.....	66
บทที่ 5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
5.1	คุณลักษณะเฉพาะของเศรษฐกิจในระบบของเทศบาลตำบล แม่สายอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.....	68
5.2	รูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในระบบ และการท่องเที่ยวในชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย.....	84
5.3	บทสรุป.....	96
บทที่ 6	สรุปผลและข้อเสนอแนะ.....	102
6.1	รูปแบบเศรษฐกิจในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย.....	102
6.2	แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่เทศบาล ตำบลแม่สาย.....	104
6.3	ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	106
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	110
ประวัติผู้เขียน	119

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	แสดงตัวแปร เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและระดับการวัดข้อมูล.....	37
3.2	จัดอันดับจะให้ค่าคะแนน.....	43
4.1	แสดงประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย.....	50
4.2	แสดงจำนวนประชากร คร่าวเรือน ความหนาแน่นประชากรของเทศบาล ตำบลแม่สาย ปี พ.ศ. 2556 จำแนกตามเขตการปกครอง.....	53
4.3	แสดงการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่ง (shift-share).....	56
4.4	สถานพักแรม ห้องพัก ผู้เยี่ยมเยือน และรายได้จากการท่องเที่ยวจำแนกเป็นราย จังหวัด.....	65
4.5	ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดนแม่สายปี 2556.....	66
5.1	สถิติสินค้านำเข้า - ส่งออก ทางด่านศุลกากรแม่สาย จังหวัดเชียงราย..... ประจำปีงบประมาณ 2546 - 2556 (ต.ค. 46 - ก.ย. 56).....	69
5.2	แสดงข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ.....	73
5.3	แสดงรูปแบบกิจการของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ.....	74
5.4	แสดงสาเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการประกอบกิจการค้าของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ.....	75
5.5	แสดงแหล่งเงินทุนและแหล่งที่มาของเงินทุนในประกอบกิจการค้ารายย่อย นอกระบบ.....	76
5.6	เหตุผลในการเลือกสินค้าและบริการเพื่อจะจำหน่ายในร้านค้า.....	76
5.7	แสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกิจการในอนาคตของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ.....	77
5.8	ข้อตกลงในการใช้พื้นที่สำหรับการขาย สำหรับผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ.....	77
5.9	แสดงข้อมูลผู้ค้ารายย่อยด้านสินค้าหลักที่จำหน่ายแหล่งซื้อสินค้าและ วิธีการชำระเงิน.....	78
5.10	แสดงคุณลักษณะทางสังคมของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเทศบาลตำบลแม่ สาย.....	80
5.11	ข้อมูลผู้ค้ารายย่อยเกี่ยวกับการซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ใช้.....	81
5.12	แสดงปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ.....	82
5.13	แสดงความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพ.....	82
5.14	แสดงจำนวนเงินในการซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยว.....	84

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.15	แสดงข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจในระบบของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง การใช้จ่าย.....	85
5.16	แสดงภาพรวมคุณลักษณะของนักท่องเที่ยว.....	86
5.17	แสดงประเภทของการท่องเที่ยว.....	88
5.18	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามเพศ.....	89
5.19	การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตาม ระดับการศึกษา.....	90
5.20	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อ ซื้อสินค้าจำแนกตามอาชีพ.....	91
5.21	การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อ ซื้อสินค้าแต่ละประเภทกับรูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว.....	92
5.22	ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าและบริการของร้านค้า.....	93
5.23	การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตามเพศ ของนักท่องเที่ยว.....	94
5.24	การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตาม ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว.....	95
5.25	แสดงจำนวนและร้อยละของเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าและบริการร้านค้า.....	96

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
2.1	ลักษณะงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ.....	10
2.2	โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ.....	20
2.3	โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดเชียงราย ปี 2549.....	22
2.4	รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21.....	25
2.5	มิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	32
3.1	แสดงกรอบการวิจัย.....	36
3.2	แสดงความเชื่อมโยงตัวแปรกลุ่มผู้ค้ารายย่อย.....	38
3.3	แสดงความเชื่อมโยงตัวแปรกลุ่มผู้ใช้บริการ.....	39
3.4	แสดงพื้นที่ศึกษา และ โซนที่ทำการสำรวจ.....	42
4.1	แสดงเขตปกครองเทศบาลตำบลแม่สาย.....	46
4.2	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินเทศบาลตำบลแม่สาย ปี 2555.....	48
4.3	แสดงเส้นทางคมนาคมพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย.....	52
4.4	แสดงจำนวนประชากรเทศบาลตำบลแม่สาย ปี 2537-2557.....	54
4.5	การเปรียบเทียบอัตราการเติบโตของ GDP ของประเทศไทย และ GPP ของ จังหวัดเชียงราย.....	58
4.6	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย ระหว่างปี 2547 – 2556.....	59
4.7	การเปรียบเทียบการเปิดการค้าชายแดนและมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด เชียงราย ระหว่างปี 2547 – 2556.....	59
4.8	มูลค่าการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย รายด้าน (ล้านบาท) ระหว่างปี 2553 - 2556	61
4.9	แสดงลักษณะร้านค้าและสินค้าที่วางขายในเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย	62
4.10	แสดงร้อยละของแต่ละกิจกรรมรายสาขา.....	63
4.11	แสดงร้อยละของจำนวนแรงงานรายสาขา.....	63
5.1	แสดงสถิติการนำเข้า-ส่งออกปีงบประมาณ 2546 - 2556 (ต.ค. 46 - ก.ย. 56).....	70
5.2	แสดงสถิติการส่งออกปี พ.ศ. 2555 – 2556.....	71
5.3	แสดงมูลค่าประเภทสินค้านำเข้าสูงสุดสิบห้าอันดับแรกปี พ.ศ. 2555.....	71
5.4	แสดงมูลค่าประเภทสินค้านำเข้าสูงสุดสิบห้าอันดับแรกปี พ.ศ. 2556.....	72

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองชายแดนถือเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการถูกวางไว้ให้เป็นประตูการค้า ประตูคมนาคมขนส่ง และประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเมืองชายแดนทำหน้าที่เป็นทั้งเมืองผลิตสินค้า เมืองรับส่งสินค้า เมืองท่องเที่ยว และเมืองบริการที่ค่อนข้างสมบูรณ์ในตัวเอง โดยเมืองอื่น ๆ ในพื้นที่ในทำหน้าที่เป็นเมืองสนับสนุน เพื่อให้เมืองชายแดนสามารถทำหน้าที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (ฉัฐพล ดันตระกูลทรัพย์ 2550: 2) และด้วยจากความได้เปรียบในด้านที่ตั้งภูมิศาสตร์ที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ปริมาณการค้าชายแดนในพื้นที่เมืองชายแดนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและบรรเทาปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจึงถือได้ว่าเมืองชายแดนเป็นเมืองที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้าทางเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างดี

จากเมืองชายแดนหลัก 13 เมือง นั้น จังหวัดเชียงรายถือเป็นอีกหนึ่งจังหวัดในภาคเหนือที่มีพื้นที่พัฒนาต่อประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นเมืองชายแดนที่มีศักยภาพอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดน จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยอย่างต่อเนื่อง ด้วยชายแดนในจังหวัดเชียงราย มีศักยภาพในด้านพื้นที่ที่เชื่อมโยงจากประเทศไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศจีน ตามแนวทาง 3 เส้นทางหลัก คือ 1. ผ่านพม่า ได้แก่ เมืองแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก-เชียงตุงด้าแล้ว เชียงรุ่ง 2. ผ่านลาว คือ เชียงของ-ห้วยทราย -หลวงน้ำทา-บ่อเต็น-เชียงรุ่ง-คูนหมิงและ 3. การเดินเรือพาณิชย์ในลุ่มน้ำโขงจากเชียงของ เชียงแสน เข้าไปยังลาว นอกจากนี้ จังหวัดเชียงราย ยังมีการค้าและการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเมือง มีการส่งสินค้าออกและนำเข้าสินค้าเข้าที่มีมูลค่าจำนวนมากนับหมื่นล้านบาท เป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยได้ดุลการค้าที่สำคัญ โดย พบว่า มูลค่าสินค้านำเข้า-ส่งออก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2554 มีมูลค่ามากกว่า 2000 ล้านบาท โดยจะเห็นว่ามีมูลค่าการส่งออกมากกว่า มูลค่าสินค้านำเข้า ด้านศุลกากรแม่สาย. 2555ซึ่งรูปแบบการค้าชายแดนในแม่สายแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ การค้าในระบบ โดยมีปริมาณการค้าในปี พ.ศ. 2554 มูลค่า 29,771.51 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 41.25 ในรอบ 10 ปี (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2555)

จากมูลค่าการค้าของจังหวัดเชียงรายที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ด้วยความได้เปรียบทางลักษณะกายภาพที่มีพื้นที่ติดชายแดน และเป็นเมืองหน้าด่านประตูเศรษฐกิจ (Gateway) ประเทศไทย และ

ปัจจุบัน อำเภอแม่สาย ยังมีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่มีสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สามารถข้ามไปยัง ทำให้เหล็ก-เชียงตุง-เชียงรุ่ง ซึ่งเป็นนโยบายการพัฒนาระบบคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสงสัยและสนใจ ศึกษาถึงรูปแบบลักษณะการค้ำนอกระบบในเทศบาลตำแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร

การค้ำนอกระบบหรือที่เรียกกันว่า "สินค้ำลอยน้ำ" และการค้ำผ่านแดน เฉพาะการค้ำนอกระบบ หรือสินค้ำลอยน้ำ หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจและเอกลักษณ์ สำคัญของตลาดเมืองแม่สายในอดีต คือ ในช่วงเวลาน้ำลดลงจนสามารถเดินข้ามแม่น้ำผ่านเข้าออกได้โดยง่ายโดยมีการผ่อนปรนการเข้าออกบริเวณชายแดน นั้น ส่วนใหญ่เป็นสินค้ำเครื่องอุปโภคบริโภคจากจีนและสินค้ำ 15 รายการที่กระทรวงพาณิชย์ได้ประกาศว่าสินค้ำต้องห้าม (ประกาศกระทรวงพาณิชย์พม่า. 1999)

แต่อย่างไรก็ตามจากนโยบายทางเศรษฐกิจการเปิดประตูการค้าชายแดน การส่งเสริมการท่องเที่ยวของแม่สาย ผนวกกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศหนึ่ง ไปสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยมีลักษณะที่สัมพันธ์กันภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง อย่างรวดเร็วในขณะเดียวกันการหลั่งไหลของแรงงานข้ามชาติมักเข้ามาอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยพบว่าแรงงานที่หลบหนีเข้ามาประเทศไทย ประกอบด้วย แรงงานสัญชาติ พม่า ลาว และกัมพูชา จากสถิติปี พ.ศ.2554 พบว่า มีแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าจังหวัดเชียงราย ที่เป็นนายจ้างจำนวน 2,685 คน และเป็นแรงงานลูกจ้างจำนวน 18,074 คน โดยพบว่า มีการหลบหนีเข้ามาที่ด่านแม่สายมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภอของจังหวัดเชียงราย โดยเป็นแรงงานต่างด้าวที่เป็นนายจ้าง จำนวน 967 คน และเป็นแรงงานลูกจ้างมีจำนวน 2,594 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานสัญชาติพม่า (สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงราย. 2554)

จากปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มบุคคลที่ไร้ความมั่นคง อาศัยความยากจนมาเป็นตัวชี้วัดชักนำให้เกิดกระบวนการค้ามนุษย์ซึ่งยังไม่นับรวมคนชายขอบในพื้นที่จำนวนมากที่ตกอยู่ในสถานะของคนไร้สัญชาติ คนยากจน อัดคัดขัดสน และต้องดิ้นรนทำมาหากิน ประกอบกับการพัฒนาที่เน้นด้านโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจ ซึ่งในอดีตเศรษฐกิจหลักของแม่สายจะเน้นด้านเกษตรกรรมและจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของแม่สาย โดยเฉพาะการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องวัตถุสิ่งของ การยอมรับในสังคมโดยการวัดกันด้วยทรัพย์สินเงินทองบ้านช่อง เพื่อชดเชยกับการสูญเสียสถานะทางสังคมไปและสร้างการยอมรับด้วยการสร้างฐานะแทนซึ่งปัญหาเหล่านี้นำมาซึ่งค่านิยมของคนในพื้นที่ในชุมชนและเป็นสาเหตุของการนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการค้ามนุษย์ รวมไปถึงระบบสาธารณสุข โภค สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมืองชายแดนที่แม่สายเป็นเมือง “เศรษฐกิจนอกระบบ” ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดให้การท่องเที่ยวของชายแดนแม่สายมีการเจริญเติบโต

ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการขยายตัวของตัวเมือง โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว และแรงงานแฝงจำนวนเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาก การดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ หรือเป็นอีกหนึ่ง ปัจจัยต่อการพัฒนาเมืองชายแดนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ นอกระบบกับเศรษฐกิจหลัก เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่ไม่สามารถทำงานที่อยู่ในระบบได้มี โอกาสหาช่องทางสร้างอาชีพให้กับตนเอง ภายใต้ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเมือง โดยมีการ บริหารจัดการหรือการปฏิรูปเศรษฐกิจนอกระบบให้มีระบบการจัดการที่ดี การมีส่วนร่วม ของบุคคลในพื้นที่หรือท้องถิ่นนั้น ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเชื่อมโยงเศรษฐกิจนอกระบบ ไปสู่การพัฒนาเมืองเมืองชายแดน เพื่อเป็นเมืองชายแดนที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่หากการ จัดการที่ดี จากปริมาณคนที่เพิ่มขึ้นเกินจากสัดส่วนพื้นที่ที่บริเวณดังกล่าวสามารถรองรับได้ ย่อม เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในสังคมนั้น ๆ ในภายหลังกได้ ซึ่งผลจากการศึกษาครั้ง นี้สามารถเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายการพัฒนา เมืองชายแดนแม่สาย ในการนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะเศรษฐกิจในระบบของเมืองชายแดน โดยมีเทศบาลตำบล แม่สาย จังหวัดเชียงราย

1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบ ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในระบบและเอื้อ ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในเมืองชายแดน

1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเชิงพื้นที่ของเมืองชายแดน จากการเชื่อมโยง เศรษฐกิจในระบบกับเศรษฐกิจนอกระบบและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย เศรษฐกิจนอกระบบ การพัฒนาการท่องเที่ยว เศรษฐกิจในระบบของเมือง และการพัฒนาเมืองชายแดน

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่บริเวณ เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัด เชียงราย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

1. กลุ่มประชากรที่เปิดกิจการร้านค้ารายย่อยนอกระบบที่เปิดให้บริการในพื้นที่ศึกษา
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.4.1 ได้ทราบถึงความสัมพันธ์กันระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบและเศรษฐกิจในระบบของเมืองชายแดนซึ่งเป็นข้อมูลสนับสนุนในการวางนโยบายในการพัฒนาเมืองชายแดนต่อไป

1.4.2 ผลจากความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจหลักและเศรษฐกิจนอกระบบ ที่เชื่อมโยงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชายแดนแม่สาย สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองชายแดนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.4.3 สามารถนำไปเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบ ประยุกต์ใช้กับเมืองชายแดนอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 เศรษฐกิจนอกระบบ หมายถึง เศรษฐกิจนอกระบบของกลุ่มผู้ค้ารายย่อย ที่มีขายทั่วไป มีลักษณะเป็นร้านค้าที่ตั้ง แบบถาวร กึ่งถาวร แผงลอย รถเข็นและตั้งโต๊ะ ในพื้นที่ เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

1.5.2 เศรษฐกิจในระบบ หมายถึง การประกอบธุรกิจที่ได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นทางการ มีการจดทะเบียนสถานประกอบการถูกต้องตามกฎหมาย และมีการจัดการภายในกิจการแบบองค์กรอย่างเป็นระบบ เป็นรูปแบบของเศรษฐกิจที่ทันสมัย ซึ่งสามารถทราบข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการประกอบการจากฐานข้อมูลได้

1.5.3 เศรษฐกิจการค้าชายแดน หมายถึง สินค้าที่มีการนำเข้าส่งออกบริเวณชายแดนของประเทศ และแนวชายแดนต่อกับประเทศข้างเคียง มีศุลกากรและช่องทางการคมนาคม เพื่อใช้ติดต่อทางการค้า ลำเลียงสินค้าผ่านแดนและการท่องเที่ยว

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษา เรื่อง “เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาชุมชนเมืองชายแดน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย” นี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบและสนับสนุนงานวิจัยให้มีความครอบคลุมและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ

ความหมายและรูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) ได้มีการให้คำจำกัดความไว้มากมายหลายประเด็น ซึ่งแนวคิดที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบที่ผู้วิจัยความสนใจในการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ สามารถแบ่งได้ตามหัวข้อต่าง ๆ คือ

2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization) ให้คำนิยามเศรษฐกิจนอกระบบว่าหมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกประเภทที่ไม่ได้รับการคุ้มครองหรือควบคุมโดยกฎหมายหรือธรรมเนียมปฏิบัติ หรือไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างพอเพียง หรือเป็นกิจกรรมที่มีกฎหมายรองรับแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถบังคับใช้ได้ เพราะกฎหมายและระเบียบไม่เหมาะสม สร้างภาระให้ผู้เกี่ยวข้อง หรือ ค่าใช้จ่ายสูงภายใต้คำจำกัดความนี้ ผู้ประกอบอาชีพในเศรษฐกิจนอกระบบประกอบด้วย (องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2549) โดยได้กำหนดคุณลักษณะของเศรษฐกิจนอกระบบไว้ 8 ประการ คือ

1. ผู้ประกอบการมีการจ้างแรงงานน้อยกว่า 10 คน และส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครอบครัว
2. มีความหลากหลายของกิจกรรม เช่น ค้าปลีก ขนส่ง การซ่อมแซมต่าง ๆ หรือการก่อสร้าง
3. มีการเกิดขึ้นและหายไปได้ง่ายกว่าเศรษฐกิจในระบบ
4. เงินทุนต่ำ
5. เป็นธุรกิจที่ไม่ใช้แรงงานที่มีทักษะสูง
6. ผู้ทำงานจะเรียนรู้ทักษะจากการทำงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. นายจ้างและลูกจ้างมีข้อตกลงแบบไม่เป็นทางการ ลูกจ้างอาจได้สิทธิหรือสวัสดิการเพียงเล็กน้อย

8. ธุรกิจกรรมมีได้อยู่เพียงลำพัง แต่เชื่อมกับภาคเศรษฐกิจอื่นที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจและเพิ่มขนาดขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความหมายว่าเศรษฐกิจนอกระบบหมายถึงการผลิตที่ไม่สามารถพบเห็นได้ (Non-Observed Economy) ครอบคลุมกิจกรรมการผลิตหรือบริการที่ไม่ได้จดทะเบียนกับภาครัฐ ไม่มีการปรับปรุงข้อมูลการจดทะเบียนให้ทันสมัย กิจกรรมและครัวเรือนที่ได้รับแบบสำรวจแต่ไม่ตอบ หรือให้ข้อมูลไม่ถูกต้อง ต่ำกว่าความเป็นจริงเพื่อเลี่ยงภาษี เศรษฐกิจนอกระบบแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ เศรษฐกิจใต้ดิน การผลิตที่ผิดกฎหมาย การผลิตสาขาที่ไม่เป็นทางการ และการผลิตโดยครัวเรือนเพื่อบริโภคเอง ทั้งนี้การผลิตสาขาที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ไม่มีกฎหมายรองรับ ไม่มีระบบภาษีหรือระบบเงินเดือนค่าจ้าง ไม่มีการจ้างงานที่แน่นอน เป็นกิจกรรมขนาดเล็ก เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว มีความไม่แน่นอนสูง และ ครอบคลุมกลุ่มกิจกรรมดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547)

1. กลุ่มการผลิต ได้แก่ เกษตรกรรายย่อย แรงงานรับจ้างทางการเกษตร ผู้รับงานมาทำที่บ้าน ผู้รับจ้างทำของ ผู้รับจ้างรายย่อย ธุรกิจการผลิตรายย่อยในครัวเรือน ธุรกิจของกลุ่มแม่บ้าน และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ

2. กลุ่มการค้าและบริการ ได้แก่ หาบเร่แผงลอย การรับซื้อของเก่า การซ่อมแซมของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน การให้เช่าพระเครื่องและวัตถุมงคล

3. กลุ่มบริการขนส่ง ได้แก่ การบริการขับขี้อجرةรับจ้าง รถตู้โดยสาร รถแท็กซี่และเรือรับส่งผู้โดยสาร

4. กลุ่มกิจกรรมภาคครัวเรือน การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว ทำงานบ้าน เลี้ยงดูบุตรดูแลคนชรา คนเจ็บป่วยที่บ้าน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน

เออร์นันโด เด โซโต ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจนอกระบบว่า หมายถึง ปฏิบัติงานในเชิงสร้างสรรค์ ของประชาชนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เพื่อตอบโต้กับความไร้สมรรถภาพของรัฐที่จะตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของมวลชนยากไร้

อะเลฆันโดร พอร์ตส์ (Alejandro Portes) และ วิลเลียม ฮอลเลอร์ (William Haller) (อ้างถึงใน อนุช อาภาภิรมและคณะ. 2546) นักวิชาการด้านการศึกษาศรษฐกิจนอกระบบ มีความเห็นว่าเรื่องเศรษฐกิจนอกระบบสัมพันธ์เป็นอันเดียวกับความยากจน และเศรษฐกิจนอกระบบถูกตีความว่าเป็น “วิถีเมืองทางการปฏิบัติ” (Urban way of doing things) ที่มีลักษณะเด่นคือ

1. สามารถเข้ามาทำได้ง่ายโดยไม่มีเครื่องกีดขวางทางทักษะ เงินทุน และการจัดตั้ง

2. เป็นรูปแบบที่ครอบครัวเป็นเจ้าของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. เป็นการประกอบการขนาดเล็ก
4. เป็นการผลิตที่ใช้แรงงานมากและเทคโนโลยีที่ล้าสมัย
5. มีตลาดที่ไม่ได้จัดระเบียบและการแข่งขันสูง

6. มีระดับผลิตผลต่ำ และความสามารถในการสะสมทุนต่ำ สำนักงานแรงงานสากลมักเห็นว่าการจ้างงานในภาคนอกระบบเป็นการจ้างงานต่ำระดับ (Underemployment) เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนงานที่ไม่สามารถเข้าสู่เศรษฐกิจสมัยใหม่ได้ นั่นทำให้เศรษฐกิจนอกระบบมีความหมายด้านลบไปอย่างน้อยในระยะต้น

สัมมนา สัมชชาการจ้างงานโลก (2001) ขององค์การแรงงานสากล มีการยอมรับปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ-สังคมนี้มากขึ้น เห็นว่าเส้นแบ่งระหว่างเศรษฐกิจใต้ดินกับเศรษฐกิจทางการยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร และเมื่อได้มีการศึกษาในเชิงลึก พบว่าเศรษฐกิจนอกระบบยังหมายรวมถึงการหลีกเลี่ยงภาษี การทุจริตคอร์รัปชันในส่วนราชการและกลุ่มบริษัท องค์การอาชญากรรม ซึ่งระบุว่าองค์การอาชญากรรมได้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหญ่ปีละถึงราว 1.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (เศรษฐกิจใต้ดิน, 2546)

Mc Donald (1984: 4-18) ได้อธิบายคำจำกัดความของเศรษฐกิจนอกระบบเพื่อให้ครอบคลุมกิจกรรมของเศรษฐกิจใต้ดินหรือเศรษฐกิจนอกระบบว่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่ถูกกฎหมายของประชาชนหรือหน่วยงานธุรกิจ แต่กิจกรรมเหล่านั้นผู้ประกอบการพยายามหลีกเลี่ยงการเสียภาษี ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียรายได้จากภาษีอากรในส่วนนี้ โดยลักษณะของกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมที่สมควรถูกบันทึกในระบบบัญชีธนาคาร แต่เพราะไม่สามารถเก็บข้อมูลมาทำการบันทึก จึงทำให้กิจกรรมบางส่วนนี้ต้องถูกละเลยไป นอกจากนี้ยังให้ความหมายว่า เศรษฐกิจนอกระบบจะรวมถึงการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางชนิดที่มีลักษณะผิดกฎหมายต่าง ๆ เข้าไว้ด้วย เช่น การค้ายาเสพติด การลักลอบขนสินค้าหนีภาษี การตั้งบ่อนการพนันเถื่อน และโสเภณี เป็นต้น และยังครอบคลุมถึงกิจกรรมที่มีได้มีการซื้อขายในระบบตลาดเป็นการดำเนินกิจกรรมแอบแฝง เช่น การทำงานบ้านของแม่บ้าน เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปคานิยามของเศรษฐกิจนอกระบบ กิจกรรมทุกประเภทที่เป็นวิถีเมืองทางการปฏิบัติ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน ครอบคลุมกิจกรรมการผลิตหรือบริการที่ไม่ได้จดทะเบียนกับภาครัฐ ไม่มีการปรับปรุงข้อมูลไม่มีกฎหมายรองรับ ไม่มีระบบภาษีหรือระบบเงินเดือนค่าจ้าง ไม่มีการจ้างงานที่แน่นอน เป็นกิจกรรมขนาดเล็กเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว มีความไม่แน่นอนสูง และธุรกิจที่มีการหลีกเลี่ยงภาษี การทุจริตคอร์รัปชัน เกิดองค์การอาชญากรรมโดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้นำมาทำการวิจัย

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบในรูปแบบการค้ำนอกระบบ

นับจากแนวคิด “Dual Economy” ในปี ค.ศ.1950 (พ.ศ. 2493) ของ W. Arthur Lewis นักเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เศรษฐกิจแบบดั้งเดิม (Traditional sector) ที่เป็นการเลี้ยงชีพตนเองเพื่อความอยู่รอด มีความล้าหลังและมีแรงงานส่วนเกินจำนวนมาก เช่น ภาคเกษตรกรรม ผู้ผลิตและค้ารายย่อยขนาดเล็ก กับส่วนที่ทันสมัย (Modern Sector) เช่น เศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมที่ให้ผลตอบแทนดีกว่าเป็นสิ่งจูงใจทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน (สมภูมิ แสงกุล, 2553, หน้า 60-78) แนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและได้รับรางวัลโนเบล สาขาเศรษฐศาสตร์ (Gary S. Fields, 2007) จนกระทั่งในอีก 20 ปีต่อมาในปี ค.ศ.1972 (พ.ศ. 2515) ภาคเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็น “ภาคนอกระบบ (Informal sector)” ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ได้รับการยอมรับ (Unrecognized) ไม่ได้รับการบันทึก (Unrecorded) ไม่ได้รับการดูแล (Unprotected) และการดำเนินงานอยู่นอกกฎระเบียบ (Unregulated)

ในทวีปแอฟริกาขนาดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นภาคนอกระบบนั้น ไม่ได้ลดลงตามแนวคิดข้างต้น แต่กลับมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เมื่อเวลาผ่านไปและมีความครอบคลุมอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น กล่าวคือ นอกจากจะมีผู้ประกอบการอิสระในลักษณะของการจ้างงานด้วยตนเอง (Selfemployment) ภายในภาคนอกระบบแล้ว แรงงานส่วนหนึ่งยังมีการทำงานในฐานะที่เป็นลูกจ้างด้วย

นอกจากนี้ ผลของกระแสโลกาภิวัตน์ยังทำให้รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคนอกระบบในระยะหลังมีลักษณะเป็นการแสวงหากำไรมากขึ้น มิใช่เป็นเพียงแค่เพื่อการดำรงชีพ เช่นในอดีต ขณะเดียวกันกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคนอกระบบก็ยังคงมีความเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจในระบบ (Formal economy) มากขึ้นด้วยเหตุนี้ภาคนอกระบบ จึงได้รับการขยายขอบเขตเรียกเป็น เศรษฐกิจนอกระบบ (Informal economy) แทน ซึ่งแสดงถึงนัยของการคงอยู่อย่างถาวร (permanently) และมีความสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆในปัจจุบัน (Becker, 2004)

จากรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามบริบทของทรัพยากร (ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์) ความครอบคลุมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคนอกระบบของแต่ละประเทศจึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไป แม้ว่าองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องคือ องค์กรแรงงานระหว่างประเทศจะให้คำนิยามเอาไว้แล้วก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวก็ยังปรากฏให้เห็นทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศเอง เช่นกรณีประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และสำนักงานประกันสังคม เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ล้วนให้คำจำกัดความแรงงานภาคนอกระบบที่ไม่เหมือนกัน อันสะท้อนถึงความแตกต่างในแนวคิดพื้นฐานซึ่งจะมีผลเชื่อมโยงไปถึงการดำเนินนโยบายทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมต่อกลุ่มบุคคลเหล่านี้

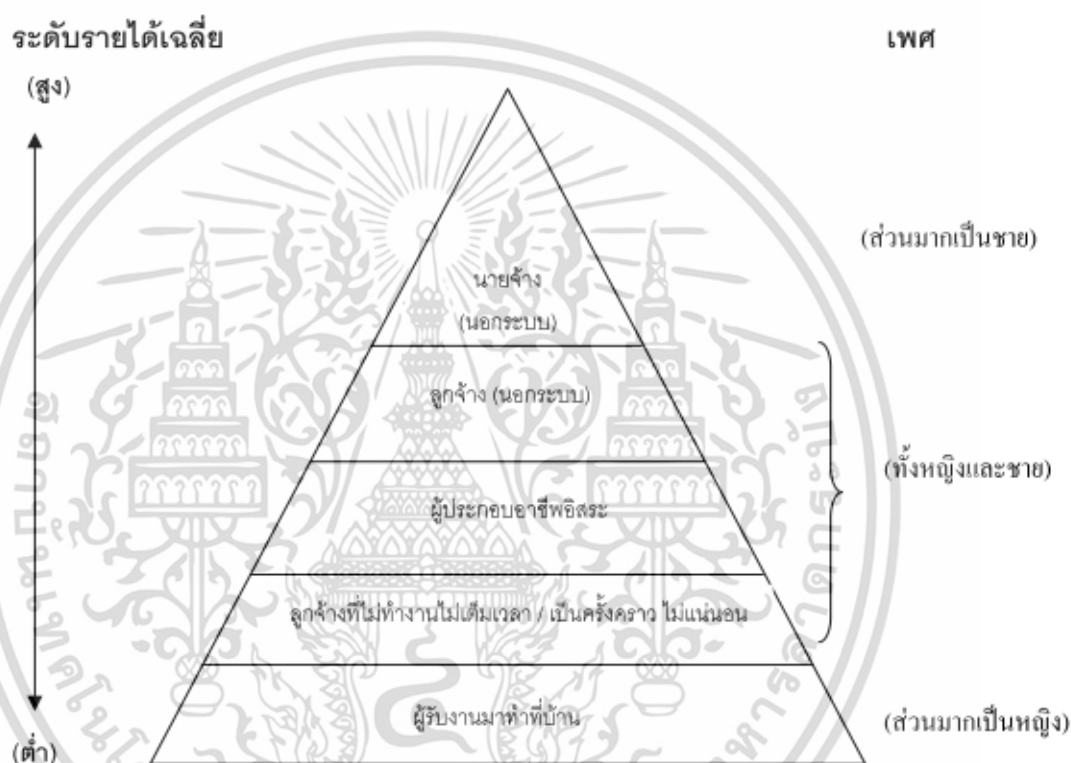
อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาคุณลักษณะร่วมกันในรูปแบบเศรษฐกิจนอกระบบในรูปแบบการค้านอกระบบมักจะพิจารณาในประเด็นของแรงงานที่อยู่นอกขอบเขตความสนใจจากภาครัฐทั้งในแง่ของกฎระเบียบและความช่วยเหลือด้านหลักประกันต่างๆ ในทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการรักษาพยาบาลและการให้ความคุ้มครองการทำงานตามกฎหมายแรงงาน เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการประกอบอาชีพและคุณภาพชีวิตโดยรวม นอกจากนี้ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรืออาชีพส่วนใหญ่มีรูปแบบเป็นกิจการขนาดเล็ก (Small enterprises) สามารถก่อตั้งหรือยกเลิกกิจการได้ง่าย มีการใช้เงินลงทุนไม่มากมีเงื่อนไขการทำธุรกิจที่ไม่ซับซ้อนนัก (Low entry requirements) มีการใช้แรงงานเข้มข้นในกระบวนการผลิต (Labor-intensive production) และใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำ จึงทำให้มีการแข่งขันสูง กำไรต่ำและเกิดความไม่มั่นคงทางรายได้ และเมื่อพิจารณาภายในภาคเศรษฐกิจนอกระบบเองยังพบว่าแรงงานแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างในเรื่องของรายได้ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นผลสืบเนื่องความแตกต่างทางด้านเพศ กล่าวคือแรงงานชายในภาคเศรษฐกิจนอกระบบโดยเฉลี่ยมักมีรายได้มากกว่าแรงงานหญิง ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือลักษณะของงานที่ทำมีความแตกต่างกัน (Chen 2007) ดังภาพที่ 2.1

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ (Becker, 2004: 10) ยังสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มคือ **กลุ่มที่ 1** กลุ่ม Dualist มีแนวคิดที่ว่า ภาคเศรษฐกิจนอกระบบเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว ในช่วงที่เศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนผ่านจากภาคเศรษฐกิจที่ล้มล้างไปเป็นภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่เท่านั้น นอกจากนี้ยังเห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบมีการแยกออกจากกัน และกิจกรรมในส่วนภาคนอกระบบจะค่อยๆ หายไปจากระบบเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากแรงจูงใจของผลตอบแทนที่สูงกว่าในภาคเศรษฐกิจในระบบ ซึ่งมีความทันสมัย

กลุ่มที่ 2 กลุ่ม Structuralist มีแนวคิดเห็นขัดแย้งกับกลุ่ม Dualist โดยเห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของการพัฒนาเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยม (capitalism) และจะคงดำเนินอยู่ต่อไปอย่างถาวร อันเป็นผลจากการที่ภาคการผลิตต้องมีการปรับลดต้นทุนเพื่อรักษาสถานะความได้เปรียบในการแข่งขันเอาไว้ซึ่งแนวทางหนึ่งก็คือ การส่งมอบงานในกระบวนการผลิตให้ภาคนอกระบบเป็นผู้ดำเนินการแทน เพื่อหวังที่จะลดต้นทุนต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น จากกิจกรรมในภาคเศรษฐกิจในระบบ เช่นค่าจ้างแรงงานที่นับวันจะปรับตัวสูงขึ้น รวมถึง

สวัสดิการต่างๆที่จะต้องจ่ายตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น เช่นนี้เศรษฐกิจนอกระบบจึงเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจในระบบและมีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก

กลุ่มที่ 3 กลุ่ม Legalist มีแนวคิดที่ว่าผู้ประกอบการสามารถอาชีพมีอิสระที่จะดำเนินกิจกรรมในเศรษฐกิจนอกระบบขนาดเล็กมาก (Micro-entrepreneur) ต่อกฎระเบียบของหน่วยงานภาครัฐ ที่มีลักษณะไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ต้นทุนการดำเนินงานสูงและเกิดความเสียเปรียบในการแข่งขันนอกจากแนวคิดที่สำคัญข้างต้นแล้ว

รูปที่ 2.1 ลักษณะงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ

ที่มา : Jonne Vonek and Marilyn Carr, 2004. อ้างถึงใน สมภูมิ แสงกุล. 2553: 62

2.1.3 แนวคิดรูปแบบการค้ำนอกระบบ

แนวคิดเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในรูปแบบการค้ำนอกระบบ โดยส่วนใหญ่มักกล่าวถึงองค์ประกอบทางเศรษฐกิจในประเทศโลกที่สามว่า ประกอบด้วยระบบการผลิต 2 รูปแบบ คือ แบบทุนนิยม และแบบดั้งเดิม แต่สำหรับการแบ่งระบบเศรษฐกิจออกเป็น Sub-sector และการกำหนดค่านิยามนั้นมีความแตกต่างกันไปตามหลักเหตุผลและประเด็นของการศึกษาทั้งกลุ่มผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ และกลุ่มผู้ใช้บริการ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปี ค.ศ. 1972 องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization : ILO) ได้ดำเนินการศึกษาโครงการ ILO's World Employment Program ในประเทศเคนย่า และเผยแพร่ใน Kenya Report โดยใช้ ลักษณะกิจกรรม ทั้งในด้านการตลาดและตัวกิจกรรมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่าง Formal และ Informal Sector โดยได้กล่าวถึงลักษณะของ Informal Sector ดังนี้

1. เข้าง่าย
2. ใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น
3. เป็นกิจกรรมของครอบครัว
4. กิจการขนาดเล็ก
5. ในวิธีการผลิตใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ
6. อาศัยทักษะได้มาจากภายนอกระบบโรงเรียน
7. ไม่อยู่ภายใต้ข้อบังคับตามกฎหมายและมีการแข่งขันสูง

สำหรับ International Labour Organization – Employment Program for Latin America and the Caribbean (ILO-PREALC) ใช้คำนิยามที่อ้างถึงการแบ่งเศรษฐกิจออกเป็น 2 ระดับ คือ Modern และ Informal โดยพิจารณาด้านขนาด ประเภทการทำงานหรือการจัดการผลิต และผลผลิต และเชื่อมโยงไปสู่การเติบโตของแรงงาน การเป็นอุตสาหกรรม การย้ายถิ่นจากชนบทมาสู่เมือง และความยากจน สำหรับการวิเคราะห์ตลาดแรงงานนั้น ได้ใช้แบบจำลองการแบ่งส่วนของตลาดแรงงาน (Labour Market Segmentation Model) เป็นหลักร่วมกับการศึกษาตัวกฎหมายในแง่ของการมีอิทธิพลต่อการเป็น Informal โดยตลาดแรงงานของ Informal เป็นรูปแบบการผลิตที่แรงงานอย่างเหลือเฟือเพื่อแลกต้องการจะจ่ายค่าตอบแทนให้แรงงานต่ำ (Rakowski, 1994: 35 อ้างถึงใน สถิติ พงศ์พิทยานันต์, 2546 : 9)

บทบาทสำคัญของ Informal คือ เป็นกลยุทธิ์เพื่อความอยู่รอดของคนยากจน และเสมือนว่า Informal เป็นสวัสดิการทางสังคมอย่างหนึ่งเพื่อรองรับการว่างงานจากวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศที่ไม่มีระบบสวัสดิการสังคม ดังนั้น การปรับโครงสร้างนโยบายเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการและอื่น ๆ ควรเชื่อมโยงกับภาคการผลิต การค้าและบริการ และปรับให้สอดคล้องกับ Informal Sector แต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกัน

ดังนั้น สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ Informal sector ลักษณะของแรงงาน ทั้งในเรื่องการทำงาน สภาพกิจกรรมในการทำงาน ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อบรรเทาความยากจนของคนในครอบครัว ซึ่งรัฐสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุง สนับสนุนช่วยเหลือ Informal sector สู่การเป็น Formal sector เพื่อสร้างโอกาสและการเติบโตของสังคมที่ดีต่อไป

จากการศึกษาการแบ่งเศรษฐกิจนอกระบบโดยเกณฑ์การแบ่งทางด้านระบบตลาดและ

กฎหมายใน ของ J.J. Thomas (1992) สามารถแบ่งได้ 4 ส่วนคือ
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 1 The Household Sector เป็นการผลิตสินค้าและบริการสำหรับบริโภคกันในครัวเรือน ลักษณะที่สำคัญ คือ ไม่ได้ทำงานเพื่อการค้า ไม่มีการแลกเปลี่ยนในระบบตลาด เช่น แรงงานของแม่บ้าน และการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันในกลุ่มชนแบบดั้งเดิมมิใช่การซื้อขายแลกเปลี่ยนแบบระบบตลาด

ส่วนที่ 2 The Informal Sector ประกอบด้วย ผู้ผลิตขนาดเล็กและลูกจ้าง รวมถึงการจ้างงานตนเองในการผลิตสินค้า ซึ่งเกี่ยวกับด้านการค้า การคมนาคมและการบริการ กิจกรรมที่พบเห็นและมีลักษณะเด่นชัดถึงคุณสมบัติ Informal Sector คือ การขายสินค้าข้างถนนและบริเวณทางเท้า โดยดำเนินการแลกเปลี่ยนโดยไม่ผ่านระบบตลาด แต่การผลิตสินค้า Informal Sector มีทั้งสินค้าชั้นกลางและชั้นสุดท้ายที่อาศัยตลาดเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนซึ่งบางครั้งการผลิตและการกระจายอาจถูกต้องตามกฎหมายทุกขั้นตอน หรือบางส่วนละเมิดกฎหมาย และยังรวมถึงบางกิจกรรมที่ไม่มีกฎหมายมาควบคุมการดำเนินการด้วยเช่นกัน

ส่วนที่ 3 The Irregular Sector ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย เช่น หลีกเลี่ยงภาษี หลีกเลี่ยงกฎหมาย (กฎหมายแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม) โดยผลผลิตเป็นสินค้าและบริการถูกต้องตามกฎหมาย แต่ในขั้นตอนการผลิตหรือการกระจายสินค้าบางส่วนผิดกฎหมาย เช่น กิจการก่อสร้าง มีการใช้แรงงานนอกระบบเพื่อหลบเลี่ยงภาษี เป็นต้น

ส่วนที่ 4 The Criminal Sector กิจกรรมที่อยู่ในกลุ่มนี้แสดงว่าผลผลิตที่ถูกผลิตขึ้นโดยกิจกรรมเหล่านี้ผิดกฎหมายแบบอาชญากรรม เช่น การลักขโมย การขูดรีด ยาเสพติด โสเภณี เทปหรือซีดีเถื่อน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 82-83) ที่กล่าวถึงเศรษฐกิจนอกระบบว่าเป็นธุรกิจผิดกฎหมาย (Illegal activities) คือ การผลิตสินค้าและบริการที่กฎหมายห้าม ได้แก่ การค้ายาเสพติด อาวุธเถื่อน น้ำมันเถื่อน การพนันผิดกฎหมาย หวยใต้ดิน โสเภณี แรงงานเด็กและแรงงานเถื่อน ธุรกิจแบบ Illegal Activities มีผู้ศึกษาว่ามีมูลค่าประมาณร้อยละ 8-13 ของจีดีพีของรายได้ประชาชาติ ดังนั้นบทบาทของรัฐนับว่ามีความสำคัญอย่างมากมาต่อนสถานะของกิจกรรมแต่ละประเภทต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2537) ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มงานของนอกระบบ พบว่ามีสัดส่วนสูงที่สุดถึงร้อยละ 72.7 โดยส่วนใหญ่อยู่ในสาขาพาณิชยกรรม การขนส่ง และการบริการ ร้อยละ 71.0, 75.2 และ 71.5 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามสถานภาพการทำงาน พบว่า กิจการขนาดเล็กที่ทำงานส่วนตัว และช่วยธุรกิจครอบครัว มีสัดส่วนถึงร้อยละ 97.1 และ 91.5 ตามลำดับ โดยเหตุผลที่ทำให้เป็น Informal หรือตั้งใจเลือกที่จะเป็น เศรษฐกิจนอกระบบ เนื่องจาก อุปสรรคทางด้านกฎหมาย เป็นเหตุผลสำคัญที่สุด โดยกฎหมายไม่มีความแน่นอนที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาต โดยเฉพาะในเรื่องของสถานที่ขาย (Fujimaki, 1995: 14)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.4 แนวคิดกลไกการดำเนินการภายในกิจการของการค้ารายย่อยนอกระบบ

การประกอบธุรกิจ หากพิจารณาถึงองค์ประกอบในการดำเนินการมักเกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต ประกอบด้วย ทุน แรงงาน และผู้ประกอบการ สิ่งเหล่านี้เป็นกลไกการทำงานที่ต้องถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย (ชลิตา พงศ์พิทยานันท์, 2546 : 21-22)

1. ปัจจัยด้านเงินทุน สำหรับการดำเนินธุรกิจ ถือเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญสำหรับเป็นค่าวัตถุดิบ เครื่องมืออุปกรณ์ ค่าเช่าพื้นที่ค้าขาย ไปจนถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อเกิดความสะดวกในการประกอบอาชีพ การค้ารายย่อยเป็นกิจการขนาดเล็ก ใช้เงินทุนน้อย ส่วนมากมักมาจากเงินออมหรือยืมเงินจากญาติพี่น้อง จากข้อจำกัดด้านเงินทุนทำให้คนกลุ่มนี้ต้องให้ความสำคัญกับด้านอื่น ๆ

2. ด้านแรงงาน การที่มีข้อจำกัดด้านเงินทุนส่งผลให้คนกลุ่มดังกล่าวให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงาน โดยส่วนใหญ่ธุรกิจประเภทนี้เจ้าของมักใช้แรงงานตนเองหรือคนในครอบครัวเป็นหลักเพื่อประหยัดต้นทุนและเลือกจะใช้เวลาทำงานมากขึ้นกว่าปกติเพื่อให้ได้ผลตอบแทนต่อต้นทุนมีสัดส่วนสูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมขนาดเล็กเหล่านี้มีข้อจำกัดด้านเงินทุนจึงใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ แต่เลือกที่จะใช้แรงงานเป็นหลักสำหรับการผลิตซึ่งเป็นวิธีเพิ่มมูลค่าผลตอบแทนต่อหน่วยได้ดีที่สุด โดยไม่ต้องคำนึงถึงกฎหมายแรงงานและสวัสดิการ เนื่องจากเป็นงานนอกระบบที่อาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติหรือการทำงาน

3. ผู้ประกอบการ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด และมีผลต่อศักยภาพการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ โดยจุดเริ่มต้นเมื่อเริ่มประกอบธุรกิจจุดประสงค์หลักคือ เพื่อความอยู่รอดหรือเป็นทางเลือกในการทำงาน โดยเฉพาะคนที่มีข้อจำกัดด้านความรู้และเงินทุน แต่เมื่อประกอบธุรกิจจนกระทั่งมีรายได้ และมีประสบการณ์ในการค้ามากพอ โดยส่วนลึกของผู้ประกอบการย่อมต้องการพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีกเป็นลักษณะโดยธรรมชาติที่ผู้ประกอบการจะพยายามฝึกหัดฝีมือเพราะสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นย่อมจะส่งผลต่อระดับการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตามรูปแบบเศรษฐกิจการค้านอกระบบสามารถสรุป เป็นแนวคิดรูปแบบการค้า นอกระบบ คือ ใช้ต้นทุนไม่สูงมาก ดำเนินกิจการโดยเจ้าของคนเดียว หรือแบบครอบครัวที่ไม่ได้จดทะเบียนในรูปแบบบริษัท ใช้ทรัพยากรในครัวเรือนหารายได้ เพื่อเลี้ยงชีพโดยต้นทุนต่ำไม่ได้จัดตั้งในรูปแบบบริษัท มีกฎระเบียบที่ไม่ซับซ้อน อาศัยความไว้วางใจระหว่างกัน จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัย เกิดข้อสงสัยในรูปแบบการค้าที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลแม่สายว่าเป็นอย่างไร แล้วนำแนวคิดที่ได้นี้มาศึกษานี้ โดยจะพิจารณาในประเด็น ทุน ทรัพยากรที่พบในพื้นที่ และสถานะภาพเศรษฐกิจ และทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของแปรต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ และกลุ่มผู้ใช้บริการ แล้วทำการศึกษาต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการค้ารายย่อยนอกระบบกับธุรกิจในระบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างกิจการขนาดเล็กและกิจการขนาดใหญ่ที่จัดอยู่ในประเภทของเศรษฐกิจนอกระบบ กับ ธุรกิจในระบบ เป็นกลไกหนึ่งซึ่งส่งผลถึงการเติบโตหรือการถดถอยที่ต่างกันทำให้นั้นเป็นความแตกต่างกันที่อ้างอิงมาจากแนวความคิดและค่านิยม ที่ไม่ว่าจะมีแนวคิดที่แตกต่างกันอย่างไรก็ตาม แต่ในแง่ของการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงนั้น ได้แสดงผลบนพื้นฐานของงานวิจัยที่ยอมรับว่าทั้ง 2 ส่วนนี้ มีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดตามหลักการเชิงหน้าที่และโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่มุมมองและหลักการวิเคราะห์ที่ต่างกันออกไปตามบริบทของเมืองสามารถสรุปได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบเกื้อกูลและครอบงำแสวงผลประโยชน์ (ชลิตา พงศ์พิทยา นันท์. 2546 : 23-25)

2.2.1 แนวคิดความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกัน

ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบพึ่งพาอาศัยกัน และได้ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่ายจากการแบ่งส่วนของตลาดโดยที่ Formal Sector ได้ประโยชน์จากค่าจ้างการผลิตสินค้ามีราคาถูกที่เป็นการสนับสนุนจากการค้ารายย่อยนอกระบบ ดังที่ Leys (1975 อ้างใน Cheng, 1992: 13) กล่าวว่าการทำงานไม่ว่าลักษณะใด ๆ ก็ตามของ Informal Sector เป็นการจัดหาสินค้าและบริการราคาต่ำกว่า Formal ซึ่งช่วยทำให้ผลกำไร ของ Formal Sector มากขึ้น และในขณะเดียวกันหากพิจารณาในด้านการผลิต Informal sector ต้องพึ่งพาวัตถุดิบ เทคโนโลยี และเป็นตลาดสำหรับจำหน่ายสินค้าและบริการจากระบบ Formal Sector ด้วยเช่นกัน

Thomas. (1992 : 80) ได้สรุปความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจออกเป็น 2 ด้าน คือ Forward และ Backward ในด้าน Backward linkage คือ Formal sector เป็นผู้จัดหาวัตถุดิบหรือสินค้าชั้นกลาง ไปสู่ Informal sector นอกจากนี้ยังพบความเชื่อมโยงได้ในอีกหลายกิจกรรม เช่น คนเก็บขยะและกากของเสียเพื่อนำไปรีไซเคิลเป็นวัตถุดิบกลับไปสู่โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ สำหรับด้าน Forward linkage คือ Informal sector ทำหน้าที่จัดหาสินค้าและบริการราคาถูกให้กับทุกคนในระดับเดียวกันและต่างระดับ รวมไปถึงคนที่อยู่ใน Formal sector ซึ่งช่วยอุดหนุนสินค้าและบริการให้เกิดรายได้แก่ผู้ขาย

จากแนวทางความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลนี้ได้สะท้อนถึงนโยบายรัฐที่ออกมา คือ การส่งเสริมระบบการจ้างเหมาที่เกิดขึ้นแพร่หลายมากทั้งในเขตเมืองและชนบทในลักษณะของการทำงานอยู่กับบ้าน โดยเฉพาะหญิง รัฐสนับสนุนให้เกิดการทำงานนี้ขึ้นเพื่อเกิดประโยชน์ในการสร้างงาน แต่การทำงานไม่มีสัญญาถูกต้องทำให้ผู้ทำงานเสียเปรียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานผู้หญิงที่รับจ้างเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทำงานเหมาในเวลาว่าง มักถูกเอารัดเอาเปรียบแต่ก็ยอมเพื่อแลกกับโอกาสที่จะหารายได้ ถึงแม้ว่าผู้ประกอบอาชีพนอกระบบจะได้ประโยชน์จากการมีรายได้แต่ควรพิจารณาด้านกลับกันว่าธุรกิจนอกระบบก็ได้ประโยชน์ค่าแรงที่ถูกเช่นกัน และแม้ว่าจะเกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่ายแต่ในสัดส่วนแล้ว กลับพบว่าผู้ประกอบอาชีพนอกระบบถูกเอารัดเอาเปรียบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์มากกว่า เพราะไร้อำนาจการต่อรอง ในขณะที่รัฐกลับไม่ให้ความสนใจช่วยเหลือมากนัก เนื่องจากต้องการให้คงอยู่เพื่อช่วยรักษาต้นทุนค่าแรงการผลิตของธุรกิจในระบบ จึงนำมาซึ่งแนวคิดอีกด้านหนึ่งมองในแง่ของการแสวงหาประโยชน์จากกลุ่มงานนอกระบบ

บวรศักดิ์ อรุณวรรณ โณ (2546) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจนอกระบบว่า เศรษฐกิจนอกระบบเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าภาคเศรษฐกิจที่เป็นทางการและเป็นภาคที่สนับสนุนที่เป็นส่วนเติมเต็มซึ่งกันและกัน เมื่อใดที่ภาคเศรษฐกิจทางการประสบปัญหา วิกฤติเศรษฐกิจ แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติจะไหลเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาการประกอบการของภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ ให้เข้มแข็ง มั่นคง ทั้งด้านความคงอยู่ของธุรกิจ ความมั่นคงในชีวิตและสวัสดิการของลูกจ้างหรือผู้ช่วยธุรกิจ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และปรับให้ภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจที่เป็นทางการอย่างสมำคไร

2.2.2 แนวทางความสัมพันธ์แบบแสวงหาประโยชน์

สำหรับแนวทางนี้อยู่ภายใต้แนวคิดของ The Petty Commodity Approach ที่เชื่อว่าการค้ารายย่อยนอกระบบไม่ได้มีความเป็นอิสระในการดำเนินการทั้งหมด แต่กิจการขนาดเล็กเหล่านี้อยู่ในฐานะที่เป็นรอง ถูกครอบงำ เป็นการพึ่งพาในแบบของการแสวงหาประโยชน์มากกว่า เกือบทุกด้าน ทั้งในด้าน Input- Output Market โดยเฉพาะในระบบการจ้างเหมา (Subcontracting system) ซึ่งเป็นการหาประโยชน์จากแรงงานราคาถูกเพื่อหลบเลี่ยงค่าสวัสดิการสังคมแก่คนงาน เป็นการลดต้นทุนการผลิตโดยใช้แรงงานเป็นเครื่องมือ นั่นคือ ส่วนที่เกิดจากการจ้างงานนอกระบบ ถูกดูดกลับโดยธุรกิจในระบบซึ่งเกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมในประเทศด้อยพัฒนาเองที่ทำให้ลักษณะงานนอกระบบยังคงอยู่ (Cheng, 1992: 13)

หากวิเคราะห์เชื่อมโยงไปในระดับโลกตามแนวทางการพัฒนาแบบ Radical Theories ในกลุ่ม Neo-Marxist กล่าวถึงเหตุแห่งการด้อยพัฒนาในประเทศโลกที่สามว่าอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวิถีการผลิตแบบทุนนิยม หรือสังคมก่อนยุคทุนนิยม โดยมีความเชื่อมต่อกันอย่างเหนียวแน่น มีการเคลื่อนย้ายถ่ายเทระหว่างกันและควบคุมการค้ารายย่อยนอกระบบเพื่อมาสนับสนุนกระบวนการผลิตในระบบทุนนิยม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความเชื่อมโยงกิจกรรมระหว่าง Formal sector และ Petty Commodity Production ไว้ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยอย่างชัดเจน ประโยชน์ของ Petty Commodity Production นี้ยังถูกนำเสนอในแง่การสร้างโอกาสในการจ้างงาน ช่วยดูดซับแรงงานส่วนเกินที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบ Formal sector ได้ และบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมของเมืองไปจนถึงระดับประเทศ คือ การช่วยรักษาค่าครองชีพไม่ให้สูงเกินไป ซึ่งส่งผลต่อเนื่องไปยังอัตราค่าแรงให้มีระดับต่ำ ทำให้ต้นทุนการผลิตในส่วนของ Formal Sector ต่ำ โดยอาศัยบทบาทของ Petty Commodity Production เป็นกลไกในการควบคุมต้นทุนการผลิตสินค้าเพื่อแข่งขันกับตลาดโลก โดยการส่งผ่านข้อมูลเกินจากส่วนล่างไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคมซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของการเบียดบังผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ขาดอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจไปสร้างความมั่งมีส่วนตัวของผู้มีฐานะ

ดังนั้นเศรษฐกิจนอกระบบ จึงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ทั้งในเรื่องการจ้างงาน การขยายฐานทางการผลิตของประเทศ การสร้างรายได้ให้แก่ธุรกิจ แรงงาน และระบบเศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของธุรกิจ ความมั่นคงในชีวิตและสวัสดิการของลูกจ้างให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสภาพนี้ให้เห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการให้เศรษฐกิจนอกระบบที่ไม่ผิดกฎหมายเข้ามาอยู่ในระบบ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ และการกำจัดเศรษฐกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมายให้หมดไปจากสังคมไทย ซึ่งแทรกอยู่ทุกส่วนของสังคมไทย

2.3 โครงสร้างเศรษฐกิจในระบบที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจนอกระบบ

ระบบเศรษฐกิจ คือ หน่วยเศรษฐกิจและหน่วยธุรกิจรวมตัวกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ภายใต้รูปแบบของการปกครอง จารีต ประเพณี สังคม วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยตัดสินใจปัญหาพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทุกระบบให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐบาล จะต้องกำหนดรูปแบบทางเศรษฐกิจ ออกระเบียบข้อบังคับ และมีวิธีการควบคุมการ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เหมาะสม และเป็นผลดีต่อประเทศ แบ่งเป็น 4 ระบบใหญ่ ๆ คือ ระบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม จะให้สิทธิแก่เอกชนในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ ระบบสังคมนิยม จะมีการวางแผนจากส่วนกลาง รัฐจะต้องเป็นผู้กำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ระบบคอมมิวนิสต์ ทรัพย์สินทุกอย่างเป็นของรัฐ ภาคเอกชนไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และระบบผสม ส่วนใหญ่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ครัวเรือน ธุรกิจ และรัฐบาล

หน้าที่ของแต่ละบุคคลในระบบเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจหน่วยหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยบุคคลจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน คือ ผู้ผลิตหรือหน่วยธุรกิจ ทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด เจ้าของปัจจัยการผลิต บุคคลที่มีสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมาย เช่น ทรัพย์สิน ทุน ที่ดิน แรงงาน มาให้ผู้ผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีรายได้มากที่สุด ผู้บริโภค เป็นผู้ซื้อสินค้าหรือบริการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้รับความพอใจในการแลกเปลี่ยนกับจำนวนเงินที่ต้องจ่ายไป

2.3.1 โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย

ลักษณะ โครงสร้างเศรษฐกิจไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก ตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม หรือแบบเสรีที่เน้นเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการเร่งผลิตทำให้ต้องพึ่งพาการส่งออก นำเข้า และการเงินระหว่างประเทศ เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่สมดุลและยั่งยืนตามมา เกิดปัญหาการขาดแคลนเงินทุน แรงงานไร้ทักษะและฝีมือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ขาดการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการผลิต ฯลฯ รัฐบาลจึงต้องกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย และมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยรีบด่วนก่อนที่จะเป็นปัญหาเรื้อรังจนแก้ไขไม่ได้

ระบบเศรษฐกิจของไทยได้เน้นการเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ต้องพึ่งพาการส่งออก นำเข้า และการเงินระหว่างประเทศ เพื่อเร่งการลงทุนและการผลิตในประเทศ และใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ประสิทธิภาพ โดยไม่มีการผลิตทดแทนทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนตามมา ถึงแม้ไทยจะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง แต่ก็ประสบปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาความยากจนของประชาชนที่ไม่ได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์ของการพัฒนา ในระดับรัฐบาลจึงต้องเข้ามาหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมดุลและยั่งยืนในระยะยาวสัดส่วนที่เหมาะสมของเศรษฐกิจนอกระบบในประเทศไทย

สัดส่วนที่เหมาะสมของเศรษฐกิจนอกระบบในประเทศไทยกรณีศึกษาชายแดนแม่สาย จากการศึกษาเศรษฐกิจนอกระบบกรณีในต่างประเทศพบว่าเศรษฐกิจนอกระบบสามารถพบได้ทั่วไปในประเทศที่ยากจนมากจนถึงประเทศกำลังพัฒนาและพัฒนาแล้วที่มีความมั่งคั่งมาก (Schneider and Enste, 2002 อ้างใน Urban challenges the formal and informal economics in mega-cities โดย PW Daniels

ประเทศ	ปี	สัดส่วน (ร้อยละ)
สิงคโปร์	1998-1999	14
ฮ่องกง	1998-1999	14
อิตาลี	1999-2001	27

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรีซ	1998-1999	30
ไนจีเรีย	1998-1999	77
อียิป	1998-1999	69

กรณีศึกษาเศรษฐกิจนอกระบบในประเทศต่างๆ มีข้อสรุปที่น่าสนใจ โดยพบว่า ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางพาณิชย์สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง โดยเป็นศูนย์กลางการเงินใหญ่สุดเป็นอันดับสี่ ประเทศสิงคโปร์มีรายได้ต่อหัวสูงสุดเป็นอันดับสามของโลกแต่มีความเหลื่อมล้ำของรายได้รุนแรงที่สุดในหมู่ประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศสิงคโปร์ได้รับการจัดอันดับสูงในแง่การศึกษา สาธารณสุขและ ความสามารถการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มีสัดส่วนเศรษฐกิจนอกระบบในระหว่างปี 1999 - 1999 เพียงร้อยละ 14 เศรษฐกิจของอิตาลีจัดอยู่ในเกณฑ์ดี ในประเทศอิตาลีซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม แต่หลังจากปี ค.ศ. 1945 ได้เริ่มพัฒนาภาคอุตสาหกรรมจนกระทั่ง ปัจจุบันเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจ ที่พึ่งพาเกษตรกรรม เป็นอุตสาหกรรม และมีขนาดใหญ่เป็นลำดับต้นๆ ของโลก โดยรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรสูงใกล้เคียงกับประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส จุดแข็งประเทศอิตาลีคือ มีอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบในระหว่างปี 1999 - 2001 มีจำนวนร้อยละ 27 ของผลิตภัณฑ์ของประเทศ ส่วนประเทศไนจีเรียมีเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในทวีปแอฟริกาในระหว่างปี 1998 - 1999 มีสัดส่วนนอกระบบสูงถึง ร้อยละ 77 ของผลิตภัณฑ์ของประเทศ จะเห็นได้ว่าในประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีความแตกต่างกันของสัดส่วนเศรษฐกิจนอกระบบ และจากการค้นคว้าข้อมูลที่ปรากฏของ The Chinese Culture And Economy Association ปี 1999 ถึง 2007 ได้นำเสนอตัวเลขที่น่าสนใจ ประเทศที่มีสัดส่วนธุรกิจนอกระบบสูงสุด 10 อันดับแรกคือ

ประเทศ	GDP(ร้อยละ)	หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ
จอร์เจีย	72.5	2.03
โบลิเวีย	0.70	4.50
อาเซอร์ไบจาน	69.60	8.60
เปรู	66.30	2.53
แทนซาเนีย	63.00	5.80
ยูเครน	58.10	2.94
ไทย	57.20	5.39
ซิมบับเว	56.1	332
อูรุกวัย	56.0	4.45
กัวเตมาลา	55.0	6.92

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยเฉพาะประเทศไทย ผลการสำรวจธุรกิจนอกระบบที่หลีกเลี่ยงภาษีประเทศไทยมีส่วนธุรกิจนอกระบบสูงเป็นอันดับ 7 ของโลกมีส่วนการขนายตัวทางเศรษฐกิจการค้านอกระบบถึงร้อยละ 57.2 จาก 10 ประเทศ

เศรษฐกิจภาคเหนือระหว่างปี 2545-2552 ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.7 ต่ำกว่าของประเทศซึ่งขยายตัวร้อยละ 3.5 โครงสร้างการผลิตภาคเหนืออยู่ในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้าส่งค้าปลีก ร้อยละ 19.6, 19.3 และ 16.3 ของผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ ตามลำดับ การกระจายตัวดีกว่าของประเทศที่กระจุกตัวอยู่ในภาคอุตสาหกรรมถึงร้อยละ 38.6 พืชเศรษฐกิจสำคัญของภาคเหนือได้แก่ ข้าว อ้อย ข้าวโพด ไม้ยาสูบ ถั่วเหลือง พืชผัก และผลไม้ ขณะที่อุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเกษตรแปรรูป เซรามิก น้ำตาล ปูนซีเมนต์ และหัตถกรรม

2.3.2 โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ

จำแนกออกเป็น 2 ส่วนคือ ภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง ภาคเหนือตอนบนประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง และตาก มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ภาคเหนือ พื้นที่ของภาคเหนือตอนบนกว่าครึ่งเป็นป่าเขา มีพื้นที่ราบเหมาะกับการเพาะปลูกไม่ถึงร้อยละ 15 แต่มีทรัพยากรธรรมชาติลักษณะภูมิประเทศและอากาศเหมาะแก่การท่องเที่ยวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาพักผ่อน และพำนักอาศัยเป็นครั้งคราวและถาวร ทำให้ธุรกิจบริการ เช่น ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท และของที่ระลึก เป็นสาขาเศรษฐกิจสำคัญของภาคเหนือตอนบน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าสำคัญทั้งจากพลังน้ำจากเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก และถ่านหินลิกไนต์ที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ตลอดจนเป็นแหล่งแร่ธาตุสำคัญหลายชนิด เช่น ถ่านหินลิกไนต์ หินปูน และดินขาวที่จังหวัดลำปาง และแร่สังกะสีที่จังหวัดตาก ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมเซรามิก ปูนซีเมนต์ และโรงงานถลุงแร่สังกะสี เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดตากยังเป็นประตูการค้าชายแดนกับประเทศพม่า และจังหวัดเชียงรายมีการค้าเชื่อมโยงกับพม่า ลาว และจีน (ตอนใต้) จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทุกด้านของภาคเหนือ มีส่วนการผลิตประมาณร้อยละ 14.8 ของผลิตภัณฑ์ภาค มีจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์ 201 สาขา สูงสุดเป็นอันดับสี่ของประเทศ และมีสัดส่วนเงินฝากและสินเชื่อประมาณ 1 ใน 3 ของเงินฝากและสินเชื่อทั้งภาคเหนือ

ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี มีพื้นที่ติดต่อกับภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นแหล่งผลิตและค้าข้าวและพืชไร่สำคัญของประเทศ การผลิตพืชสำคัญประกอบด้วย ข้าว อ้อย และข้าวโพด สภาพดินฟ้าอากาศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลิตภาคเกษตร ด้านอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

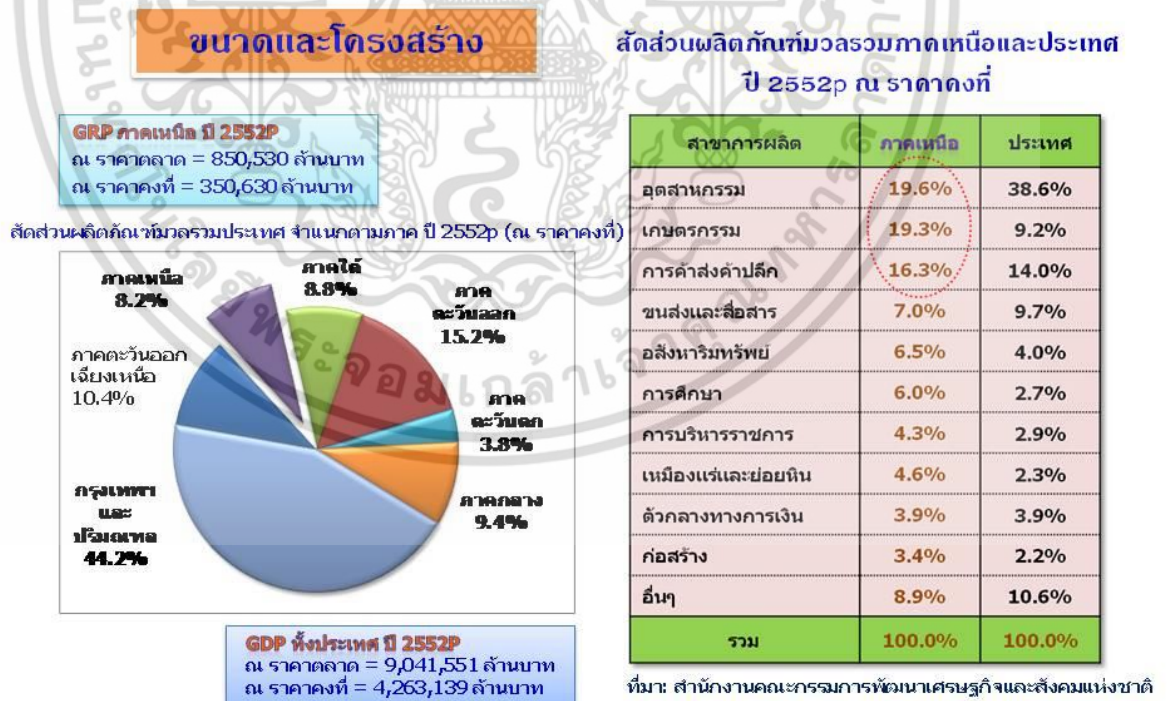
น้ำตาล ที่จังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร ที่จังหวัดพิษณุโลก และนครสวรรค์ โรงสีข้าว ที่จังหวัดพิจิตร พิษณุโลก และนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานทางประวัติศาสตร์อันเลื่องชื่อที่จังหวัดสุโขทัย

สำหรับ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือโดยรวมพบว่าส่วนใหญ่สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเหนือสูงสุดสามอันดับแรก อยู่ในภาคอุตสาหกรรมมากที่สุดร้อยละ 19.6 รองลงมาคือภาคเกษตรกรรมร้อยละ 19.3 และการค้าส่งค้าปลีก ร้อยละ 16.3 ตามลำดับ (แสดงดังรูปที่ 2.2)

เมื่อพิจารณาลงไปในจังหวัดเชียงราย พบว่าสาขาอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุ มากที่สุด ร้อยละ 38.9 รองลงมา คือการผลิตในภาคเกษตรกรรมถึงร้อยละ 31.83 ค้าปลีกร้อยละ 18.769 ตามลำดับ (แสดงดังรูป 2.3)

จาก โครงสร้างเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับภาค และระดับจังหวัด ประเทศไทยมีการขยายตัวด้านอกระบบสูงสุดติด 1 ใน 10 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเก็บภาษีรายได้ของรัฐบาลที่ไม่สามารถเก็บภาษีรายได้จากธุรกิจบางประเภท เมื่อพิจารณาจากสาขาการผลิตอื่น ๆ และในภาคเกษตรกรรม ที่ถูกมองว่าเป็นการค้ำอกระบบซึ่งสูงสุดสอบอันดับแรกในระดับจังหวัด คำถามที่ตามมา ก็คือ เกิดอะไรขึ้นในระบบ และควรมีการจัดการหรือไม่ อย่างไร

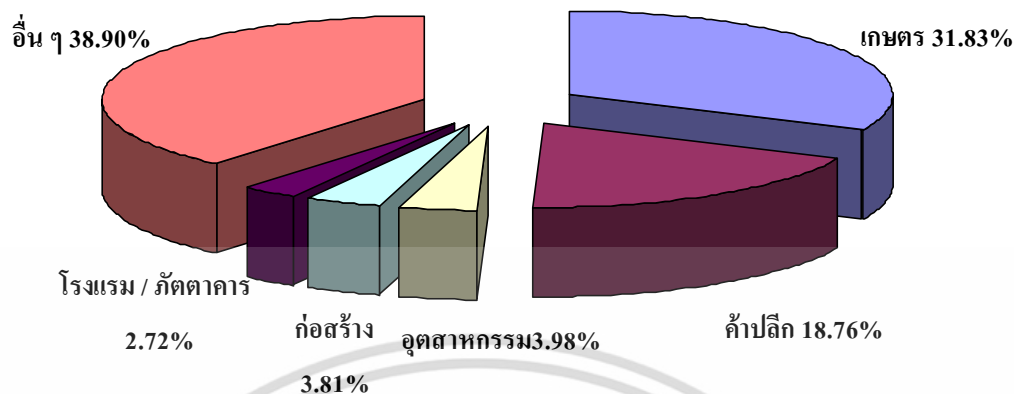
ขนาดเศรษฐกิจภาคเหนือมีสัดส่วนร้อยละ 8.2 ของประเทศ โดยมีโครงสร้างการผลิตค่อนข้างกระจายตัว

รูปที่ 2.2 โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ, 2553

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 2.3 โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดเชียงราย ปี 2549

ถึงแม้ว่ากระแสของโลกาภิวัตน์และวิถีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันที่ประเทศต่างๆ มีการรวมตัวกันอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังเช่นกรณีของประเทศไทยที่ได้เข้าร่วมในการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคอาเซียนในกรอบข้อตกลงความร่วมมือที่เรียกว่า ASEAN Free Trade Area หรือที่นิยมเรียกกันสั้น ๆ ว่า AFTA นั้นย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในประเทศที่เป็นสมาชิกภายในกลุ่ม และเกิดการปรับตัวของหน่วยเศรษฐกิจภายในประเทศตามมา เนื่องจากข้อตกลงในการรวมกลุ่มย่อมเป็นไปเพื่อลดอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการค้าการลงทุน อันจะทำให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันภายในกลุ่มเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น และแน่นอนผลที่เกิดขึ้นในระยะยาวย่อมรวมไปถึงการลดอุปสรรคในการเคลื่อนย้ายทรัพยากรมนุษย์หรือการย้ายถิ่นในระหว่างประเทศสมาชิกด้วย

ด้วยเหตุนี้การยอมรับถึงแนวคิดความมีอยู่และการเชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจในระบบกับนอกระบบข้างต้น จึงมิใช่เพียงแต่การจำกัดขอบเขตมุมมองอยู่ที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังคงรวมไปถึงการพิจารณาอิทธิพลหรือผลกระทบที่จะได้รับจากภายนอกประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันด้วยลักษณะข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Indermit Gill, Homi Kharas และคณะที่ได้เสนอรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ในการประชุมประจำปีของธนาคารโลก (World Bank) ในปี พ.ศ. 2548 โดยยกตัวอย่างในกรณีของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้กว่าครึ่งเกิดจากการค้าระหว่างกันภายในภูมิภาค ซึ่งจะนำมาซึ่งความเชื่อมโยงและถ่ายโอนผลประโยชน์ระหว่างกันในระยะยาว โดยเฉพาะในเรื่องประโยชน์ของการประหยัดต่อขนาด (Scale of economies) ในการผลิตจากการแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นวัตกรรมใหม่ ที่เกิดขึ้นผ่านช่องทางการค้า เทคโนโลยี และการลงทุน ระหว่างประเทศต่างๆ (International integration) ภายในภูมิภาค อันจะทำให้การค้าภายในภูมิภาคขยายตัวมากขึ้น

นอกจากนี้ความเชื่อมโยงดังกล่าวยังส่งผลเชื่อมโยง ไปยังเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศ (Domestic integration) ของประเทศในภูมิภาคด้วย ซึ่งหากผู้ที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงรวมถึงภาครัฐมีกระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสม ก็จะช่วยลดช่องว่างที่มีอยู่ภายในประเทศ เช่น การกระจายรายได้ระหว่างประชากร (Income distribution) ให้ดีขึ้น รวมถึงเกิดการระดมองค์ความรู้และทักษะต่างๆ ของแรงงานเพิ่มขึ้นจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันภายในกลุ่มประเทศสมาชิกได้ ซึ่งจะสนับสนุนให้เศรษฐกิจของประเทศและภูมิภาคเติบโตขึ้นต่อไปอีกในที่สุดจากกรณีต่างๆ ข้างต้น การตระหนักถึงอิทธิพลจากภายนอก ต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในประเทศ การยอมรับอย่างจริงจังถึงการดำรงอยู่และเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออกระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบ ในฐานะกลไกหลักร่วมกันในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจต่อสถานการณ์และความหลากหลายภายในเศรษฐกิจนอกระบบเอง ก็จะนำมาซึ่งการวางแผนและเตรียมตัวที่ดีในการประสานผลประโยชน์อย่างเหมาะสมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น อยู่ในขณะนี้การเปิดเสรี AFTA ในสินค้าเกษตรที่เริ่มมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยแล้วเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2553 จะช่วยให้เกษตรกรซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบกลุ่มใหญ่ที่สุดในระบบเศรษฐกิจของประเทศได้รับประโยชน์ หากมีการเตรียมตัวรองรับการเปิดเสรีดังกล่าวที่ดีพอ ในทางตรงข้าม หากเกษตรกรไม่สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นจากการค้าเสรีได้ ผลกระทบในทางลบก็จะเกิดตามมาด้วยเช่นกัน (สมภูมิ แสงกุล. 2553 : 64-67)

2.3.3 ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับการท่องเที่ยว ในมิติทางด้านเศรษฐกิจและมิติทางสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ มองว่า

1) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมบริการ และเป็นแหล่งสำคัญของการนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศ โดยในปี 2545 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมการเจริญเติบโตให้แก่เศรษฐกิจโลกเป็นมูลค่าประมาณ 3,300 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP)

2) เกิดการจ้างแรงงาน สร้างอาชีพ โดยในปี 2545 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างงานจำนวนประมาณ 200 ล้านตำแหน่งทั่วโลกสำหรับการจ้างงานในปี 2545 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการสร้างงานให้แก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอัตราร้อยละ 7.3 ของการจ้างงานโดยรวม หรือจำนวน 1 คน ต่อ 13.7 งาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทั้งนี้ คาดว่าในปี 2555 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยในการจ้างงาน ใน อัตราร้อยละ 7.6 ในจำนวนงาน 23 ล้านตำแหน่ง ซึ่งโดยเฉลี่ยจะมีอัตราส่งเสริมการจ้างงาน ร้อยละ 2.9 ต่อปี ระหว่างปี 2545 - 2555 และเมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในช่วงทศวรรษหน้า คาดว่าส่วนแบ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ และการสร้างงานจะเพิ่มขึ้นในประเทศอาเซียน 6 ประเทศ ยกเว้นประเทศไทย ซึ่งจะคงเดิมที่อัตราร้อยละ 12 และร้อยละ 9.4 ตามลำดับ

มิติทางด้านสังคมเกิดการพัฒนาสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และเปิดโลกทัศน์ให้แก่นักท่องเที่ยว

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวจะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวว่าเน้นการท่องเที่ยวแบบใด ทั้งนี้ในส่วนการมาท่องเที่ยวที่เทศบาลตำบลแม่สาย เป็น การท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ การท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษ ซึ่งในแต่ละพื้นที่ท่องเที่ยวจะมีเอกลักษณ์สะท้อนหรือเป็นตัวดึงดูดให้กลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับนโยบายและการวางกลยุทธ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวและการค้าชายแดน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเมืองที่มีรูปแบบของเมืองที่ท่องเที่ยวและการค้าชายแดน ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องไว้ในแต่ละประเด็น เพื่อนำเสนอข้อถกเถียง ถึงแนวทางการบริหารจัดการเมืองการค้าชายแดน กรณีศึกษา เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยได้กล่าวถึง หลักความยั่งยืนของการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

2.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สรันย์ เลิศศรีภรณ์มงคล (2540: 12) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ได้รายได้จากความรู้ และนักท่องเที่ยวได้รรถประโยชน์จากพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น

พิเศษ เกียรติพงษ์ (2540: 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีได้ทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวให้หมดเปลือหรือหมดไป ยังคงเป็น ทรัพยากรที่ดึงดูดใจให้มีการท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีวันหมดสิ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 7) ได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวของกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดย มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือไม่มีเลยอย่างสิ้นยาว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organisation.1996) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดในลักษณะ ที่ตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจสังคมและความงาม ได้จริงขณะที่ยังคงความสมบูรณ์ทาง วัฒนธรรมกระบวนการทางนิเวศที่สำคัญความหลากหลายทางชีวภาพและระบบสนับสนุนชีวิต

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวเป็นการถ่ายที่ไม่ทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวรวมทั้งมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน โดยการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถตอบสนอง เศรษฐกิจสังคมและคงความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมและกระบวนการเชิงนิเวศที่ดี

2.4.2 รูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

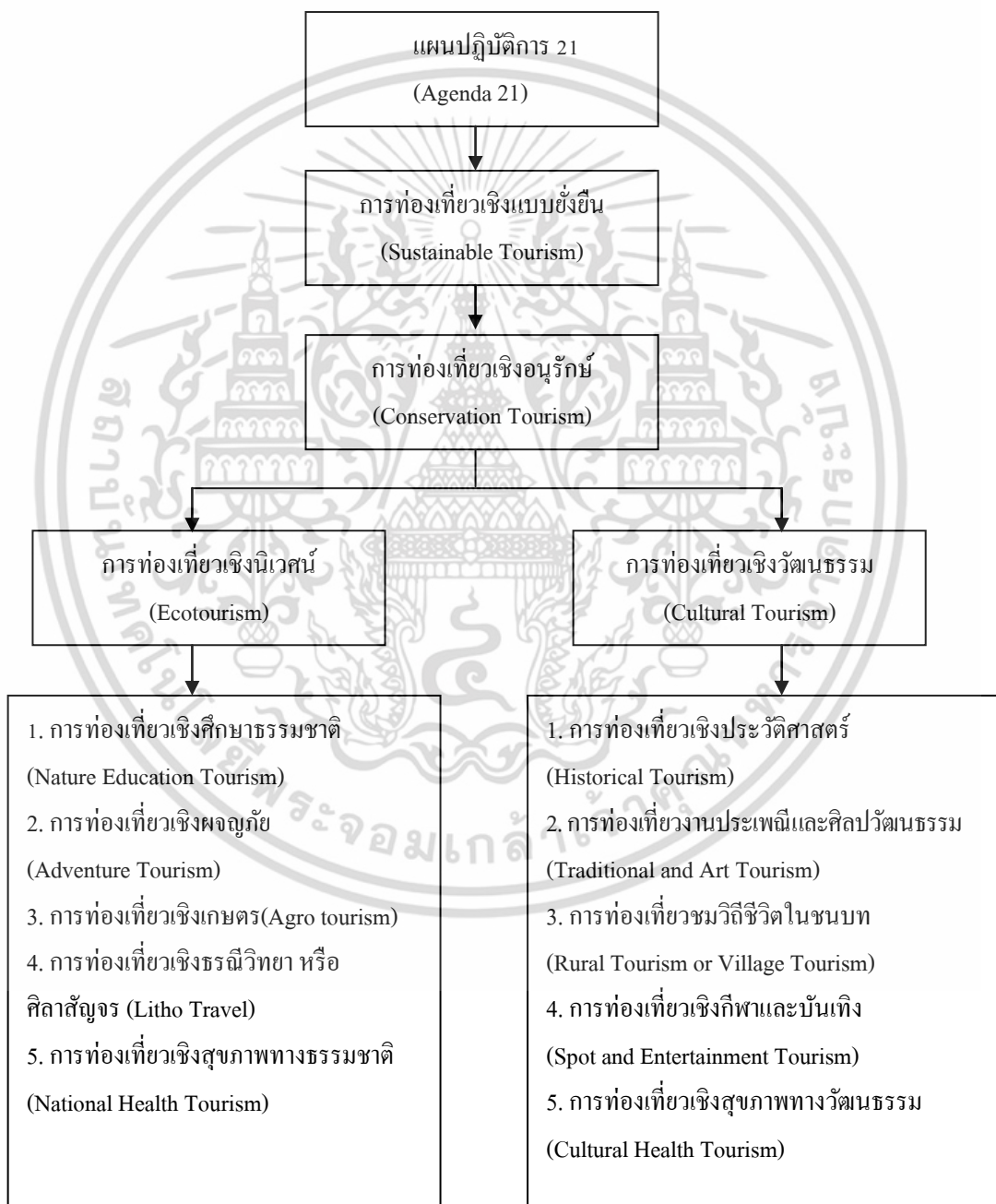
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีลักษณะ 6 ประการดังนี้ (บุญเลิศ จิต ตั้งวัฒนา. 2546: 7)

1. เป็นการท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น จากกรอบแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยว ทำให้ ประเทศต่าง ๆ พยายามหารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงเป็นเหตุ

ให้เกิดการจัดประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Conference on Environment and Development) หรือ การประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในปี 1992 (พ.ศ. 2535) หรือ Rio Summit (ปริญญาริโอ) และได้ร่วมนาม รับรองเอกสารสำคัญ 5 ฉบับซึ่งเป็นหลักการ ปฏิบัติ แผนแม่บท แนวทาง ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หรือ ตามแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย และจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนี้ นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และนำไปสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่อีก 2 รูปแบบ (ดังภาพที่ 2.5)

รูปที่ 2.4 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21

ที่มา : บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2546 : 14)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบคือ

1. รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างdirวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน อันได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงการศึกษา ธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวธรรมชาติวิทยา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นต้น

2. รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างdirวมถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนอันได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการจัดการที่ดีเยี่ยมเพื่อให้สามารถรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มียผลกำไรอย่างเป็นธรรม ดังนั้นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศให้กับประเทศต่าง ๆ ที่มีแหล่งท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศที่ได้อย่างต่อเนื่อง

2.4.3 การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว โดยปกป้องและรักษาโอกาสให้กับคนในรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดที่จะสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในขณะที่สามารถธำรงรักษาเนื้อหาทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเกี่ยวพันและระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันชีวิต พืช สัตว์ และมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งจากกรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถเป็นหลักการได้ 5 ข้อ คือ (World Tourism Organization, 1998, pp. 21-22)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและ ทรัพยากรอื่น ๆ ในการท่องเที่ยว จะต้องได้รับการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่าง ต่อเนื่องในอนาคต โดยจะยังสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมปัจจุบันได้

2. จะต้องมีการวางแผนและจัดการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันมิให้เกิด ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและสังคม วัฒนธรรมในพื้นที่แห่งท่องเที่ยว

3. คุณภาพของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมจะยังคงได้รับการรักษาไว้ ได้และปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ เมื่อจำเป็นที่จะต้องจัดทำ

4. จะต้องรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเอาไว้เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยว นั้น จะยังคงสามารถรักษาความเป็นที่นิยมอยู่ได้ และสามารถทำการตลาดต่อไปได้

5. ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวจะต้องแผ่หรือกระจายไปในทุกภาคส่วนของสังคม

หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหลักเกณฑ์ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมของชุมชน (2) ความร่วมมือของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) การสร้างโอกาสการจ้างงานที่มีคุณภาพ (4) การกระจาย ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (5) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุด (6) การวางแผน ระยะยาว (7) ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (8) ความสอดคล้องกันระหว่างแผนการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ (9) ความร่วมมือระหว่างผู้ กำหนดนโยบายกับผู้ปฏิบัติ (10) การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ (11) การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว (12) การสร้างหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบ (13) การเน้นผลประโยชน์ชุมชน คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม(14) การพัฒนาคน การศึกษาและหลักสูตรต่าง ๆ (15) การเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ (16) การ คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากร (17) การดำรงรักษาทรัพยากรมรดกทางธรรมชาติและ วัฒนธรรมและ (18) การทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (เทิดชาย ช่วยบำรุง.2552: 54)

หลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 10 ประการดังนี้ (รวิไพพรรณ แก้วสุริยะ.2547)

1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอคิ (using resource sustainable) หมายถึง การที่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและผู้ที่มีบทบาทด้านการท่องเที่ยว ต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่ มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมี ประสิทธิภาพ อย่างประหยัด โดยคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าคุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (reducing over-consumption and waste)

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (maintain diversity)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (integrating tourism into planing)
5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (supporting local economy)
6. การมีส่วนร่วม โดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (involving local communities)
7. มีการประชุมกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (consulting stakeholders and the public)
8. การพัฒนาบุคลากร (training staff)
9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (marketing tourism responsibly)
10. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (undertaking research)

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีแนวความคิดที่มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (paradigm shift) ที่เปลี่ยนจากสังคมบริโภคนิยมสู่ยุคสมัยสังคมนิยมเป็นใหญ่ (สมัย อาภาภิรม.2538) ขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบทุกส่วนของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย,254: 2-6) ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (integrated) คือ ทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) นั่นคือ องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2550)

โดยการปลูกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกคนในประเทศสามัญสำนึกเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ความสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมจะทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวคงอยู่บนโลกได้อย่างยาวนาน เมื่อทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่เกิดความเสื่อมโทรม และสามารถอำนวยประโยชน์ต่อบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีแล้ว การท่องเที่ยวก็จะเกิดความยั่งยืนในที่สุด (ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2547ข) นั่นคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ โดยมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงสามารถรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกัน รวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษา

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นไว้ได้ ทั้งนี้ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม จะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด ซึ่งมีเพียงการจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้นจึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ (พจนานุกรมศัพท์.2546: 68-70; มิสราสามารถ.2543: 26-30; สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.2542: 2)

2.4.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองและเมืองชายแดน

กรมโยธาธิการและผังเมือง (2549 : 1) ได้ให้ความหมายของ เมือง หมายถึง การตั้งถิ่นฐานถาวรขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยสิ่งปลูกสร้างถาวร (อันได้แก่ อาคาร บ้านเรือน) มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการจัดสาธารณูปโภค เช่น ประปา ไฟฟ้า และถนน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพลเมืองจำนวนมาก มีความหนาแน่นของประชากรในระดับสูงประชากรแต่ละเมืองประกอบไปด้วยคนต่างเพศ ต่างวัย ต่างสถานภาพ เมืองบางแห่งอาจเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิเศษเฉพาะด้าน เช่น เมืองหน้าด่านและป้อมปราการที่ทำหน้าที่ป้องกันตนเอง และป้องกันเมืองอื่น ๆ ที่อยู่ในระบบเมืองเดียวกัน (วิไล วงศ์สืบชาติ. 2536 : 6-9)

สมชัย ศรีวิบูลย์ (2541) ให้ความหมายของเมืองไว้ว่า เมือง หมายถึง การตั้งถิ่นฐานถาวรขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยสิ่งปลูกสร้างอาคาร มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสาธารณูปโภค เมืองจะเป็นที่อยู่อาศัยของคนจำนวนมาก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม โดยระบบการบริหารและการปกครองเป็นของตนเอง มีศูนย์กลางการบริหารองค์กรเอกชนต่าง ๆ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของการศาสนาและประเพณี

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2541 : 37) กล่าวถึงเมืองว่า หมายถึงกลุ่มของอาคารที่ค่อนข้างถาวร เมืองถือได้ว่าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนของโครงสร้างและหน้าที่ของชุมชนด้านการผลิต การบริโภค ตลอดจนการกระจายสินค้าและบริการ การอบรมสมาชิกใหม่ให้รู้ระเบียบสังคม การมีส่วนร่วมในสังคม การควบคุมทางสังคมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิก

แนวความคิดทางการเมืองที่ใช้กันอย่างมากเพื่อการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองในประเทศด้อยพัฒนา คือ แนวความคิดเรื่องการพัฒนาการเมือง (Political Development) หรือนักวิชาการบางท่านก็ใช้คำว่า การทำให้ทันสมัยทางการเมือง (Political Modernization) ประเทศต่าง ๆ ซึ่งเคยเป็นประเทศในอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกได้รับเอกราช ประเทศเกิดใหม่เหล่านี้ก็ประสบปัญหาทางการเมืองต่าง ๆ มากมาย เกิดจากการแย่งอำนาจกันระหว่างเผ่าพันธุ์หรือกลุ่มการเมืองต่าง ๆ การล้มลุกคลุกคลานของระบบรัฐสภาในระบบประชาธิปไตย พร้อมกับการเข้ายึดอำนาจของทหารในรูปของการปฏิวัติรัฐประหาร ปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวนี้ ย่อมมีการวิเคราะห์หาสาเหตุและนักวิชาการแขนงต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงสาเหตุที่แท้จริง

นักเศรษฐศาสตร์มองการไร้เสถียรภาพต่าง ๆ ในประเทศเหล่านี้ด้วยการเน้นที่ตัวแปรทางเศรษฐกิจว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกิดจากการด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจนและการขาดเทคโนโลยีในการผลิตทำให้สังคมประสบปัญหาต่าง ๆ ยากที่จะเกิดเสถียรภาพทางการเมืองขึ้นได้ ความเชื่อดังกล่าวนี้ยังครอบคลุมไปถึงสาเหตุของสงครามโลกครั้งที่สองด้วยว่าเกิดจากปัญหาหลักคือ ปัญหาเศรษฐกิจ นักการศึกษาที่มองคุณลักษณะของการปกครองแบบประชาธิปไตยว่า มีสาเหตุมาจากการขาดการศึกษา ความโง่เขลาเบาปัญญาของประชากรและการขาดความรู้เรื่องการเมืองและสังคมซึ่งทำให้ไม่สามารถรื้อระบบการเมืองการปกครองแบบอารยะได้

นักสังคมวิทยามีการมองปัญหาดังกล่าว เกิดจากโครงสร้างทางสังคม ช่องว่างระหว่างความรวยความจน โครงสร้างอำนาจอันสืบเนื่องมาจากจารีตประเพณี ค่านิยมแบบถืออำนาจและบุคลิกภาพแบบเผด็จการ ฯลฯ

นักรัฐศาสตร์มองสภาพดังกล่าวว่ามีสาเหตุมาจากรัฐธรรมนูญ เพราะหลายประเทศที่ประสบปัญหาการไร้เสถียรภาพทางการเมือง มีรัฐธรรมนูญที่ถูกต้องรัดกุมทุกประการมีการสร้างสถาบันทางนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ การใช้หลักการถ่วงดุลย์อำนาจ การตรวจสอบซึ่งกันและกันของสถาบันต่าง ๆ แต่ระบบประชาธิปไตยก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ผลสุดท้ายปรากฏการณ์ความล้มเหลวของการสร้างระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศด้อยพัฒนาเกิดจากการขาดการพัฒนาการเมือง ซึ่งเข้าใจว่าศัพท์คำว่า การพัฒนาการเมือง เป็นการเลียนแบบมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การใช้ศัพท์ดังกล่าวก็ตามมาด้วยคำถามว่า การพัฒนาการเมืองคืออะไร ซึ่งนักรัฐศาสตร์ในแขนงพฤติกรรมศาสตร์ต่างก็ตอบไปตามความถนัด ความเชื่อและความเข้าใจของตน บางคนก็พยายามแยกแยะระหว่างคำว่า การพัฒนาการเมืองและการทำให้ทันสมัยทางการเมืองจนเกิดคำจำกัดความในแนวความคิดดังกล่าวมากมาย ซึ่งจะกล่าวต่อไป

นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ได้กล่าวถึงการพัฒนาการเมืองหรือทฤษฎีพัฒนาการเมือง ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1960 โดยมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์การเมืองของประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นเมืองขึ้นของมหาอำนาจตะวันตก และเพิ่งจะได้รับเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หนังสือที่เกี่ยวกับการเมืองในประเทศเหล่านี้ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นประเทศในโลกที่สาม คือ *The Politics of the Developing Areas* โดยมี Gabriel A. Almond และ James S. Coleman เป็นบรรณาธิการหนังสือเล่มนี้เริ่มต้นด้วยทฤษฎีหยิบยืมมาจากสำนักโครงสร้างและหน้าที่ (Structural functional Approach) ของมนุษยวิทยา จากนั้นก็มีตัวอย่างการเมืองของภาคต่าง ๆ ในโลก เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ ลาตินอเมริกา ฯลฯ โดยใช้กรอบวิเคราะห์ (Analytical Frame Work) อันเดียวกัน เจตนาก็เพื่อจะเปรียบเทียบโดยใช้กรอบวิเคราะห์หรือกรอบทฤษฎีเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการติดกับรูปแบบ เช่น ประชาธิปไตย สังคมนิยม ฯลฯ

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า เมือง หมายถึงการตั้งถิ่นฐานถาวรขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยสิ่งปลูกสร้างถาวรมีสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดสาธารณูปโภคเป็นที่อยู่อาศัย

ของคนจำนวนมากในลักษณะชุมชนที่มีความซับซ้อน โครงสร้างและหน้าที่ของชุมชนด้านการผลิต การบริโภค ตลอดจนการกระจายสินค้าและบริการ โดยเมืองจะมีระบบการบริหารและการปกครอง เป็นของตนเอง โดยการควบคุมทางสังคมและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชน ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของการศาสนาและประเพณี

2.4.6 การพัฒนาเมืองแบบยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนได้มีการกล่าวถึงอย่างจริงจังในปี ค.ศ. 1982 ในการประชุมของ Brandtland Commission โดยมีการจำกัดความของการพัฒนาที่ยั่งยืนดังนี้ (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. 2545: 59-67)

“การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (Economic Progress) ซึ่งสนองความต้องการของบุคคลในชุมชน โดยไม่ทอดทิ้งชนรุ่นต่อไปให้มีทรัพยากรน้อยกว่าที่คนรุ่นก่อนได้ใช้ สอย และเป็นวิถีชีวิตจากการมองฐานทรัพยากรที่มีอยู่มากกว่าตัวเงินในบัญชี” (Earth Summit. 1992: 16 อ้างถึงใน ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. 2545: 59-67)

รายการประชุม The World Commission on Environment and Development (WCED) ได้ทำให้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงกว้าง โดยรายงานการประชุมดังกล่าวได้ให้ความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า

“การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถของอนุชนรุ่นหลังในการที่จะสนองความต้องการของพวกเขา ”

การประชุมสิ่งแวดล้อมโลก (WCED) เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นฐาน 2 ประการ คือ

1. ความจำเป็นต้องเปลี่ยนวิถีของเศรษฐกิจ โดยสนใจใช้ทรัพยากรของโลกด้วยความเอาใจใส่มากขึ้น
2. ความจำเป็นต้องผนวกมิติทางระบบนิเวศเข้ากับการศึกษา วัฒนธรรมและเศรษฐกิจเข้าเป็นอันตบหนึ่งอันเดียวกัน

นอกจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว ยังมีผู้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับสังคมที่ยั่งยืนว่า

“สังคมที่ยั่งยืน คือ สังคมที่สนองความต้องการของตนได้ โดยไม่ทำให้สัตว์จำพวกอื่นและประชากรรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมอดลดความต้องการของเขา สังคมที่ยั่งยืน ได้แก่ สังคมที่กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์เกิดขึ้น และดำเนินสืบต่อไปได้ภายใต้ขีดจำกัดที่สภาพแวดล้อมกำหนดให้ ”

หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยย่อ คือ ความสมดุลระหว่างมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม แต่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่แท้จริงต้องมองมิติ 3 มิติไปพร้อม ๆ กันอย่างสอดคล้องประสาน โดยมีส่วนปลีกย่อยของมิติด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. มิติด้านสังคมการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการศึกษาที่ดี

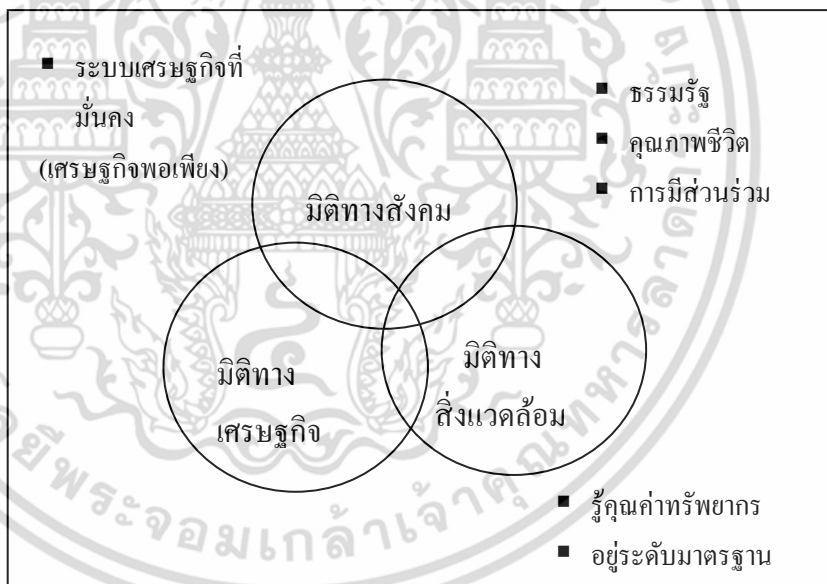
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขึ้น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสังคมนั้นต้องเป็นสังคมธรรมรัฐ มีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใสในการบริหารสามารถตรวจสอบได้ ประชาชนมีโอกาสที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดโครงการขนาดใหญ่หรือกำหนดแผนการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อสังคมตั้งแต่ต้น

2. มิติทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเป็นสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงไม่พึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก และระบบเศรษฐกิจนั้นมีการเติบโตไม่ใช่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ต้องมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและเสมอภาค

3. มิติทางสิ่งแวดล้อม คุณภาพสิ่งแวดล้อมแต่ละด้านต้องอยู่ในระดับมาตรฐานหรือดีกว่ามาตรฐานประชาชนและรัฐใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มิติทางสิ่งแวดล้อมต้องได้รับการนำไปพิจารณาในกระบวนการพัฒนาในฐานะเป็นต้นทุนการผลิต

หากการพัฒนาทั้งสามมิติดำเนินไปอย่างมีสมดุล ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่คนในยุคต่อ ๆ ไปสามารถมีชีวิตที่มีคุณภาพที่ดีหรือดีกว่าคนในยุคปัจจุบัน

รูปที่ 2.5 มิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา : Kammeier, H.D.; **Sustainable City Symposium**. (2001).

ดังนั้นในการพัฒนาเมืองสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนนั้น ต้องพิจารณาครอบคลุมประเด็นทั้ง 3 มิติ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่เมืองจะเป็นเมืองที่พัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นย่อมสะท้อนสู่สังคมที่ยั่งยืนของเมืองนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4.7 พัฒนาเมืองชายแดนภาคเหนือ

การกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาเมืองชายแดนภาคเหนือ ให้เป็นประตูส่งออกสินค้าตลอดจนเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของภาคและประเทศ พิจารณาจากศักยภาพเมืองทั้งด้านความพร้อมในการพัฒนากิจกรรมเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ความพร้อมของแหล่งวัตถุดิบและแรงงาน และความได้เปรียบด้านที่ตั้งของเมืองที่อยู่ในแนวเส้นทางหลักเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนปัจจัยด้านความมั่นคง ซึ่งสามารถแบ่งการพัฒนาเมืองชายแดนออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) เมืองชายแดนที่มีศักยภาพเมืองชายแดนภาคเหนือที่มีศักยภาพในการพัฒนา กิจกรรมทางเศรษฐกิจมี 7 เมือง ได้แก่ แม่สาย เชียงแสน เชียงของ แม่สออด ห้วยโก๋น และเมือง สันติสุขหลัก คือ เมืองเชียงราย น่าน ซึ่งมีแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเติบโตของเมืองอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยปริมาณการค้าชายแดนมีมูลค่ารวมสูงถึง 8,677.13 ล้านบาท ในปี 2545 คิดเป็นร้อยละ 96.46 ของมูลค่าการค้าชายแดนทั้งหมดของภาคเหนือ (8,995.38 ล้านบาท) นอกจากนี้ เมืองชายแดนดังกล่าวยังมีความได้เปรียบด้านที่ตั้งที่อยู่ในแนวเชื่อมโยงหลักกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งนอกจากจะสนับสนุนต่อการเป็นประตูการค้าที่สำคัญแล้วยังเพิ่มโอกาสในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการลงทุนร่วมระหว่างประเทศในลักษณะเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนร่วมอีกด้วย

2) พื้นที่ชายแดนอื่นๆเป็นกลุ่มพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นที่ตั้งของด่านผ่อนปรนต่างๆ ส่วนใหญ่ยังมีปัญหาเส้นทางเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน ถนนส่วนใหญ่มีมาตรฐานรองจากเส้นทางหลัก ในการปรับปรุงถนนตลอดจนยกฐานะด่านชายแดนนั้น จะพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ความเหมาะสมตามยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมระหว่างประเทศ การเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชน 2 ประเทศ ปริมาณการค้าพื้นที่รองรับการพัฒนา และนโยบายด้านความมั่นคง โดยจังหวัดเชียงราย อยู่ยุทธศาสตร์พัฒนาเมืองเมืองชายแดน ที่มีศักยภาพของพื้นที่เศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ คือไทย-พม่า-ลาว-จีนตอนใต้ (R3b) ตามแนวระเบียงในแนวระเบียงเศรษฐกิจ เพื่อรองรับและส่งเสริมการลงทุนร่วมระหว่างประเทศในลักษณะเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เชียงราย ครอบคลุม 3 เมืองชายแดนหลัก ได้แก่ แม่สาย เชียงแสน และเชียงของ ซึ่งเป็นโครงการนำร่องแห่งแรกของไทย

นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับการผลิตและพัฒนาพื้นที่ยุทธศาสตร์ เชียงราย-เชียงใหม่-ลำพูน เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญตามแนวเขตเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ เชื่อมไทย-พม่า-ลาว-จีนด้าน ตะวันตก โดยมีเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นจุดการผลิตหลัก เป็นฐานทางการค้าการลงทุน อุตสาหกรรม และท่องเที่ยวในอนาคต สามารถแบ่งเมืองชายแดนเป็น 3 กลุ่ม ตามบทบาทในการพัฒนา ดังนี้

กลุ่มเมืองเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน : เชียงแสน แม่สาย เชียงของ ต้องเร่งดำเนินการพัฒนาทั้งโครงสร้างพื้นฐานเมืองและโครงสร้างพื้นฐานองค์ประกอบหลัก

กลุ่มเมืองสนับสนุน : เมืองเชียงราย น่าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กลุ่มเมืองฐานการผลิตในอนาคต : แม่สอด ห้วยโก๋น

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน เป็นโครงการขนาดใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับการเปิดประตูสู่อาเซียน เช่น โครงการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุงพื้นที่การค้า การท่องเที่ยว ตลอดจนจัดทำผังเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาในลักษณะเขตการผลิตร่วม แกะไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุน โดยผ่อนคลायข้อจำกัดของกฎระเบียบต่างๆ และกำหนดนโยบายบริหารจัดการแรงงานต่างชาติให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพให้เหมาะสม และถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งบริเวณ เทศบาลตำบลแม่สาย ผู้วิจัยมองว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และเป็นสิ่งสำคัญที่ควรดำเนินการจัดการพื้นที่ ในเรื่องเศรษฐกิจการค้านอกระบบด้วยว่าควรจะมีการบริหารจัดการไปพร้อมกับการพัฒนาประเทศที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งในการศึกษานี้เศรษฐกิจนอกระบบ หมายถึง เศรษฐกิจนอกระบบของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยที่ทำการค้าในลักษณะของแผงลอย อาคารร้านค้า รถเข็นและตั้งโต๊ะ และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่เมืองแม่สาย จังหวัดเชียงรายเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเชิงพื้นที่ของเมืองชายแดน จากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจในระบบกับเศรษฐกิจนอกระบบและการท่องเที่ยวซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

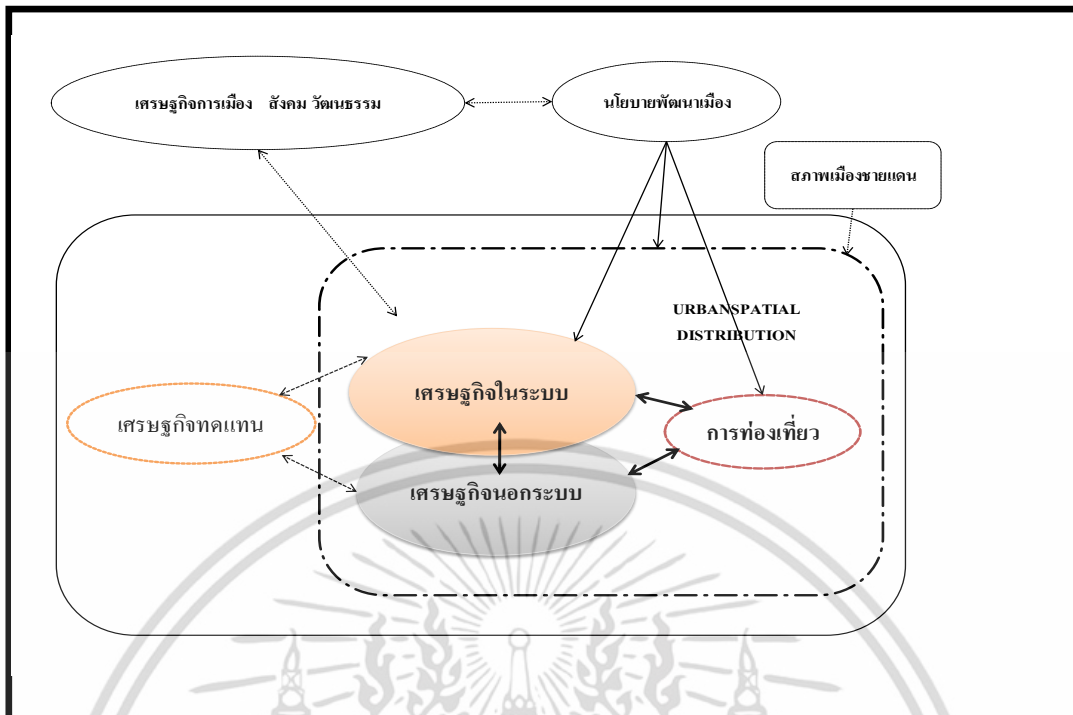
- 1) กรอบแนวคิดในการวิจัย(Conceptual Framework)
- 2) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย (Variable Research)
- 3) วิธีการดำเนินการวิจัย(Research Methodology)
- 4) ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง (Population and Random Sampling)
- 5) การเลือกพื้นที่ศึกษา (Area Case Study)
- 6) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Tools)
- 7) การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

3.1 กรอบการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบความคิดในการวิจัยเริ่มจากศึกษาข้อเท็จจริงเศรษฐกิจในระบบและเศรษฐกิจนอกระบบที่มีอยู่ในพื้นที่ นโยบายภาครัฐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ของเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย และนโยบายการค้าเมืองชายแดนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดทั้งโดยเปิดเผย จากภายนอกบทบาทของชายแดนแม่สายได้แก่การท่องเที่ยว และการค้าโดยมีเศรษฐกิจในระบบและเศรษฐกิจนอกระบบเป็นฐานและผลักดันทำให้ชายแดนแม่สายเกิดการพัฒนาและขยายตัวของเมืองนโยบายต่างๆที่ปรากฏในรอบของการพัฒนาเมือง ซึ่งเน้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจในระบบ การพัฒนาเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรม โดยมีการชี้นำบางด้านจากองค์กรต่างๆ จากรูปแบบอื่นๆภายนอกเช่น สภาพของเมืองชายแดนด้วยเหตุที่เศรษฐกิจนอกระบบมักเกี่ยวข้องกับธุรกิจผิดกฎหมายทำให้ไม่สามารถตรวจสอบ วิเคราะห์ค้นหาข้อมูลได้ครบถ้วน หากกลไกเศรษฐกิจนอกระบบเหล่านี้ลดบทบาทลงไม่ว่าด้วยเงื่อนไขใดๆ เช่น การปราบปรามยาเสพติด การปราบปรามการค้าชายแดนที่ผิดกฎหมาย และแรงงานเถื่อน ในพื้นที่

เมืองชายแดนแม่สายในอนาคตควรพิจารณาเศรษฐกิจทดแทน (รูปที่ 3.1)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น มิอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 3.1 แสดงกรอบการวิจัย

3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย (Variable Research)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำมาซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบหรือบทบาทของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบกับนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ค้ารายย่อยในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย และกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาใช้บริการร้านค้ารายย่อยนอกระบบ โดยผู้วิจัยเลือกใช้การประกอบธุรกิจของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยใช้เป็นเสมือนตัวแทนการดำเนินการของเศรษฐกิจนอกระบบและเศรษฐกิจในระบบจากการสำรวจพฤติกรรมกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดนแม่สายโดยมีกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาที่แสดงความเชื่อมโยงตัวแปรต้นและตัวแปรตามของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา (รูปที่ 3.2 และ รูปที่ 3.3) โดยกำหนดแบบสอบถามที่มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด (close-ended and open-ended) และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบตามความเป็นจริง โดยมีรายละเอียดของข้อคำถามที่เป็นตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยใช้มาตราวัดระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale) และมาตราวัดระดับจัดอันดับ (Ordinal Scale) เพื่อจัดลำดับก่อนและหลังของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป (แสดงตารางที่ 3.1)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

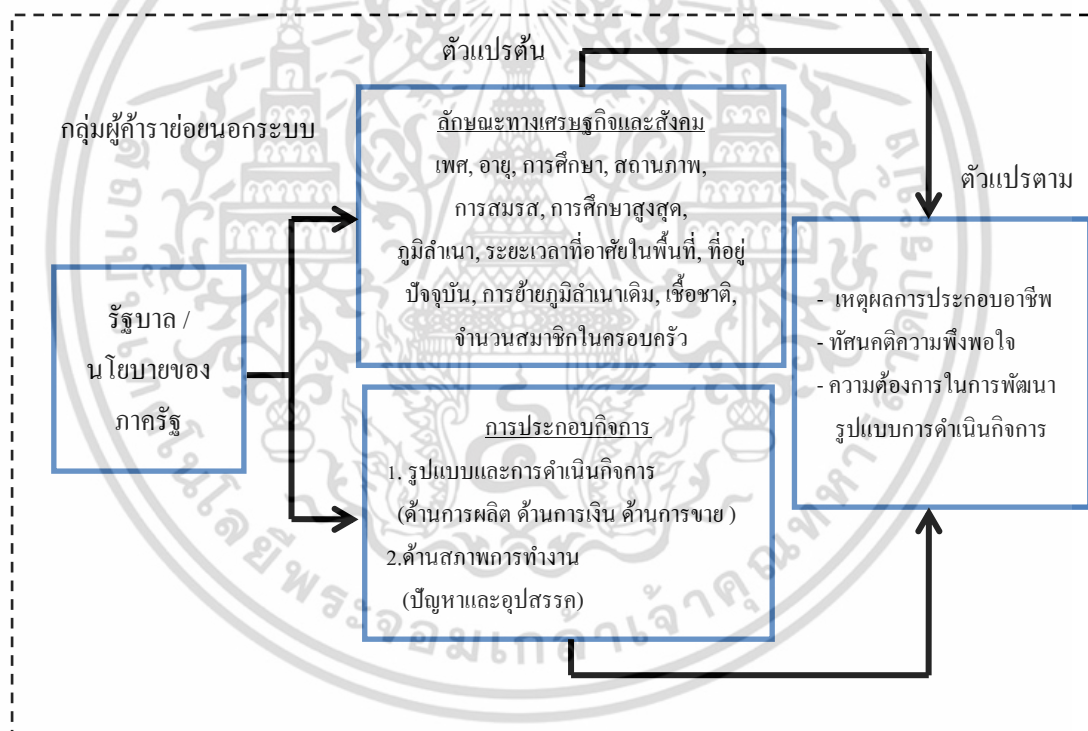
ตารางที่ 3.1 แสดงตัวแปร เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและระดับการวัดข้อมูล

ประเภทตัวแปร	ตัวแปร	ค่าตัวแปร	เครื่องมือ
นโยบายภาครัฐ ข้อมูลสถิติต่าง ๆ	ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ/การค้าและ บริการ ประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน การคมนาคมขนส่ง	Nominal	สำรวจ/เอกสาร
กลุ่มผู้สำรวจย่อยนอกระบบ ผู้ใช้บริการ (นักท่องเที่ยว)	ลักษณะทางสังคม ได้แก่ เพศ, อายุ การศึกษา, เพศ, อายุ, การศึกษา, สถานภาพ, การสมรส, การศึกษา สูงสุด, ภูมิลำเนา, ระยะเวลาที่อาศัย ในพื้นที่, ที่อยู่ปัจจุบัน การย้ายภูมิลำเนาเดิม, เชื้อชาติ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะทางสังคม ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษาสถานภาพ, รายได้ต่อเดือน	Nominal	แบบสอบถาม
2 ข้อมูลด้านการประกอบการ	<u>การประกอบกิจการ</u> - รูปแบบและการดำเนินกิจการ (ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการขาย) - ด้านสภาพการทำงาน (ปัญหาและอุปสรรค)	Nominal/	สำรวจ/เอกสาร แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

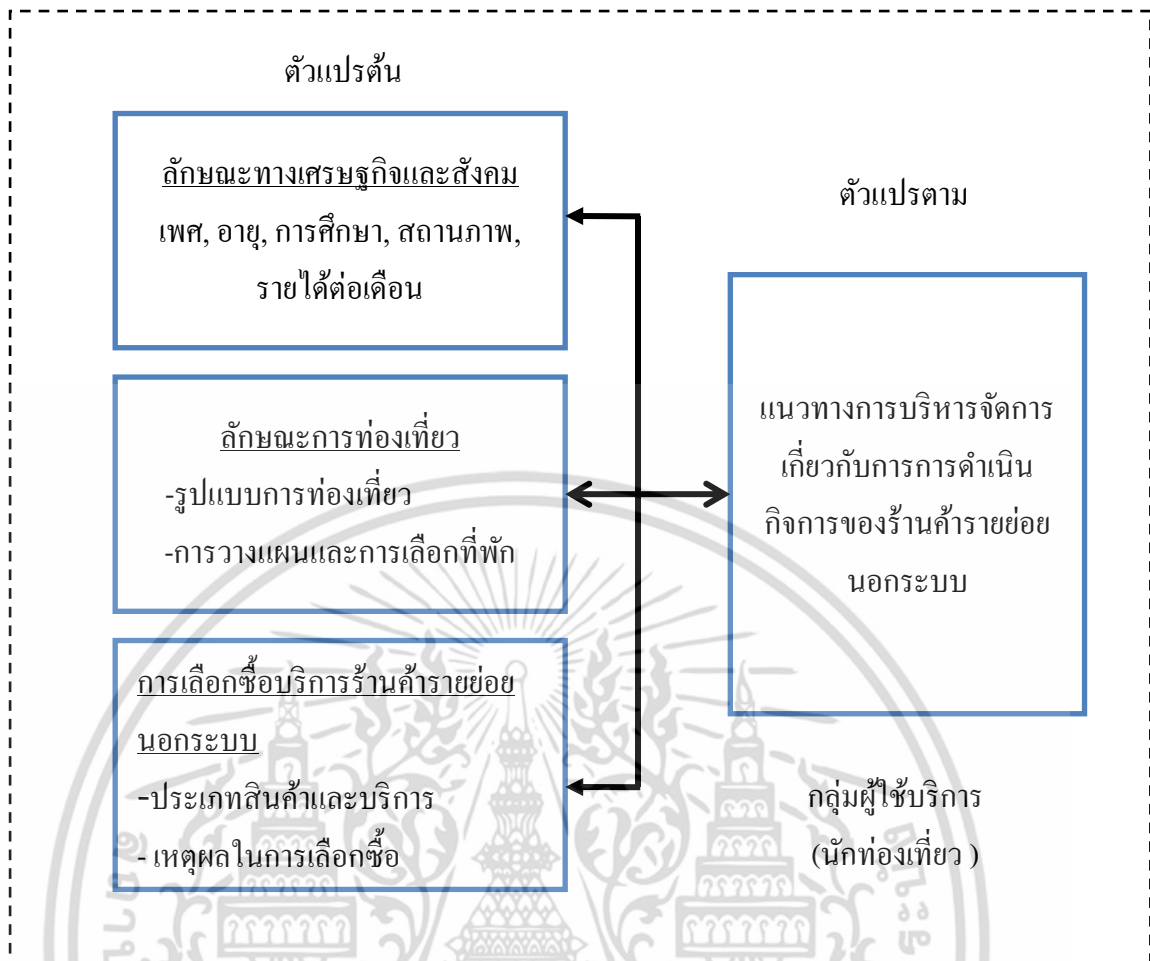
ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเภทตัวแปร	ตัวแปร	ค่าตัวแปร	เครื่องมือ
ลักษณะการท่องเที่ยว	-รูปแบบการท่องเที่ยว -การวางแผนและการเลือกที่พัก	Nominal	เอกสาร/สำรวจ แบบสอบถาม
การเลือกซื้อบริการร้านค้า รายช่ยนอกระบบ	-ประเภทสินค้าและบริการ -เหตุผลในการเลือกซื้อ	Nominal Ordinal	แบบสอบถาม แบบสอบถาม

รูปที่ 3.2 แสดงความเชื่อมโยงตัวแปรกลุ่มผู้สำรวจรายช่ย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 3.3 แสดงความเชื่อมโยงตัวแปรกลุ่มผู้ใช้บริการ

3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยเรื่องเศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยการสำรวจสภาพทั่วไปและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ เอกสารต่าง ๆ รายงานสถิติ ทบทวนบทความ และเอกสารทางวิชาการ เพื่อรวบรวมแนวคิด เหตุและผลเพื่อสนับสนุนงานวิจัยให้ได้มาซึ่งกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อนำไปสู่ตัวแปรต่าง ๆ ที่สามารถนำไปวิเคราะห์ ตอวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามที่ตั้งไว้ ผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ ข้อมูลและข้อเสนอแนะ สามารถนำเสนอเป็นข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการท้องถิ่น ทั้งในด้านเชิงนโยบายและการนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแนวคิดในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับความเจริญเติบโตที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Random Sampling)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างในเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นกรณีศึกษา โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มร้านค้ารายย่อยนอกระบบ กลุ่มผู้ใช้บริการหรือนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ และสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยได้ 3 หัวข้อดังนี้

3.4.1 ร้านค้ารายย่อยนอกระบบ

การศึกษารูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มร้านค้ารายย่อยนอกระบบผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างกลุ่มร้านค้ารายย่อยนอกระบบ โดยการสัมภาษณ์ เจ้าของธุรกิจร้านค้ารายย่อยนอกระบบ ในการสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) เนื่องจากบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีการจัดตั้งร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าและบริการแต่ละประเภทอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทำให้สะดวกในการสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากจำนวนผู้ค้าและจุดตำแหน่งในพื้นที่จริงไม่มีจำนวนสถิติผู้ค้าที่แน่นอนและพฤติกรรมค้าขายที่ไม่อำนวยความสะดวกในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบระบบ (Systematic Random) โดยการแจกแบบสอบถามให้กับผู้ค้าและร้านค้าที่วางขายไปตามเส้นทางคมนาคมขนส่งในระยะ 1 กิโลเมตร จากตลาดเทศบาลแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยแบ่งพื้นที่การเก็บแบบสอบถามออกเป็น 3 โซน คือ 5 ร้านสัมภาษณ์ 1 ร้าน เมื่อสัมภาษณ์เสร็จแล้วนับไปอีก 5 ร้าน จนกระทั่งสิ้นสุดพื้นที่ที่จำหน่ายสินค้าและบริการ โดยในการสุ่มตัวอย่างครั้งนี้ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างที่เป็นร้านค้ารายย่อยได้ทั้งสิ้นจำนวน 200 ราย เนื่องจากจำนวนร้านค้ารายย่อยมีจำนวนมากแต่จะมีลักษณะการค้าสินค้าประเภทซ้ำๆ ที่ไม่แตกต่างกัน

3.4.2 ผู้ใช้บริการร้านค้ารายย่อยนอกระบบ (นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ)

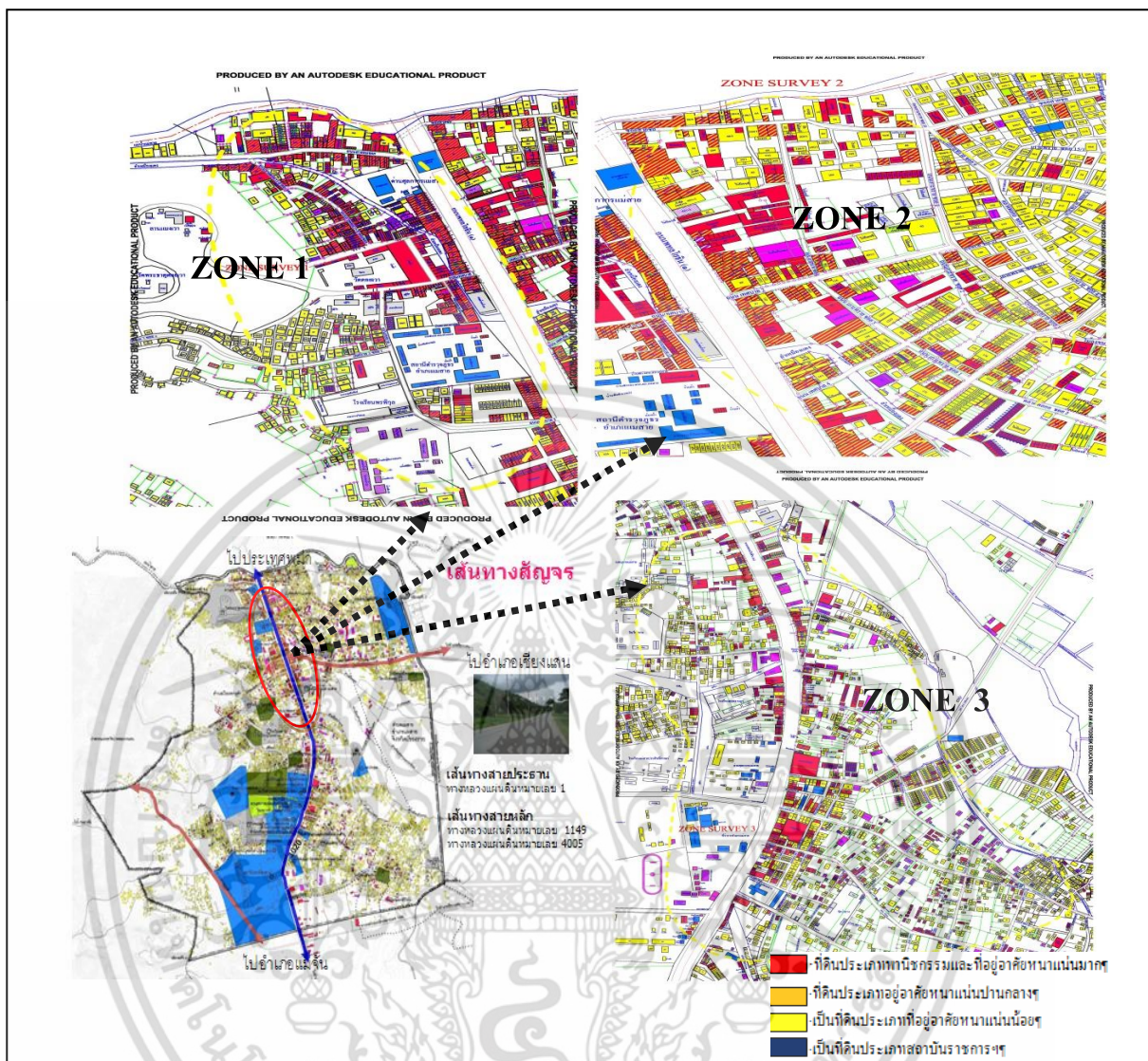
การสุ่มตัวอย่างกลุ่มผู้ใช้บริการหรือนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ผู้วิจัยเลือกวิธีการสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และเลือกการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทย 150 คนและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอีก 50 คน เนื่องจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ชายแดนแม่สายมีจำนวนไม่มากและมีสัดส่วนที่แตกต่างจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยหลายเท่าผู้วิจัยจึงใช้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่สามารถหาได้ในพื้นที่

3.4.3 ผู้บริหารท้องถิ่นเขตเทศบาลเมืองแม่สาย

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยเลือกสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่นแบบไม่เป็นทางการ เช่น นายอำเภอแม่สาย ปลัดเทศบาลตำบลแม่สาย ประธานหอการค้าแม่สายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเช่น พาณิชย์จังหวัดและศุลกากร ผู้บริหารโรงเรียนในเทศบาลตำบลแม่สาย รวมจำนวน 6 คน ซึ่งรับผิดชอบในการบริหารจัดการในเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อทราบถึงแนวทางปฏิบัติและนโยบายการพัฒนาพื้นที่จากนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

3.5 การเลือกพื้นที่ศึกษา (Area Case Study)

การเลือกพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการเลือกพื้นที่ศึกษาเทศบาลตำบลแม่สาย ที่มีทำเลที่ตั้งด้วยลักษณะทางกายภาพเป็นเมืองการค้าชายแดนทางตอนเหนือของประเทศไทย โดยจะทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสอบถามจากผู้ค้ารายย่อยที่กระจายตัวอย่างหนาแน่นที่สุดในพื้นที่ศึกษาเพื่อเก็บแบบสอบถามโดยเก็บข้อมูลผู้ค้าและร้านค้าตามเส้นทางคมนาคมสายหลักที่เป็นแหล่งการจับจ่ายในพื้นที่เขตการค้าชายแดนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ (รูปที่ 3.4)

รูปที่ 3.4 แสดงพื้นที่ศึกษาและโซนที่ทำการสำรวจ

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Tools)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ได้มาจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งสามารถนำเสนอในขั้นตอนการวิเคราะห์ต่อไป ดังนี้

3.6.1 ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่และการสังเกตสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา เพื่อพิจารณาลักษณะการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ร้านค้ารายย่อย ผู้ใช้บริการร้านค้ารายย่อยนอกระบบนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ลักษณะอาคารสิ่งปลูกสร้างรวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในพื้นที่ศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.6.2 ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเอกสารต่าง ๆ บทความ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย และข้อมูลที่ได้จากระบบสารสนเทศจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเชียงราย พาณิชยจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด และด่านศุลกากรจังหวัดเชียงราย เป็นต้น

3.6.3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ได้จากการทำแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด(close-ended and open-ended)และการใช้เครื่องมือสื่อสารในการนัดสัมภาษณ์ โดยกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบตามความเป็นจริง (โดยถือว่าเป็นผู้ซื้อสินค้า) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นร้านค้ารายย่อย จำนวน 200 ชุด กลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรวมกัน จำนวน 200 ชุด ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบ่งเป็นข้อมูลทั่วไปและข้อมูลจัดอันดับ โดยข้อมูลจัดอันดับจะให้ค่าคะแนน ดังนี้

ตารางที่ 3.2 จัดอันดับจะให้ค่าคะแนน

ระดับความคิดเห็น	ค่าคะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วย	4
เห็นด้วยปานกลาง	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

จากข้อมูลตามรูปแบบ Likert's Scale ให้เป็นค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) เพื่อทำการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาต่อไป

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา เพื่อทำการวิเคราะห์ผลและสรุปผลที่ได้ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.7.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต เพื่อเก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา การกระจายตัวของร้านค้า ประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ในบทที่ 4 ประกอบการอธิบายผลในการศึกษาจากอดีต ปัจจุบัน และการคาดการณ์ในอนาคต

3.7.2 ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อตรวจสอบความผิดพลาดของข้อมูล แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อมูลที่ได้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพื่อทำการวิเคราะห์ผลต่อไป

3.7.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างร้านค้ารายย่อยนอกระบบและผู้ให้บริการหรือนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาตินำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1) ข้อมูลเชิงปริมาณข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างร้านค้ารายย่อยนอกระบบ และผู้ให้บริการหรือนักท่องเที่ยวชาวไทย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ความหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) การทดสอบสมมติฐาน (t test , Anova F - test) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติในการทดสอบไว้ที่ระดับ $\alpha = 0.5$ ในการบรรยายเชิงพรรณนา และเชิงอนุมานจากสมมติฐาน

4) นำเสนอผลการศึกษารูปแบบตารางและสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการเชิงพื้นที่ของเมืองชายแดนจากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจในระบบกับเศรษฐกิจนอกระบบและการท่องเที่ยว

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

เทศบาลตำบลแม่สาย ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลตำบลแม่สายให้เป็นเทศบาลตำบลแม่สาย ตามพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลตำบล พ.ศ. 2542 ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นต้นมา ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1 ชุมชนแม่สายและชุมชนดอยเวา หมู่ที่ 2 ชุมชนดอยงาม หมู่ที่ 3 ชุมชนเวียงพาน และหมู่ที่ 10 ชุมชนป่ายางผาแตก อยู่ในบางส่วนของตำบลเวียงพางคำ หมู่ที่ 2 ชุมชนเหมืองแดง หมู่ที่ 6 ชุมชนป่ายางชุม หมู่ที่ 7 ชุมชนเกาะทราย หมู่ที่ 8 ชุมชนป่ายาง และหมู่ที่ 10 และชุมชนไม้ลุงชน ตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย ชุมชนเทศบาลตำบลเป็นชุมชนที่มีความสำคัญมากชุมชนหนึ่ง เนื่องจากมีพื้นที่ชายแดนทางตอนเหนือของประเทศไทยติดกับประเทศเมียนมาร์

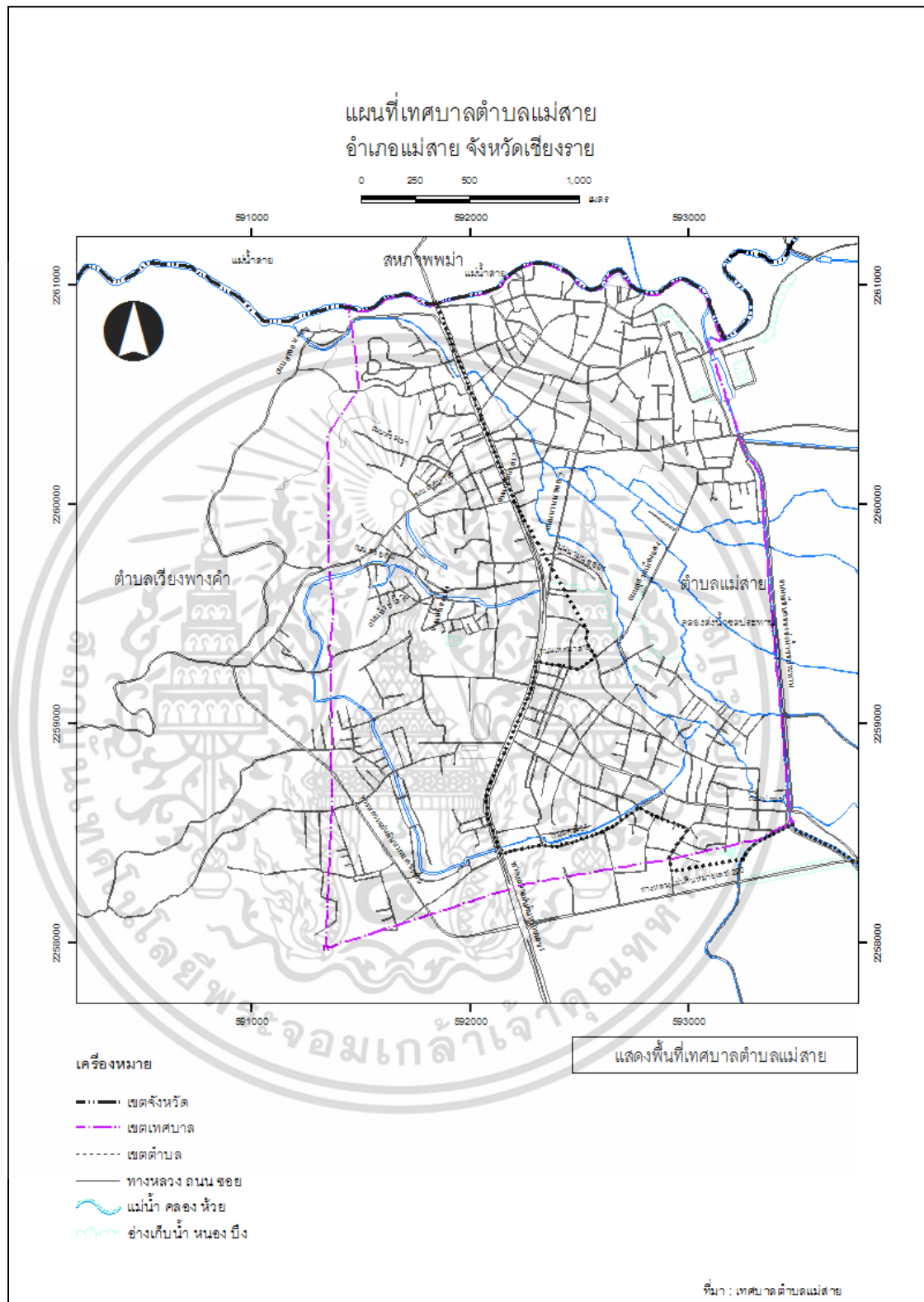
จากฟังก์ชันและฟังก์ชันภาคของกรมโยธาธิการและผังเมือง ได้แบ่งชุมชนออกเป็น 3 ลำดับ โดยเทศบาลตำบลแม่สายเป็นชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 3 มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการบริการ ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตในระดับท้องถิ่น และเป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง การพาณิชย์กรรม ในระดับอำเภอ และเทศบาลตำบลแม่สาย มีเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ จึงมีบทบาทเป็นเมืองชายแดน ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างประเทศ ในการเป็นด่านพรมแดนเดินทางเข้า-ออก ระหว่างประเทศ ตลาดการค้าชายแดน แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งธุรกิจการค้า การบริการที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า เป็นต้น

4.1 ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต

เทศบาลตำบลแม่สายตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงราย ประมาณ 63 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 5.13 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,206.25 ไร่ มีชายแดนติดกับประเทศเมียนมาร์ของพื้นที่ประเทศไทย และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ประเทศเมียนมาร์โดยมีลำน้ำสายเป็นแนวพรมแดน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านป่ายาง ตำบลแม่สาย
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลเวียงพางคำ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลเวียงพางคำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4.1 แสดงเขตปกครองเทศบาลตำบลแม่สาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.2 การปกครอง และการตั้งถิ่นฐาน

4.2.1 การปกครอง

ประวัติการปกครองเมืองชายแดนแม่สายเป็นชุมชนเมืองโบราณของจังหวัดเชียงราย เดิมเรียกว่า สี่ตวง ปัจจุบันยังคงมีร่องรอยของเมืองเก่าให้เห็นซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองชายแดนแม่สายและด้านหลังที่ว่าการอำเภอแม่สายยังคงเห็นกำแพงเมืองโบราณ และคูน้ำชุมชนเมืองแม่สายเคยเป็นเมืองร้างช่วงหนึ่งจนกระทั่งมีการจัดรูปแบบการปกครองตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยแบ่งพื้นที่ต่างๆออกเป็นหมู่บ้านตำบลทำให้เมืองเวียงพานขึ้นกับตำบลแม่สายอำเภอแม่จันจังหวัดเชียงราย เมื่อ พ.ศ. 2487 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สะพานข้ามแม่น้ำสายเป็นจุดที่มีการทิ้งระเบิดใส่สะพานเพื่อทำลายเส้นทางขนส่งเสบียงและอาหารตัวสะพานก็ได้รับความเสียหายไม่มากนักต่อมาพ.ศ. 2481กระทรวงมหาดไทยได้ยกฐานะจากตำบลแม่สายเป็นกิ่งอำเภอแม่สาย และ พ.ศ.2493 ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอแม่สายจนถึงปัจจุบัน ในปีพ.ศ. 2499 ได้จัดตั้งพื้นที่บริเวณเมืองชายแดนแม่สายเป็นเขตสุขาภิบาลอยู่ในพื้นที่บางส่วนของตำบลแม่สายและบางส่วนของตำบลเวียงพางคำและในปีพ.ศ.2536 ได้รับการยกฐานะเป็นสุขาภิบาลพิเศษเนื่องจากมีรายได้เกิน 8,000,000บาท ต่อปีติดต่อกันเป็นเวลา 5 ปีและในปีเดียวกันนี้สุขาภิบาลแม่สายได้ขอขยายพื้นที่เขตสุขาภิบาลจากเดิมครอบคลุมพื้นที่ 5.13 ตารางกิโลเมตรเป็น 13.43 ตารางกิโลเมตรตั้งแต่ พ.ศ. 2542จนถึงปัจจุบัน ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแม่สายอำเภอแม่สาย (เทศบาลตำบลแม่สาย, 2557 สืบค้นจาก <http://www.maesai.go.th/>)

เทศบาลตำบลแม่สาย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน 10 ชุมชน มีพื้นที่ครอบคลุมทั้ง 2 ตำบล คือ บางส่วนของตำบลเวียงพางคำ มี 4 หมู่บ้าน 5 ชุมชน และตำบลแม่สาย 5 หมู่บ้าน และ 5 ชุมชน

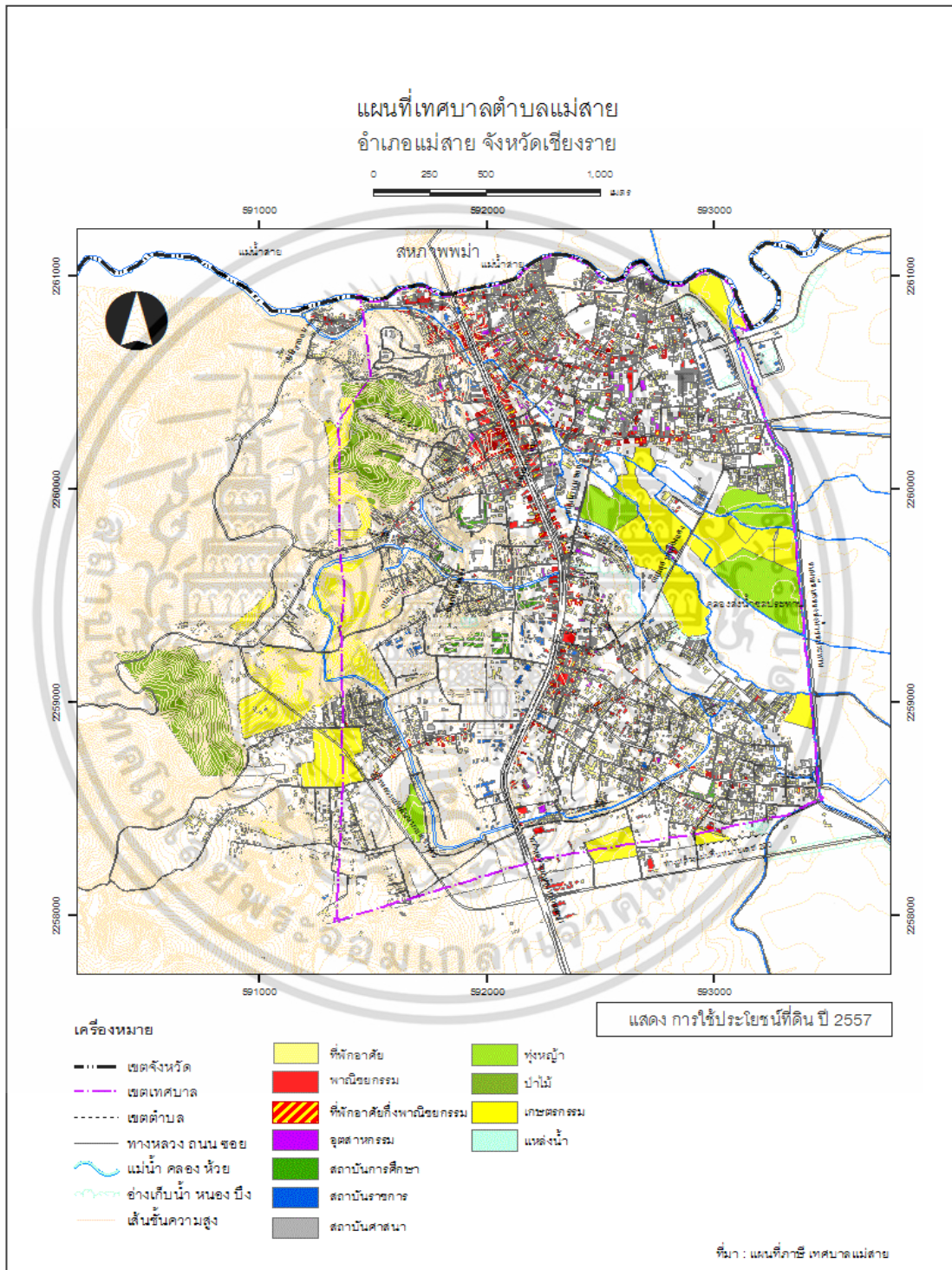
4.2.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย ส่วนใหญ่จะเป็นแนวยาวเกาะไปตามถนนสายหลักของชุมชน ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) และบริเวณทางตอนเหนือของเทศบาลโดยเฉพาะบริเวณพรมแดนไทย – เมียนมาร์ ที่มีอาคารพาณิชย์ และที่พักอาศัยกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่น

การตั้งถิ่นฐานในเมืองแม่สายอยู่บริเวณ 2 ฟากถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่ตัดผ่านกลางชุมชนเมืองและเชื่อมกับเมืองท่าขี้เหล็กของประเทศสหภาพเมียนมาร์ การตั้งถิ่นฐานมีความหนาแน่นมากบริเวณใกล้กับสะพานข้ามแม่น้ำสาย สังเกตได้ว่าตั้งแต่สะพานข้ามแม่น้ำสายตาม

ถนน พหลโยธินไปทางด้านทิศใต้ของเมืองจนถึงที่ว่าการอำเภอแม่สาย นอกจากนั้นที่อยู่อาศัยปะปนเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น มิใช่เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กับกิจการค้าและบริการรวมตัว อยู่อย่างหนาแน่นเป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวจำนวนมากมาซื้อสินค้า เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีความสะดวกในการเข้าถึงมากที่สุดการตั้งถิ่นฐานมีความหนาแน่นลดลงตามระยะทางที่ห่างออกไปจากสะพานแม่สาย

รูปที่ 4.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินเทศบาลตำบลแม่สายปี 2555

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สวอนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปของเทศบาลตำบลแม่สาย มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา มีระดับความสูงตั้งแต่ 387 – 490 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของเทศบาลเป็นภูเขา มีทางลาดเขาลงสู่ตัวเมือง สำหรับพื้นที่ทางด้านทิศเหนือต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้ สภาพภูมิประเทศมีลักษณะเป็นลอนคลื่น โดยมีแม่น้ำสายเป็นที่กั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับสหภาพเมียนมาร์ ทางตอนเหนือของเทศบาล

4.4 ลักษณะภูมิอากาศ

เทศบาลตำบลแม่สายได้รับอิทธิพลจากลมทะเลน้อยมาก เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและป่าไม้ทำให้อุณหภูมิและฤดูกาลแตกต่างกันมาก โดยมีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่นำความหนาวเย็นจากไซบีเรียพัดผ่านประเทศจีนเข้าสู่ภาคเหนือของไทย เพราะมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือ ที่นำความชุ่มชื้นจากมหาสมุทรอินเดียจึงทำให้อากาศเย็นมาก ในช่วงเดือนมกราคม และฝนตกมากในช่วงเดือนสิงหาคม เนื่องจากมีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าจึงทำให้อุณหภูมิและฤดูกาลแตกต่างกันมาก มีฝนตกประมาณ 133 วันต่อปี มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณปีละ 1700 มิลลิเมตร อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 8 องศาเซลเซียส และสูงสุดประมาณ 40 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนกรกฎาคม – เดือนตุลาคม อุณหภูมิเฉลี่ย 27 องศาเซลเซียส

ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน – เดือนกุมภาพันธ์อุณหภูมิ เฉลี่ย 10 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนมีนาคม – เดือนมิถุนายน อุณหภูมิ เฉลี่ย 38 องศาเซลเซียส

4.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

เทศบาลตำบลแม่สาย ประกอบด้วยชุดดิน 6 ประเภท ได้แก่ หน่วยรวมของดินตะกอน หน่วยผสมของพื้นที่ที่มีความลาดชัน ชั้บชื้น ดินชุดแม่สาย พื้นที่หินโพล์ ดินชุดหางดงที่เป็นร่วนเหนียว และดินชุดบ้านจ้องประเภทลอนลาด ส่วนมากเกิดจากที่ราบขั้นบันไดเก่ากลางใหม่ เนื้อดินเป็นดินเหนียว การระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินลึก ความอุดมสมบูรณ์ปานกลางดินเหมาะสมสำหรับทำนา ในช่วงฤดูฝน พืชไร่ และพืชผักในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินในตำบลแม่สาย ออกเป็น ย่านที่พักอาศัย ย่านพาณิชยกรรม โรงเรียน/สถานศึกษาและอื่น ๆ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.1)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 แสดงประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ใช้สอย (ตร.กม.)	ร้อยละ
ย่านที่พักอาศัย	2.95	57.50
ย่านพาณิชยกรรม	0.76	14.81
โรงเรียน /สถานศึกษา	0.16	3.12
โรงพยาบาล	0.08	1.56
สถานราชการอื่นๆ	0.24	4.68
ย่านอุตสาหกรรม	0.01	0.20
ศาสนสถาน	0.16	3.12
สวนสาธารณะและสนามกีฬา	0.02	0.39
ถนน ตรอก ซอย	0.20	3.90
แม่น้ำ, ลำคลอง	0.05	0.97
ที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม	0.49	9.55
รวม	5.13	100

ที่มา : ข้อมูลทะเบียนแผนที่ภาษี เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย ณ. เมษายน 2557

4.6 การคมนาคม

โครงข่ายคมนาคมขนส่งสายหลักในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย ประกอบด้วย

- 1.) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) เป็นถนนเส้นหลักที่เชื่อมการเดินทางตามแนวเหนือ – ใต้ของเทศบาล โดยทางทิศเหนือจะสิ้นสุดที่ด่านพรมแดนแม่สาย ใช้ในการเดินทางภายในพื้นที่การเดินทางท่องเที่ยว และการขนส่งสินค้า
- 2.) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1290 เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอแม่สายกับอำเภอเชียงแสน ตัดผ่านพื้นที่ราบและภูเขาในบางช่วง ส่วนใหญ่ใช้เป็นเส้นทางท่องเที่ยว และขนส่งสินค้าจากอำเภอแม่สายไปสามเหลี่ยมทองคำ
- 3.) ถนนเหมืองแดง เป็นเส้นทางเชื่อมออกจากถนนพหลโยธินไปทางทิศตะวันออก สองข้างทางมีร้านค้าและบ้านเรือนหนาแน่นสามารถใช้เส้นทางนี้สู่ถนนเลียบบคลองชลประทาน ถนนเลียบบเมืองด้านตะวันออกและสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่สอง
- 4.) ถนนเลียบบคลองชลประทาน อยู่ทางทิศตะวันออกของเทศบาลวางตัวแนวเหนือ – ใต้ขนานกับถนนพหลโยธิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.) ถนนเลียขงเมืองด้านตะวันออก เป็นถนนที่แยกออกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1290 วางตัวในแนวเหนือ – ใต้ สิ้นสุดที่สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่สอง

6.) ถนนป่ายาง เป็นเส้นทางเชื่อมออกจากถนนพหลโยธินวางตัวไปทางทิศตะวันออก สิ้นสุดที่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1290

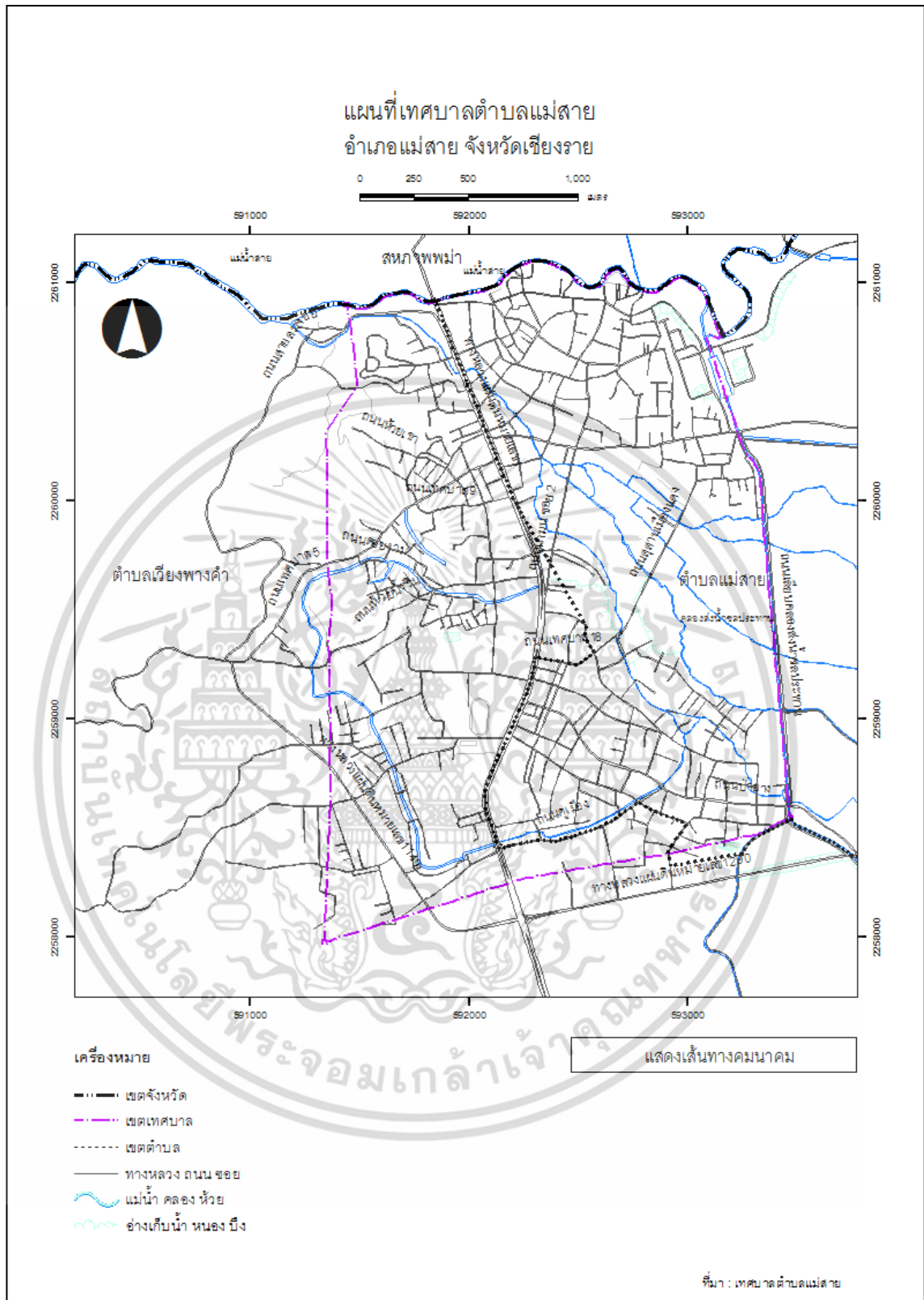
7.) ถนนสายลมจอย เป็นถนนแยกออกจากถนนพหลโยธินบริเวณด่านพรมแดนอำเภอแม่สาย มีการตั้งร้านขายของเต็มพื้นที่ทั้งสองข้างทาง

8.) ถนนเทศบาล 5 เป็นถนนแยกออกจากถนนพหลโยธินสิ้นสุดที่ถนนเลียขงเมืองด้านตะวันตก สองข้างทางเป็นที่อยู่อาศัยตลอดแนว

9.) ถนนเลียขงเมืองด้านตะวันตก วางตัวในแนวเหนือ – ใต้ ของเทศบาลสามารถเชื่อมต่อกับเส้นทางขึ้นพระตำหนักคอยตุ้งใต้ ถนนบางช่วงตัดผ่านสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4.3 แสดงเส้นทางคมนาคมพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.7 ลักษณะประชากร

ในปี พ.ศ. 2556 เทศบาลตำบลแม่สาย มีประชากรรวมทั้งสิ้น 20,543คน เป็นชาย 9,778 คน หญิง 10,765 คน จำนวนครัวเรือน 12,211 ครัวเรือน ความหนาแน่น 6.41 คน/ไร่

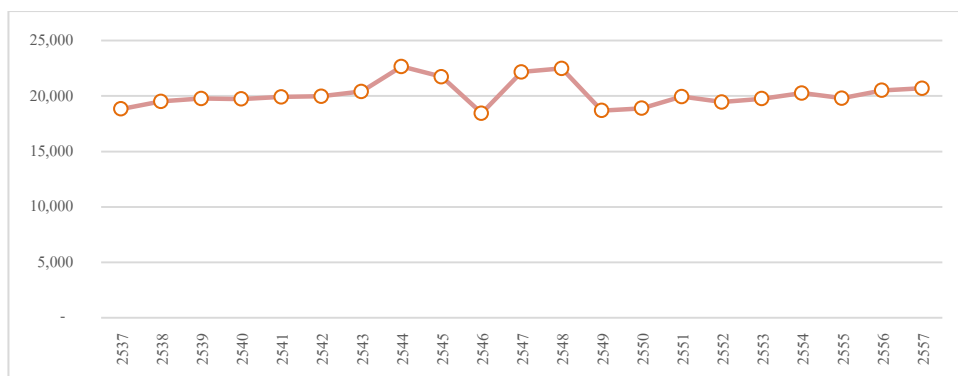
ชุมชนที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ ชุมชนไม้ลู่งชน ตำบลแม่สาย คิดเป็นร้อยละ 15.85 ของประชากรรวมทั้งเทศบาลรองลงมา ได้แก่ ชุมชนแม่สายและชุมชนคอยเวา ชุมชนป่ายาง และชุมชนเกาะทราย ตำบลแม่สายสำหรับชุมชนที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ ชุมชนคอยงาม ตำบลเวียงพางคำและเมื่อดูจากความหนาแน่นของประชาชนจะพบว่า ชุมชนในเทศบาลตำบลแม่สาย ที่มีความหนาแน่นมากที่สุด ได้แก่ ชุมชนเหมืองแดง ตำบลแม่สาย มีความหนาแน่นประชากร 19.08 คน/ไร่ สำหรับชุมชนที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุด ได้แก่ ชุมชนป่ายางผาแตก ตำบลเวียงพางคำ

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนประชากร ครัวเรือน ความหนาแน่นประชากรของเทศบาลตำบลแม่สาย พ.ศ. 2556 จำแนกตามเขตการปกครอง

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ไร่)	ประชากร (คน)			ร้อยละ	จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	ความหนาแน่นประชากร (คน/ไร่)
		ชาย	หญิง	รวม			
ตำบลเวียงพางคำ	1,618	3,712	4,009	7,721	37.58	4,573	4.77
หมู่ 1 ชุมชนแม่สายและชุมชนคอยเวา	465	1,511	1,652	3,163	15.40	1,896	6.80
หมู่ 2 ชุมชนคอยงาม	78	267	291	558	2.72	319	7.15
หมู่ 3 ชุมชนเวียงพาง	370	1,203	1,302	2,505	12.19	1,369	6.77
หมู่ 10 ชุมชนป่ายางผาแตก	705	731	764	1,495	7.28	989	2.12
ตำบลแม่สาย	1,874	5,906	6,607	12,513	60.91	7,637	6.68
หมู่ 2 ชุมชนเหมืองแดง	112	1,036	1,101	2,137	10.40	1,291	19.08
หมู่ 6 ชุมชนป่ายางชุม	294	977	1,015	1,992	9.70	1,085	6.78
หมู่ 7 ชุมชนเกาะทราย	658	1,115	1,284	2,399	11.68	1,502	3.65
หมู่ 8 ชุมชนป่ายาง	359	1,266	1,463	2,729	13.28	1,641	7.60
หมู่ 10 ชุมชนไม้ลู่งชน	451	1,512	1,744	3,256	15.85	2,118	7.22
รวม	3,206	9,778	10,765	20,543	100	12,211	6.41

ที่มา:ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร สำนักปลัดเทศบาล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4.4 แสดงจำนวนประชากรเทศบาลตำบลแม่สาย ปี 2537-2557

ที่มา : สำนักบริหารงานทะเบียน กรมการปกครอง

ประชากรในเทศบาลตำบลแม่สายในปี 2556 มี จำนวน 20,543 คน อัตราการขยายตัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2537 – 2557) มีอัตราการเพิ่มอยู่ที่ 0.47 ต่อปี ข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง และข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่จดทะเบียนกับกรมการจัดหางาน(พ.ศ.2554) มีจำนวน 1,216 คน กระจายตัวอยู่ในภาคอุตสาหกรรม สถานประกอบการ และภาคบริการต่างๆ สำหรับประชากรแฝงมีอยู่ประมาณ 10,000 คน เป็นบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรจำนวน 5,301 คนและเมื่อรวมประชากรตามทะเบียนราษฎรมีประชากรสูงถึง 37,060 คน ซึ่งจำนวนประชากรนี้ยังไม่ได้รวมถึงผู้ที่ลักลอบเข้ามาทำงานอีกเป็นจำนวน 1 เท่าตัวของประชากรแฝง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่นในพื้นที่)

4.8 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการค้าชายแดน

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) เป็นค่าที่แสดงถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของจังหวัดว่ามีความมั่งคั่งมากน้อยเพียงใด ซึ่งให้เห็นถึงศักยภาพในการผลิตของจังหวัดว่าจังหวัดมีการผลิตสินค้าและบริการประเภทใด มากน้อยเพียงใด การผลิตในสาขาใดเป็นสาขาหลักของจังหวัด นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว ยังแสดงให้เห็นถึงระดับรายได้ของประชากรในจังหวัดสามารถใช้ในการเปรียบเทียบภาวะเศรษฐกิจและระดับรายได้ระหว่างจังหวัดได้

ภาคเหนือ ผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาตลาด ปี 2556 มีมูลค่า 1,135,633 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 8.24 หรือมีมูลค่ามากเป็นอันดับ 4 ของประเทศ รองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมมากที่สุดของภาค มีมูลค่า 184,132 ล้านบาท รองลงมาคือจังหวัดกำแพงเพชรและนครสวรรค์ ซึ่งมีผลิตภัณฑ์มวลรวม เท่ากับ 125,814 และ 119,700 ล้านบาท เมื่อพิจารณาสัดส่วนร้อยละ รายสาขาของปี 2556 พบว่า สาขาเกษตรกรรม การค้าสัตว์และป่าไม้มี

สัดส่วนสูงสุดของจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 33.28 ของมูลค่ารวมทั้งภาค รองลงมาคือสาขาการผลิต เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์ การใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่ขึ้นต้นการวิจัย ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุตสาหกรรมและการขายส่ง การขายปลีก และการซ่อมแซมยานยนต์คิดเป็นร้อยละ 13.09 และ 11.38 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาย้อนหลังไปถึงปี 2550 สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์และป่าไม้ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่สูงที่สุดในแต่ละปี

จากตารางที่เปรียบเทียบอัตราการเติบโตของภาคเหนือกับจังหวัดเชียงรายโดยเฉลี่ยในระดับภาคเหนือร้อยละ 2.20 ทำให้ทราบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย 5 อันดับแรกในภาคการบริการที่โดดเด่นไม่ว่าจะเป็นการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน ตัวกลางทางการเงิน (0.73) การไฟฟ้าก๊าซและการประปา (0.62) การบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และการบริการ การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม (0.44) ส่วนด้านโรงแรมและภัตตาคาร การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ มีการเติบโตไม่มากนักเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจโลกชะลอตัว และการเมืองภายในประเทศ ในขณะที่สาขาการผลิตในระดับภาคเกิดการชะลอตัวและจังหวัด เชียงรายยังมีศักยภาพในการแข่งขัน 3 อันดับแรก ได้แก่ การบริการด้านสุขภาพและงานสังคม สงเคราะห์ การศึกษา การบริการชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่น ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 แสดงการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่ง (shift-share)

สาขาการผลิต	ภาคเหนือ		จังหวัด (GPP)		การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่ง(shift-share)			
	2551	2556	2551	2556	การเติบโตทางเศรษฐกิจ	ภาค	ส่วนแบ่งจังหวัด	
						P-Shift	D-Shift	รวม
เกษตรกรรมการล่าสัตว์ และการป่าไม้	100,896	124,931	9,387	10,842	0.22	0.02	-0.08	0.16
การประมง	4,552	5,268	697	877	0.22	-0.06	0.10	0.26
การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	23,453	27,989	245	524	0.22	-0.02	0.95	1.14
การผลิตอุตสาหกรรม	92,786	105,086	2,643	2,753	0.22	-0.08	-0.09	0.04
การไฟฟ้า ก๊าซและการประปา	13,393	19,126	719	1,164	0.22	0.21	0.19	0.62
การก่อสร้าง	26,657	31,543	2,056	2,294	0.22	-0.03	-0.07	0.12
การขายส่งการขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ฯ	63,898	83,774	6,241	8,112	0.22	0.09	-0.01	0.30
โรงแรมและภัตตาคาร	12,834	17,125	1,756	2,230	0.22	0.12	-0.06	0.27
การขนส่งสถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	24,883	26,859	2,470	3,560	0.22	-0.14	0.36	0.44
ตัวกลางทางการเงิน	24,379	39,392	2,166	3,750	0.22	0.40	0.12	0.73
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์การให้เช่าและบริการฯ	43,958	49,988	3,585	5,178	0.22	-0.08	0.31	0.44
การบริหารราชการแผ่นดินและการป้องกันฯ	36,609	38,576	2,571	2,643	0.22	-0.16	-0.03	0.03
การศึกษา	46,529	52,834	4,008	5,308	0.22	-0.08	0.19	0.32
การบริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	18,060	23,030	1,449	2,012	0.22	0.06	0.11	0.39
การบริการชุมชนสังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ	6,347	8,000	630	808	0.22	0.04	0.02	0.28
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	2,758	3,206	384	421	0.22	-0.05	-0.07	0.10
รวม	539,991	657,284	40,944	51,096	0.22	0.00	0.03	0.25

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.8.1 ลักษณะเศรษฐกิจและภาพรวมเศรษฐกิจในพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยต้องการอธิบายให้เห็นถึงภาพรวมในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ ที่ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพการพัฒนาในภาพรวมและแนวโน้มการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

1) ภาพรวมเศรษฐกิจในระดับภาค

จังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางการผลิตที่สำคัญของภาคเหนือ พิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย ณ ราคาตลาด ปี 2555 มีมูลค่า 83,281 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 7.82 ของภาคเหนือ หรือมีมูลค่ามากเป็นอันดับ 5 ของภาคเหนือ รองจากจังหวัดพิษณุโลก นครสวรรค์ กำแพงเพชร เชียงใหม่ โดยมีจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีมูลค่าต่ำสุด แม้ว่าจะมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเฉลี่ยเท่ากับ 71,438 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยต่อภาค คิดเป็นลำดับที่ 56 ของประเทศ และเป็นลำดับที่ 13 ของภาคเหนือซึ่งมีผลิตภัณฑ์มวลรวม เท่ากับ 91,922 บาทต่อคนต่อปี

2) ภาพรวมเศรษฐกิจในระดับจังหวัดเชียงรายพิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม ณ ราคาประจำปี ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ 37.69 และภาคนอกเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ 62.31 โดยสาขาการผลิตที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัด 5 ลำดับแรก คือ

1. สาขาเกษตรกรรม	สัดส่วนร้อยละ	3.66
2. สาขาการขนส่ง ขยายปลีกฯ	สัดส่วนร้อยละ	13.10
3. สาขาการศึกษา	สัดส่วนร้อยละ	9.67
4. สาขาการผลิตอุตสาหกรรม	สัดส่วนร้อยละ	6.12
5. สาขาตัวกลางทางการเงิน	สัดส่วน ร้อยละ	6.03

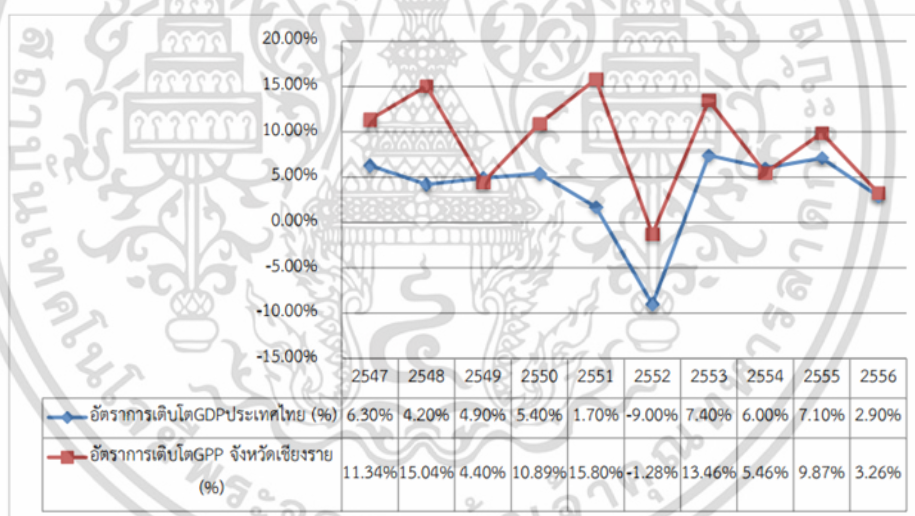
สถานการณ์การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายจากบทวิเคราะห์ของนายธนาภัทร บุญเสริม นายฉัฐพรพรรณ อุดมา (OBELS WORKING PAPER No13, March 2014) จังหวัดเชียงรายถือเป็นหน้าด่านการค้าชายแดนที่สำคัญของประเทศไทย และเป็นเสมือนดั่งประตูที่เปิดเข้าไปสู่สนามการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนอย่าง สปป.ลาว และประเทศเมียนมาร์ รวมทั้งเป็นเมืองที่สามารถขยายเศรษฐกิจผ่านช่องทางการค้าผ่านแดนเข้าสู่ตอนใต้ของประเทศจีน ในทศวรรษที่ผ่านมา จังหวัดเชียงรายถือเป็นจังหวัดที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงรายเพิ่มขึ้นจาก 39,317 ล้านบาทในปี 2547 เป็น 81,263 ล้านบาท ในปี 2556 อัตราการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 8.82 ขณะเดียวกันอัตราการเติบโตสะสม (Compound Growth Rate) อยู่ที่ร้อยละ 7.53 ซึ่งถือว่าเป็นระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมาก แม้ว่าอัตราการเติบโตของ GPP ในปี 2556 จะลดลงจากปี 2555 อยู่ที่ร้อยละ 3.26 ก็ตาม ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการหดตัวของเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยในปี 2556 ที่มีอัตราการเติบโตลดลงอยู่ที่ร้อยละ 2.9

อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเปรียบเทียบกับจังหวัดเชียงราย ในปี2551

เศรษฐกิจโลกซบเซาจากผลกระทบของการเกิดวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์หรือที่รู้จักกันในชื่อของ

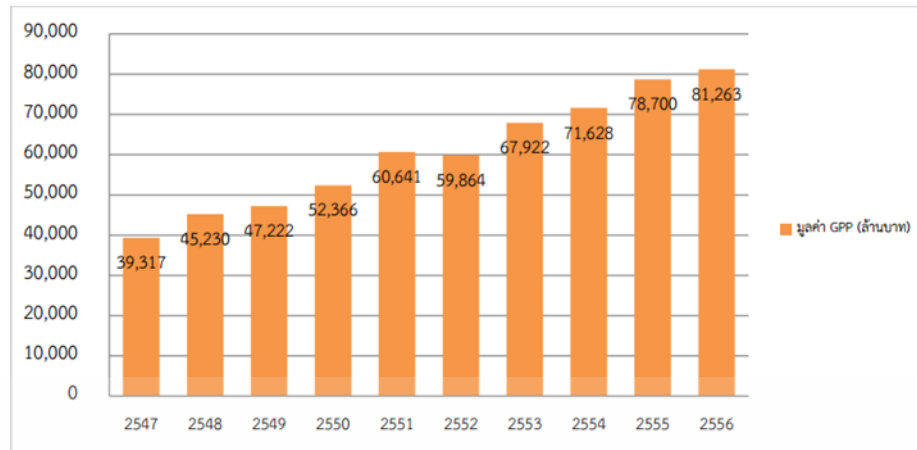
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยและจังหวัดเชียงรายได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน ทำให้ในปี 2552 การเติบโตของ GDP ของประเทศหดตัวอย่างรุนแรงโดยมีอัตราการเติบโตติดลบถึงร้อยละ 9 และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในทุกจังหวัดของประเทศ รวมทั้งจังหวัดเชียงราย มูลค่า GPP ในปี 2552 มีอัตราการเติบโตติดลบที่ร้อยละ 1.28 หรืออาจกล่าวได้ว่าปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย ได้แก่ การขยายตัวทางเศรษฐกิจระดับมหภาคนั่นเองและจากวิกฤตทางเศรษฐกิจของโลกดังกล่าวทำให้อัตราการเติบโตของประเทศไทยในปี 2556 เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 3.26 และไม่ว่าอัตราการเติบโตของประเทศจะเพิ่มมากขึ้นหรือน้อยเพียงใด แนวโน้มและทิศทางของการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายก็ยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ด้วยความได้เปรียบเชิงพื้นที่ที่มีเขตแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสปป.ลาว และประเทศเมียนมาร์ รวมทั้งยังสามารถส่งสินค้าข้ามแดนไปถึงตอนใต้ของประเทศจีน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบให้จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่นักลงทุนจะเข้ามาทำการลงทุน เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจอันมหาศาลที่จะเก็บเกี่ยวได้จากเมืองชายแดนแห่งนี้ (แสดงรูปที่ 4.5)

รูปที่ 4.5 การเปรียบเทียบอัตราการเติบโตของ GDP ของประเทศไทย และ GPP ของจังหวัดเชียงราย
ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

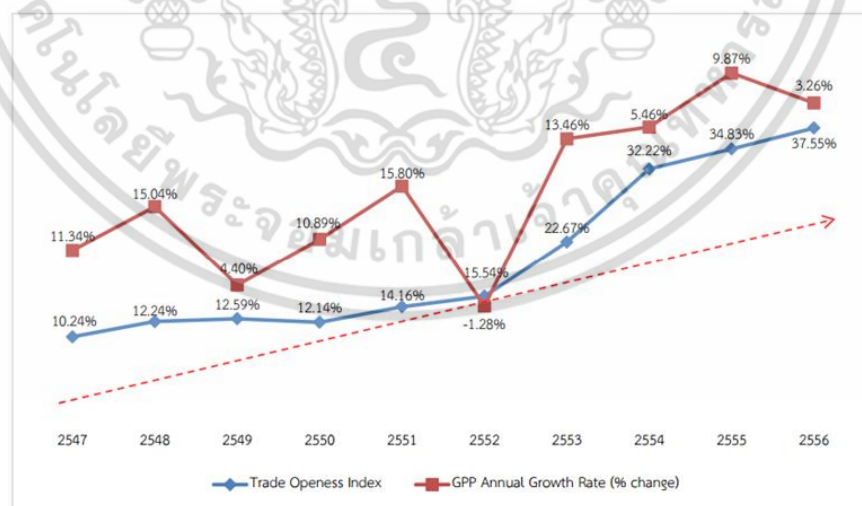
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 4.6 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย ระหว่างปี 2547-2556

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

สถานการณ์การเติบโตของการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายเป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายอย่างรวดเร็ว นั้น มีสาเหตุมาจากการขยายตัวของการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นสำคัญ (รูปที่ 4.6) แสดงแนวโน้มการเปิดการค้าชายแดน (Trade Openness Index: TDI) กับประเทศเพื่อนบ้านที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดการค้าชายแดนและอัตราการเติบโตของ GDP จังหวัดเชียงรายยังมีทิศทางเดียวกันอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่า การขยายตัวของการค้าชายแดนมีผลกระทบกับการขยายตัวเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายอย่างมีนัยสำคัญ

รูปที่ 4.7 การเปรียบเทียบการเปิดการค้าชายแดนและมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย

ระหว่างปี 2547-2556

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย

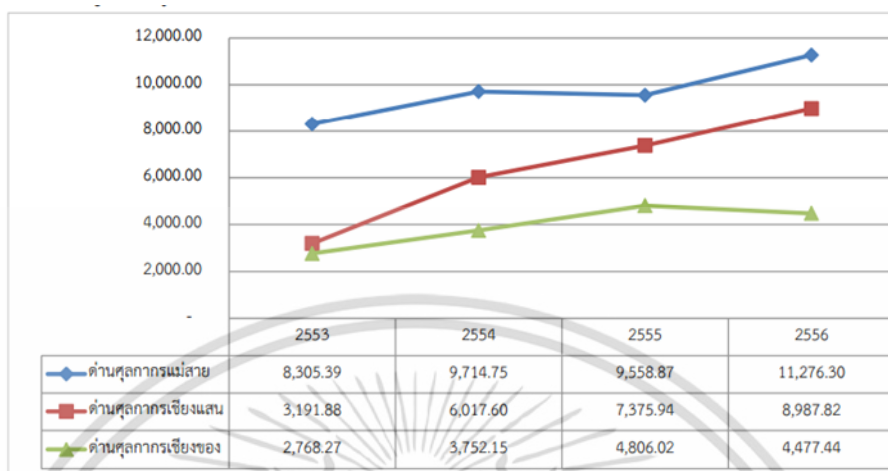
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากความสำเร็จเชิงภูมิศาสตร์ที่มีเขตแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้การค้าชายแดนของจังหวัดเชียงรายกับ สปป.ลาวและประเทศเมียนมาร์มีมูลค่าการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดการขยายตัวของภาคธุรกิจจากส่วนต่างๆ ทั้งธุรกิจการผลิตเชิงอุตสาหกรรม ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก และธุรกิจเกี่ยวกับการบริการทางด้าน โลจิสติกส์ ทั้งยังเกิดจากการผลักดันของภาครัฐในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม และการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South economic corridor) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และแผนความร่วมมือระหว่างประเทศอื่นๆ ให้มากขึ้น ตัวอย่างเช่นยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion Economic Cooperation: GMS) และ ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China Free Trade Area: ACFTA) เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าว ทำให้เกิดกิจกรรมเศรษฐกิจด้านการลงทุนบริเวณพื้นที่ชายแดนของจังหวัดเชียงรายมากขึ้น และส่งผลให้เกิดการขยายตัวของมูลค่าการค้าชายแดนอย่างมหาศาล ซึ่งใน 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2547-2556) มูลค่าการค้าชายแดนได้เพิ่มมูลค่าสูงถึง 7.6 เท่า นั่นคือ การค้าชายแดนในปี 2547 มีมูลค่า 4,025 ล้านบาท ขยายตัวไปถึง 30,514.11 ล้านบาทในปี 2556 ทำให้มูลค่าการค้าชายแดนมีมูลค่าสูงขึ้นถึง 12.6 เท่า จาก 2,273.80 ล้านบาท ในปี 2547 สูงขึ้นเป็น 28,535.19 ล้านบาท ในปี 2556 และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดของเชียงรายมีการขยายตัว

มูลค่าการค้าชายแดน ณ ด่านชายแดนเชียงของ ในปี 2556 มีมูลค่าลดลงจากปี 2555 ถึง 328.58 ล้านบาท สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเคลื่อนย้ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพ่อค้าและผู้ส่งออกบางส่วนไปทำการค้าที่ด่านชายแดนเชียงแสนแทน เนื่องจากการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 4 (เชียงของ - ห้วยทราย) อย่างเป็นทางการ และมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเข้าออกและการขนส่งที่สูงขึ้น ทำให้มูลค่าการค้าของด่านศุลกากรเชียงของในปี 2556 ต่ำลงในทางตรงกันข้าม มูลค่าการค้าชายแดนที่ผ่านด่านอำเภอเชียงแสนกลับเพิ่มสูงขึ้นจาก 7,375.94 ล้านบาท ในปี 2555 เป็น 8,987.82 ล้านบาท ในปี 2556 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเทียบกับปี 2553 แล้ว จะเห็นได้ว่า มูลค่าการค้าชายแดน ณ ด่านศุลกากรเชียงแสนในปี 2556 เพิ่มขึ้นจากปี 2553 เกือบ 3 เท่า ซึ่งนับว่าเป็นการเติบโตของการค้าชายแดนแบบก้าวกระโดดอย่างเห็นชัดเจน อย่างไรก็ตาม เชื่อว่าการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย- สปป. ลาว แห่งที่ 4 จะทำให้เกิดการเชื่อมต่อเส้นทาง R3A ระหว่างไทย-สปป. ลาว-จีนตอนใต้ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และคาดว่าปริมาณการค้าชายแดนของจังหวัดเชียงรายกับประเทศเพื่อนบ้านจะพุ่งขึ้นอีกหลายเท่าตัว รวมทั้งการค้าผ่านแดนไปที่ตอนใต้ของประเทศจีนก็น่าจะมีมูลค่าที่สูงขึ้นอย่างมหาศาลเช่นกัน เนื่องจากประเทศจีนตอนใต้ยังมีความต้องการพลังงาน น้ำมันเชื้อเพลิง วัตถุดิบ และเสบียงอาหารไปป้อนประชากรที่

มีอยู่จำนวนมากและมีความต้องการในการบริโภคในระดับสูง รวมถึงประชาชนของประเทศเมียนมา เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาร์ และ สปป. ลาว ยังคงพึ่งพาสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยเป็นหลัก และนิยมสินค้าไทยเพราะถือว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ

รูปที่ 4.8 มูลค่าการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย รายด้าน (ล้านบาท) ระหว่างปี 2553-2556

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย, ศูนย์บริการข้อมูลการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน กรมการค้าต่างประเทศ

2) ภาพรวมเศรษฐกิจในระดับพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย

เนื่องด้วยในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายเป็นที่ตั้งของด่านศุลกากรแม่สาย ทำให้พื้นที่บริเวณขอบชายแดนไทยใกล้กับจุดผ่านแดนทั้งฝั่งไทย-พม่า โดยมากเป็นพื้นที่ที่จำหน่ายสินค้าต่างๆ มากมาย เช่น สินค้าจากประเทศจีน สินค้าจากพม่า และอินเดีย นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อหาเป็นของฝาก มีให้เลือกมากมาย ทั้งเสื้อผ้า ของกิน ของใช้ ฯลฯ แต่เดิมการค้าขายอยู่ที่บริเวณตลาดคอยเวเป็นที่ว่างเปล่า อยู่บริเวณหน้าวัดคอยเว หรือปากทางขึ้นไปพระธาตุคอยเว ซึ่งเป็นที่ดินของวัดคอยเว ต่อมาทางวัดได้ก่อสร้างเป็นอาคารชั้นเดียว เพื่อจัดสรรให้พ่อค้าแม่ขายได้จับจองที่เพื่อขายของฝาก โดยเงินที่ได้จากค่าเช่านั้น ทางวัดได้นำมาบูรณะปฏิสังขรณ์บริเวณรอบ ๆ วัดและพระธาตุคอยเวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น

รูปที่ 4.9 แสดงลักษณะร้านค้าและสินค้าที่วางขายในเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

จากศักยภาพในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายทำให้จำนวนสถานประกอบการประเภทร้านค้าปลีกมีจำนวนมากถึงร้อยละ 48.04 ของจำนวนสถานประกอบการทั้งหมดในเขตเทศบาลตำบลแม่สายรองลงมาคือที่พักแรมบริการอาหารและเครื่องดื่มร้อยละ 11.92ของสถานประกอบการทั้งหมดลำดับที่สามเป็นเรื่องของกิจกรรมบริการอื่นๆร้อยละ 11.75 ของจำนวนสถานประกอบการทั้งหมดเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แม่สอด จังหวัดตาก เนื่องจากการค้าส่วนใหญ่ที่แม่สายจะมีลักษณะเป็นการค้าชายแดน นักท่องเที่ยวที่มาจะนิยมซื้อสินค้าอุปโภค-บริโภคเป็นทั้งการขายส่งและขายปลีก

4.9 สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย

สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ในปี 2554 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 2,007,591 คน มากเป็นอันดับ 2 ของภาคเหนือ รองจากจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีมากกว่า 2.18 เท่า ส่วนนักท่องเที่ยว 303,779 คน มากเป็นอันดับ 6 ของภาค สำหรับรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 14,485 ล้านบาท มากเป็นอันดับ 2 ของภาค รองจากจังหวัดเชียงใหม่ และมีจำนวนห้องพักประมาณ 13,947 ห้อง รองจากจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมากเป็นอันดับ 1 ของภาค แม้ว่าจะมีการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง แต่ในช่วงปี 2549-2550 พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทั้งคนไทยและต่างประเทศ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยและรายได้เพิ่มขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 สถานพักแรม ห้องพัก ผู้เยี่ยมชม และรายได้จากการท่องเที่ยวจำแนกเป็นรายจังหวัด
ในภาคเหนือ พ.ศ. 2554

จังหวัด	ห้องพัก (ห้อง)	ผู้เยี่ยมชม (Visitors)			รายได้จากการ ท่องเที่ยว (ล้านบาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)
		นักท่องเที่ยว				
ภาคเหนือ	88,361	13,350,040	100.00	5,233,666	79,374	100.00
เชียงใหม่	36,884	4,377,739	32.79	1,283,934	43,070	54.26
ลำพูน	1,082	142,120	1.06	401,261	540	0.68
ลำปาง	2,375	302,992	2.27	175,230	1,334	1.68
อุตรดิตถ์	1,409	423,493	3.17	154,749	754	0.95
แพร่	946	213,569	1.60	274,440	754	0.95
น่าน	1,120	240,267	1.80	53,709	642	0.81
พะเยา	1,167	130,759	0.98	235,917	547	0.69
เชียงราย	13,947	2,007,591	15.04	303,779	14,485	18.25
แม่ฮ่องสอน	4,716	423,723	3.17	27,785	2,093	2.64
นครสวรรค์	2,801	581,908	4.36	319,492	1,320	1.66
อุทัยธานี	1,400	160,876	1.21	180,643	401	0.51
กำแพงเพชร	1,452	225,357	1.69	206,989	594	0.75
ตาก	5,454	964,490	7.22	257,476	3,147	3.96
สุโขทัย	2,136	501,548	3.76	283,007	1,401	1.77
พิษณุโลก	6,019	1,289,102	9.66	811,082	4,314	5.44
พิจิตร	918	169,893	1.27	155,650	445	0.56
เพชรบูรณ์	4,535	1,194,613	8.95	108,523	3,533	4.45

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

สถานการณ์การการท่องเที่ยวในชายแดนแม่สายในปี 2556 มีจำนวนนักท่องเที่ยวคนไทยที่
ถือบัตรผ่านแดนเข้าด่านพรมแดนแม่สาย จำนวน 1,494,957 คน ออกจำนวน 1,468,050 คน ในแต่
ละเดือนมีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดคือเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มียอดอากาศเย็นสบาย
เนื่องจากเป็นฤดูหนาวและจะมีนักท่องเที่ยวลดลงในช่วงเวลาที่เป็นฤดูฝนคือระหว่างเดือนมิถุนายน
ถึงเดือนกันยายน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดนแม่สายปี 2556

เดือน	คนไทย ถือบัตรผ่านแดน		คนพม่า ถือบัตรผ่านแดน		คนไทยถือ หนังสือ เดินทาง		คนต่างชาติถือ หนังสือเดินทาง		รวม	
	เข้า	ออก	เข้า	ออก	เข้า	ออก	เข้า	ออก	เข้า	ออก
มกราคม	161,296	158,864	34,632	34,609	1	3	9,305	9,369	205,234	202,845
กุมภาพันธ์	133,030	132,781	32,609	32,329	17	32	8,130	8,533	173,786	173,675
มีนาคม	122,952	122,565	40,632	41,797	187	188	7,725	9,517	171,496	174,068
เมษายน	129,286	129,454	50,492	52,050	20	21	8,311	8,174	188,109	189,699
พฤษภาคม	119,246	116,658	58,798	60,335	5	9	6,656	5,773	184,705	182,775
มิถุนายน	97,833	93,128	58,213	59,246	49	48	5,697	5,457	161,792	157,879
กรกฎาคม	109,038	106,171	59,567	58,902	7	0	6,187	6,376	174,799	171,449
สิงหาคม	98,536	92,678	67,766	68,884	3	7	6,187	6,282	172,492	167,851
กันยายน	98,715	97,088	75,497	75,211	36	32	5,077	5,449	179,325	177,780
ตุลาคม	120,741	119,623	90,326	90,165	176	185	5,763	7,141	217,006	217,114
พฤศจิกายน	109,619	107,422	87,882	88,411	80	170	7,666	7,658	205,247	203,661
ธันวาคม	194,665	191,617	106,568	106,819	214	209	8,648	8,856	310,095	307,501
รวม	1,494,957	1,468,050	762,982	768,758	795	904	85,352	88,585	2,344,086	2,326,297

ที่มา: แผนพัฒนาเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.10 เศรษฐกิจการท่องเที่ยว

ด้านชายแดนแม่สายฝั่งตรงข้ามคือจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์ ตั้งอยู่เชิงสะพานข้ามชายแดนไทย-เมียนมาร์ ซึ่งสินค้าจะคล้ายกับตลาดแม่สายเป็นสินค้าพื้นเมืองและสินค้านำเข้า นอกจากนี้ยังเป็นจุดเดินทางท่องเที่ยวไปถึงเชียงตุง ประเทศจีนได้ โดยทางรถยนต์ ประมาณ 168 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง ใช้เส้นทาง R3b เริ่มจากแม่สาย ประเทศไทย – ท่าขี้เหล็ก/เชียงตุง ประเทศเมียนมาร์ – कुณหมิง ประเทศจีน

โดยเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2556 ประเทศเมียนมาร์ได้เปิดให้นักท่องเที่ยวใช้หนังสือเดินทางระหว่างประเทศหรือพาสปอร์ต และวีซ่าที่ด่านพรมแดนชายแดนไทย-เมียนมาร์ ทำให้บริเวณด่านแม่สายมีนักท่องเที่ยวจากประเทศที่ 3 สามารถเดินทางเข้าไปใช้บริการได้

4.11 บทสรุป

จากการที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและที่เส้นทางต่างๆแสดงจำนวนประชากรและครัวเรือนสามารถสะท้อนภาพและการพัฒนาความเป็นเมืองชายแดนแผนที่แสดงระบุชัดถึงความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจที่ปรากฏเป็นร้านค้ากิจกรรมต่างๆทั้งในระบบและนอกระบบมีความหนาแน่นจากมาดำนตรวจคนเข้าเมือง สะพานข้ามชายแดนมีลักษณะเศรษฐกิจรวมกลุ่ม (Economy Agglomeration) เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความเป็นเมืองหนาแน่นควบคู่กิจกรรมเศรษฐกิจเหล่านี้โดยมีโครงข่ายถนนเป็นแกนหลักเมื่อพื้นที่เดิมมีความหนาแน่นการขยายตัวจึงมีทิศทางและแนวโน้มไปตามโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบถนนซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการผังเมืองทั่วไป

ลักษณะเศรษฐกิจดังกล่าวจะสังเกตได้ชัดเจนว่าความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบเกาะกลุ่มรวมตัวกันโดยไม่อาจแยกขาดจากกันทั้งด้านกายภาพและโครงข่ายตลอดจนถึงระบบความสัมพันธ์ทั้งความเป็นเมืองและเศรษฐกิจปรากฏชัดโครงสร้างความเป็นเมืองอาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินแนวโน้มการเติบโตของชุมชนชายแดนแม่สายหากไม่มีปัจจัยอื่นมากระตุ้น เช่น โครงการขนาดใหญ่ การเปิดชายแดนอื่นหรือโครงการเศรษฐกิจพิเศษรูปแบบความเป็นเมืองเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบของชายแดนแม่สายจะมีทิศทางและแนวโน้มไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก องค์ประกอบและตัวแปรที่จะมีผลต่ออนาคตของชายแดนแม่สายคือศูนย์กลางการเติบโตที่มีลักษณะการค้าชายแดนที่มีศักยภาพสูงกว่านั้นคือกรณีของเชียงแสนและเชียงของ หากศักยภาพในการพัฒนาและการลงทุนของเมืองเชียงของและเมืองเชียงแสนมีปริมาณเงินตราไหลเข้าออกและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆจะมีผลทำให้ชายแดนแม่สายมีบทบาทลดลงและชะลอตัวลงและทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตลุ่มน้ำโขง

อย่างไรก็ตามแม่สายบทบาทเมืองชายแดนยังคงอยู่ควบคู่กับเศรษฐกิจทั้งในระบบและนอกระบบโดยคงบทบาทเดิมไว้ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนเกิดใหม่อื่นที่มีศักยภาพสูงกว่าการมีแรงผลักดันเหล่านี้ในอนาคตและนำมาพิจารณาประกอบกับการกำหนดนโยบายและการลงทุนเพื่อพัฒนาเมืองให้เหมาะสมต่อไป

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “ เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน กรณีศึกษา การพัฒนาเมืองเชิงพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย” ผลการวิเคราะห์บทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา ถึงเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจนอกระบบ เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเมืองชายแดน โดยนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บข้อมูลสถิติการค้า แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ กลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นนักท่องเที่ยว ที่จำหน่ายสินค้าและบริการอยู่ในบริเวณพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจในและนอกระบบและการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบด้วยเช่นเดียวกัน โดยผลการศึกษาผู้วิจัยเสนอตามกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปได้ ดังนี้

5.1 คุณลักษณะเฉพาะของเศรษฐกิจในระบบของเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

5.1.1 ลักษณะการกระจายตัวของเศรษฐกิจพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะความต้องการสินค้าและบริการจากร้านค้ารายย่อยนอกระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการสินค้าและบริการแก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่แม่สายซึ่งส่วนใหญ่รับรู้ถึงการเป็นแหล่งซื้อสินค้าที่ราคาถูก และมีสินค้าประเภทเครื่องใช้ เครื่องประดับจำหน่ายจำนวนมาก ส่งผลให้พื้นที่บริเวณแม่สายเป็นจุดท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางไปจังหวัดเชียงรายจะต้องแวะชมและเที่ยวซื้อสินค้าและบริการเหล่านั้น

ในการศึกษาเพื่อสามารถตอบใจห้วัตถุประสงค์ในการศึกษาผู้วิจัยจะแยกประเด็นการวิเคราะห์ 2 ประเด็นคือ เศรษฐกิจในระบบที่วัดจากการเก็บภาษีการนำเข้าและส่งออกและข้อมูลจากการสำรวจแบบสอบถาม

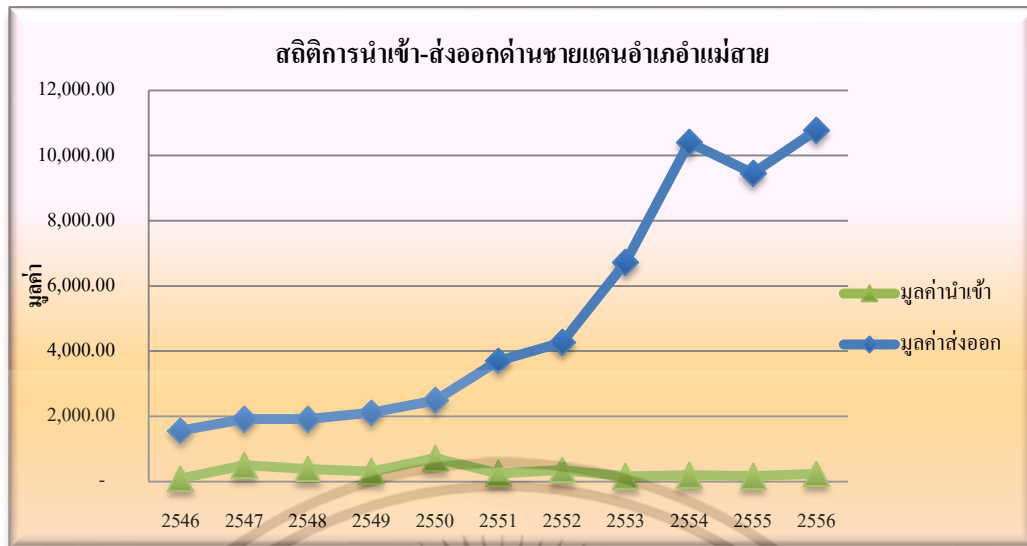
จากสถิติการนำเข้า –ส่งออกบริเวณด่านชายแดนแม่สายโดยภาพรวมมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและเมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่มีการขยายตัวไปในทิศทางบวกและปีปัจจุบัน 2556 มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 14.45 เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2555 (แสดงตาราง 5.1)

ตารางที่ 5.1 สถิติสินค้านำเข้า - ส่งออก ทางด่านศุลกากรแม่สาย จังหวัดเชียงรายประจำปีงบประมาณ 2546-2556 (ต.ค. 46-ก.ย. 56)

หน่วย : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	มูลค่านำเข้า	มูลค่าส่งออก	รวม	อัตราการขยายตัว
2546	85.20	1,564.10	1,649.30	-
2547	498.39	1,915.42	2,413.81	46.35
2548	385.99	1,916.59	2,302.58	-4.61
2549	306.58	2,111.89	2,418.47	5.03
2550	717.01	2,489.38	3,206.39	32.58
2551	245.37	3,705.78	3,951.15	23.23
2552	359.42	4,259.47	4,618.89	16.90
2553	153.37	6,724.19	6,877.56	48.90
2554	198.80	10,397.92	10,596.72	54.08
2555	167.04	9,456.76	9,623.80	-9.18
2556	236.56	10,778.27	11,014.82	14.45

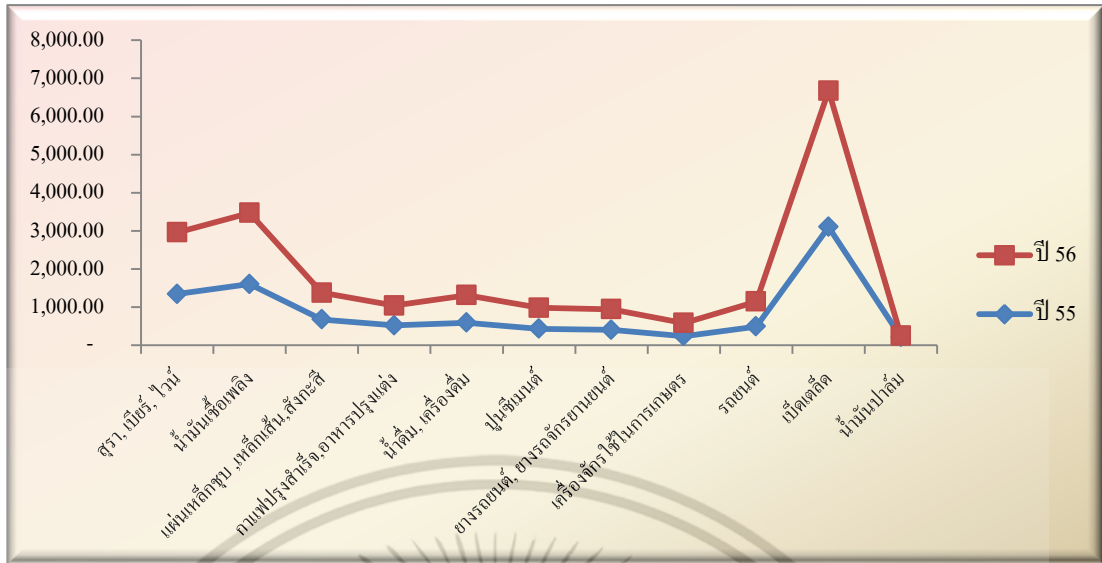
ปริมาณสินค้าที่ผ่านเข้ามาในด่านชายแดนแม่สาย อำเภอแม่สายในช่วงสองปี (พ.ศ.2555-พ.ศ.2556) จะเห็นได้ว่ามูลค่าการนำเข้าสินค้าที่ด่านแม่สาย มีลักษณะลงที่ เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงขึ้น (รูปที่ 5.1)

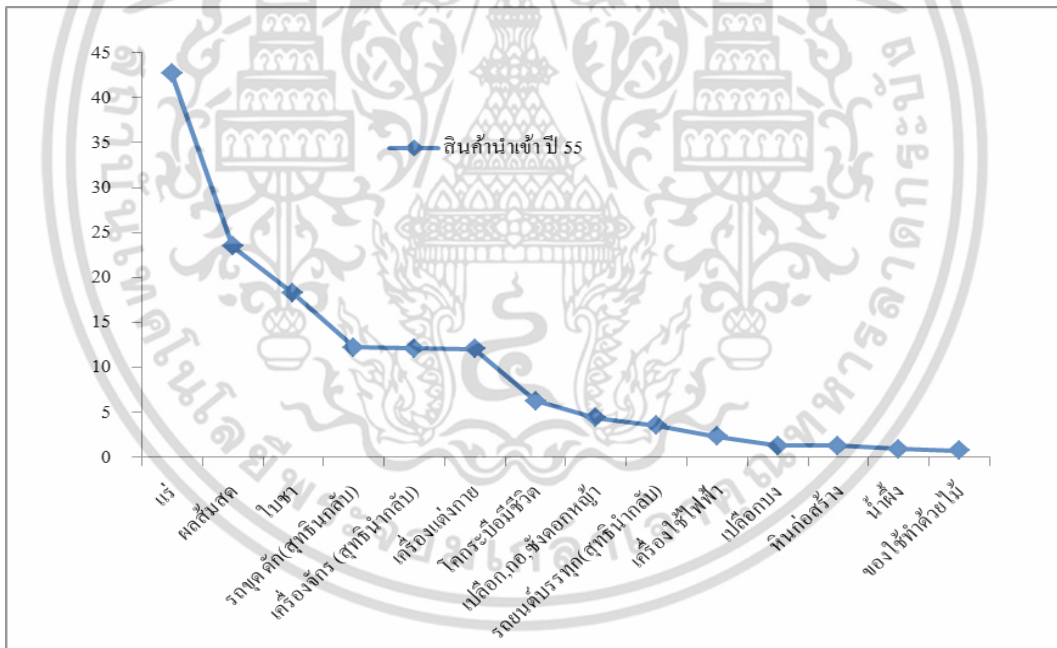
รูปที่ 5.1 แสดงสถิติการนำเข้า-ส่งออกปีงบประมาณ พ.ศ. 2546-2556 (ต.ก. 46-ก.ย.56)

ที่มา: ด้านศุลกากรอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ประเภทสินค้าที่มีการส่งออก สูงสุด 10 อันดับทางด้านแม่สายส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำดื่ม เครื่องดื่ม และสินค้าประเภทรถยนต์และอะไหล่รถยนต์ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น (รูปที่ 5.2) ส่วนสินค้านำเข้าสูงสุดคือ แร่ มูลค่าการนำเข้าในปี พ.ศ. 2555 สูงถึง 42.72 ล้านบาท ส่วนปี พ.ศ. 2556 มีมูลค่าการนำเข้าสินค้าประเภทไม้ซุงสัก ของใช้ที่ทำด้วยไม้สูงเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งคิดเป็นมูลค่า 104.55 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีพืชที่ปลูกตามฤดูกาล เช่น ผลส้มสด ไข่ปลา เป็นต้น เครื่องแต่งกาย โคมระย้ามีชีวิต รวมทั้งสินค้าเบ็ดเตล็ดที่มีการนำเข้า - ส่งออกที่ด่านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (รูปที่ 5.3-5.4) ซึ่งมูลค่าภาษีสรรพสามิตรโดยรวมของสินค้าจากด่านแม่สายมีการเก็บจากสินค้า ประมาณ 9 พันล้านบาท (ข้อมูลด่านแม่สาย 2555) ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าเมืองชายแดนแม่สายเป็นแหล่งหรือศูนย์กลางการนำเข้าและส่งออกที่สำคัญที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก

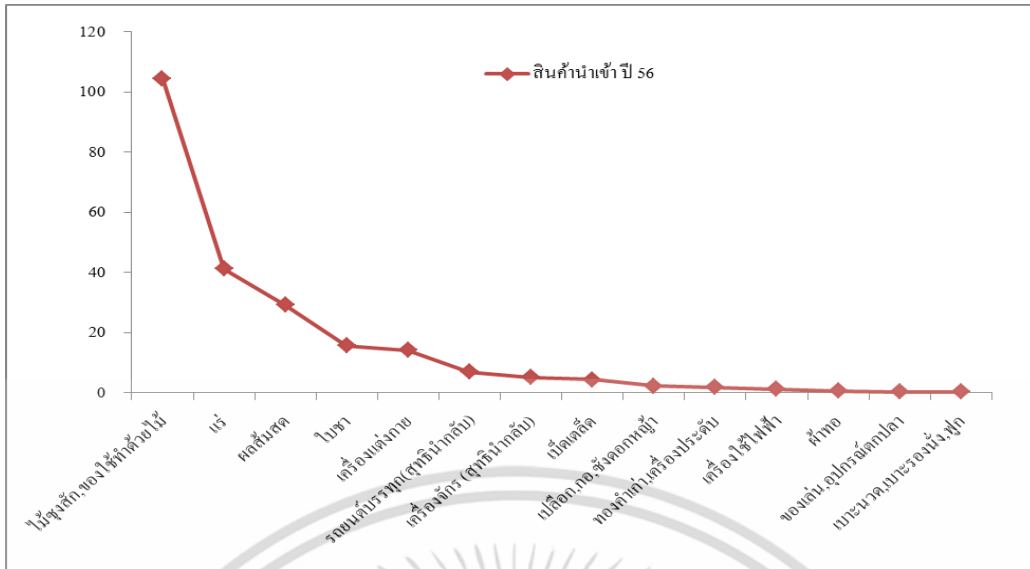

รูปที่ 5.2 แสดงสถิติการส่งออกปี พ.ศ.2555-2556

รูปที่ 5.3 แสดงมูลค่าประเภทสินค้านำเข้าสูงสุดสิบห้าอันดับแรกปี พ.ศ. 2555

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 5.4 แสดงมูลค่าประเภทสินค้านำเข้าสูงสุดสิบห้าอันดับแรกปี พ.ศ. 2556

อำเภอแม่สายยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ทางประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งจับจ่ายซื้อของมากมาย มีทั้งสินค้าที่อยู่ในระบบและสินค้านอกระบบ ผู้นิยมเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2556 มีจำนวน 4,670,383 คน โดยมีคนที่ผ่านเข้า 2,344,086 คน และออก 2,326,297 คน (ด้านอำเภอแม่สาย 2556) ทั้งนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติที่นิยมเดินทางเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมากทั้งมาจับจ่ายซื้อของและมาท่องเที่ยวหลายรูปแบบแตกต่างกันไปซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมที่นำไปสู่การค้าการลงทุนในอำเภอแม่สายทั้งในระบบและนอกระบบเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่สินค้านำเข้าประเทศไทยนั้นเป็นสินค้าตามใบสั่งซื้อที่ลูกค้าต้องการ โดยผ่านชายแดนแม่สาย ซึ่งเป็นสินค้าตามฤดูกาล

จากการสุ่มตัวอย่างแบบสอบถามร้านค้ารายย่อยนอกระบบใน เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่ามีประเภทของสินค้าที่วางขายมากมายหลายชนิด วัตถุประสงค์จาก สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ค้ารายย่อยที่วางจำหน่ายสินค้าและบริการในบริเวณแม่สายผู้ค้ารายย่อยมีรูปแบบการจำหน่ายเป็นแบบตั้งประจำ โดยเป็นอาคารร้านค้า มากที่สุด ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษามากที่สุด มีเชื้อสายไทย ร้อยละ 61.5 โดยสถานภาพในครัวเรือนเป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 36.5 มากที่สุด ประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุดในปัจจุบัน และส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.2 แสดงข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การศึกษาสูงสุด		
ไม่ได้รับการศึกษา	37	18.5
ประถมศึกษา	31	15.5
มัธยมต้น	27	13.5
มัธยมปลาย	33	16.5
อาชีวศึกษา	17	8.5
ปริญญาตรี	34	17.0
อื่น ๆ ปริญญาโท	8	4.0
ไม่ตอบ	13	6.5
รวม	200	100.0
เชื้อสาย		
ไทย	123	61.5
จีน	36	18.0
ไทยใหญ่	14	7.0
กระเหรี่ยง	1	.5
พม่า	12	6.0
อื่น ๆ เช่น ไทยลื้อ	14	7.0
รวม	200	100.0
สถานภาพในครัวเรือน		
หัวหน้าครอบครัว	73	36.5
ภรรยาผู้ช่วยหาเลี้ยงครอบครัว	66	33.0
สมาชิกในครัวเรือน	57	28.5
อื่น ๆ	4	2.0
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รูปแบบการจำหน่าย		
ตั้งประจำ	189	94.5
เคลื่อนย้าย	11	5.5
รวม	200	100.0
ลักษณะของสถานที่จำหน่าย		
อาคารร้านค้า	143	71.5
แผงลอย	32	16.0
รถเข็นและตั้งโต๊ะ	8	4.0
หาบเร่/รถเข็น	7	3.5
อื่น ๆ เช่นบ้านของตนเอง	5	2.5
รถเข็น	2	1.0
เดินขาย	2	1.0
รถจักรยานยนต์	1	.5
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

รูปแบบกิจการของผู้ค้ารายย่อย ซึ่งจะเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นในรูปแบบของเจ้าของคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 65.0 รองลงมาคือ กิจการของครอบครัว ร้อยละ 31.5 หุ่นส่วน ร้อยละ 2.0 และอื่น ๆ ร้อยละ 1.5 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3 แสดงรูปแบบกิจการของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ

รูปแบบกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
เจ้าของคนเดียว	130	65.0
กิจการของครอบครัว	63	31.5
หุ่นส่วน	4	2.0
อื่นๆ	3	1.5
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการประกอบกิจการ พบว่า โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เป็นกิจการขนาดเล็กจึงง่ายแก่การดำเนินการและ ปรารถนาเป็นเจ้าของกิจการ และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการประกอบกิจการกับรายได้ พบว่า มีสาเหตุอยู่ 2 ประเด็นมีความสัมพันธ์กับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนคือ เหตุผลในเรื่องเป็นกิจการขนาดเล็กจึงง่ายแก่การดำเนินการ และ เป็นทางเลือกสุดท้ายหางานอื่นไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าผู้ค้ารายย่อยดังกล่าวที่มีเหตุผลว่าเนื่องจากการประกอบกิจการร้านค้าในแม่สาย เป็นกิจการขนาดเล็ก และเป็นทางเลือกสุดท้ายในการหางานอื่นไม่ได้ ที่ส่งผลต่อรายได้ของแต่ละเดือน โดยเหตุผลในเรื่องอื่น ๆ (ตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4 แสดงสาเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการประกอบกิจการการค้าของผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ

สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นกิจการขนาดเล็กจึงง่ายแก่การดำเนินการ	79	39.7
มีทักษะและประสบการณ์มาก่อน	68	34.2
เป็นกิจการที่ให้ผลตอบแทนน่าพอใจ	55	27.6
เป็นกิจการของครอบครัว	69	34.7
ใช้เงินลงทุนน้อย	43	21.6
ปรารถนาเป็นเจ้าของธุรกิจ	79	39.7
ความต้องการของผู้บริโภคมีมาก	30	15.1
เป็นทางเลือกสุดท้ายหางานอื่นไม่ได้	36	18.1
อื่นๆระบุ	27	13.6

ที่มา : ผู้วิจัย

แหล่งที่มาของเงินทุนซึ่งตอบได้หลายคำตอบ โดยจากผลการสำรวจกลุ่มผู้ค้ารายย่อย 200 คน เมื่อเริ่มประกอบกิจการพบว่า ผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนมาจากเงินออมส่วนตัวร้อยละ 58.2 รองลงมาคือ เงินยืมจากญาติพี่น้อง/ เพื่อน เงินกู้ยืมจากธนาคาร และน้อยที่สุดคือ เงินกู้ยืมนอกระบบ (เช่น เล่นแชร์ คนปล่อยกู้) (ตารางที่ 5.5) ซึ่งในอดีตนั้นเมืองแม่สายเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่เป็นแหล่งพื้นที่ทำการเกษตรที่สำคัญ แต่ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่เปลี่ยนมาประกอบอาชีพค้าขาย พบว่า ส่วนใหญ่ว่างงานมาก่อนก่อนที่จะมาประกอบอาชีพเป็นผู้ค้ารายย่อยในพื้นที่อำเภอแม่สาย รองลงมาคือ ค้าขายเป็นอาชีพเดิมอยู่แล้ว และรับจ้างทั่วไป

จะเห็นได้ว่ารูปแบบกิจการที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลแม่สาย ส่วนใหญ่ไม่มีสัญญาผูกมัดในการใช้พื้นที่ ไม่มีการร่วมกลุ่มระหว่างผู้ค้ารายย่อย ทำเป็นกิจการเดี่ยว เจ้าของกิจการคนเดียวมากกว่า และรูปแบบการทำสัญญาเป็นข้อตกลงที่ทำสัญญากับเอกชน และยังไม่มีการเปลี่ยนกิจการไม่เกิด

การเปลี่ยนแปลงที่จะไปขายในพื้นที่อื่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.5 แสดงแหล่งเงินทุนและแหล่งที่มาของเงินทุนในประกอบกิจการการค้ารายย่อยนอกระบบ

แหล่งที่มาของเงินทุน	จำนวน	ร้อยละ (ของผู้ค้ารายย่อย)	ร้อยละ (ของผู้ที่ตอบ ทั้งหมด)
เงินออมส่วนตัว	153	58.2	76.9
เงินยืมจากญาติพี่น้อง/เพื่อน	44	16.7	22.1
เงินกู้ยืมจากธนาคาร	31	11.8	15.6
เงินกู้ยืมจากรัฐบาลระดับโครงการ	13	4.9	6.5
เงินกู้ยืมนอกระบบ (เช่น เล่นแชร์, คนปล่อยกู้)	22	8.4	11.1
รวม	263	100.0	132.2

ที่มา : ผู้วิจัย คำตอบมีมากกว่า 200 เนื่องจากเป็นคำตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

เหตุผลในการเลือกสินค้าและบริการเพื่อจะจำหน่ายพบว่า โดยส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกสินค้าและบริการว่า ความต้องการของผู้บริโภคมีมาก รองลงมาคือมีแหล่งสินค้าที่ราคาถูกสำหรับขายอยู่แล้วเน้นสินค้าที่เป็นแฟชั่นใหม่ๆ ญาติหรือเพื่อนแนะนำหรือชักชวน และเหตุผลอื่น ๆ ตามลำดับ (ตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.6 เหตุผลในการเลือกสินค้าและบริการเพื่อจะจำหน่ายในร้านค้า

เหตุผลในการเลือกสินค้าและบริการ	จำนวน	ร้อยละ (จำนวนผู้ค้า รายย่อยทั้งหมด)	ร้อยละ (จำนวนผู้ที่ตอบ)
ความต้องการของผู้บริโภคมีมาก	128	54.7	64.0
มีแหล่งสินค้าที่ราคาถูกสำหรับขายอยู่แล้ว	36	15.4	18.0
เน้นสินค้าที่เป็นแฟชั่นใหม่ๆ	20	8.5	10.0
ญาติหรือเพื่อนแนะนำหรือชักชวน	18	7.7	9.0
อื่นๆ	32	13.7	16.0
รวม	234	100.0	117.0

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกิจการในขนาดกลุ่มผู้ค้ารายย่อยระบบ พบว่า ผู้ค้ารายย่อยร้อยละ 60.0 มีความเห็นว่างดไม่มีการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 21.5 มีการขยายกิจการใหญ่ขึ้น ร้อยละ 8.0 ลดขนาดลง และมีน้อยที่สุดคือร้อยละ 4.5 ในการเลิกกิจการ (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7 แสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกิจการในขนาดกลุ่มผู้ค้ารายย่อยระบบ

การขายในพื้นที่อื่น	จำนวน	ร้อยละ
คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง	120	60.0
ขยายกิจการใหญ่ขึ้น	43	21.5
ลดขนาดลง	16	8.0
อื่นๆระบุ	12	6.0
เลิกกิจการ	9	4.5
รวม	200	100.0

ที่มา :ผู้วิจัย

ข้อตกลงการใช้พื้นที่ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มผู้ค้ารายย่อยกลุ่มดังกล่าวไม่มีสัญญาหรือข้อตกลงการใช้พื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมาคือ มีสัญญา ข้อตกลงกับเจ้าของที่ที่เป็นเอกชน คิดเป็นร้อยละ 24.5 มีสัญญาและได้รับอนุญาตจากรัฐในจุดผ่อนผันหรือจุดทบทวน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.8)

ตารางที่ 5.8 ข้อตกลงในการใช้พื้นที่สำหรับการขายสำหรับผู้ค้ารายย่อยระบบ

ข้อตกลงการใช้พื้นที่	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	129	64.5
มีโดยทำสัญญา/ข้อตกลงกับเจ้าของที่ที่เป็นเอกชน	49	24.5
มีโดยได้รับอนุญาตจากรัฐในจุดผ่อนผันหรือจุดทบทวน	14	7.0
มีโดยวิธีอื่นๆ	7	3.5
ไม่ตอบ	1	.5
รวม	200	100.0

ที่มา :ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่ซื้อสินค้าที่จำหน่ายกลุ่มผู้ค้ารายย่อยซื้อสินค้าจากผู้ค้าส่งมากที่สุด รองลงมาคือผู้ค้าปลีก โรงงาน/ กิจการขนาดใหญ่ ตามลำดับ และแหล่งซื้อสินค้าที่น้อยที่สุดคือ จากต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้ค้ารายย่อยกลุ่มนี้จะมีผู้ค้าส่งประจำที่มาเสนอราคาค้าส่งให้ในราคาที่ ถูกกว่าการซื้อจากแหล่งอื่น ทำให้ผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่นิยมซื้อสินค้าจากผู้ค้าส่งมาจำหน่ายมากกว่า แหล่งอื่น ๆ ซึ่งมีราคาที่สูงกว่าซึ่งส่งผลกระทบต่อผลกำไรที่ได้ด้วยเช่นเดียวกัน

วิธีการชำระเงินของผู้ค้ารายย่อยนั้นมีการชำระเงินโดย เงินสดมากที่สุด รองลงมาคือ เครดิต และทั้งเงินสดและบัตรเครดิต ตามลำดับ

ในการจำหน่ายสินค้าของผู้ค้ารายย่อยด้านสินค้าหลักที่จำหน่าย แหล่งซื้อสินค้าและวิธีการชำระเงินในด้านสินค้าหลักที่จำหน่ายสินค้าอื่น ๆ เช่น เกาลัด กรอบพระ เครื่องเสียงร่ม โทรศัพท์ ใบชา เป็นสินค้าหลักของผู้ค้ารายย่อย รองลงมาเป็นสินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม ได้แก่ อาหารสด น้ำ กาแฟ นม ขนม และสินค้าประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติค่อนข้างมากดังนั้นสินค้าโดยส่วนใหญ่จะเน้นขาย สำหรับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ซึ่งอาจซื้อเป็นของขวัญฝากได้ (ตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.9 แสดงข้อมูลผู้ค้ารายย่อยด้านสินค้าหลักที่จำหน่ายแหล่งซื้อสินค้าและวิธีการชำระเงิน

ข้อมูลการจำหน่ายสินค้าของผู้ค้ารายย่อย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แหล่งที่ซื้อสินค้า		
ผู้ค้าส่ง	68	34.0
ผู้ค้าปลีก	34	17.0
โรงงาน/กิจการขนาดใหญ่	31	15.5
พ่อค้าคนกลาง	24	12.0
ตอบมากกว่า 1	20	10.0
กิจการขนาดเล็ก	8	4.0
ต่างประเทศ	7	3.5
ไม่ตอบ	8	4.0
รวม	200	100.0

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.9 (ต่อ)

ข้อมูลการจำหน่ายสินค้าของผู้ค้ารายย่อย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วิธีการชำระเงิน		
เงินสด	122	61.0
เครดิต	40	20.0
ทั้งเงินสดและเครดิต	26	13.0
อื่นๆระบุ	4	2.0
ไม่ตอบ	8	4.0
รวม	200	100.0
สินค้าหลักที่จำหน่าย		
อื่น ๆ เช่น เก้าอี้ ครอบพระ เครื่องเสียง ร่ม โทรศัพท์ โบชา	51	25.5
อาหารสดน้ำกาแฟนมขนม	29	14.5
เสื้อผ้าสำเร็จรูป/ผ้า	23	11.5
พลอยหยกเงินหินมุก	16	8.0
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยว จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 150คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 50 คน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงใกล้เคียงกับเพศชาย โดยมีสัดส่วนนักท่องเที่ยวเพศหญิง ร้อยละ 50.7 และนักท่องเที่ยวเพศชาย ร้อยละ 49.3 มีอายุเฉลี่ยประมาณ 30 ปี การศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 56.7 และส่วนใหญ่มีอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชนมากที่สุด ร้อยละ 32.7 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 18,467 บาท โดยส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือมากที่สุด และเป็นต่างชาติรองลงมาส่วนใหญ่มิ่จำนวนครั้งที่มาเที่ยวแม่สายเฉลี่ย 4.24 หรือประมาณ 4-5 ครั้ง โดยมีระยะเวลาที่เที่ยวอยู่ในแม่สาย 25.87 วัน (ตารางที่ 5.10)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.10 แสดงคุณลักษณะทางสังคมของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ		
พนักงานบริษัท/ ลูกจ้างเอกชน	57	28.5
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	38	19.0
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	46	23.0
รับจ้างทั่วไป	15	7.5
นักเรียน/นักศึกษา	39	19.5
อื่น ๆ	5	2.5
รายได้เฉลี่ย 18,467.33 บาท		
มาจากจังหวัด		
เหนือ (ในพื้นที่)	59	29.5
ต่างชาติ	50	25.0
เหนือ (นอกพื้นที่)	49	24.5
กทม.	17	8.5
กลาง	12	6.0
ใต้	5	2.5
ตะวันออกเฉียงเหนือ	3	1.5
ตะวันออก	2	1.0
ตะวันตก	2	1.0
ไม่ตอบ	1	0.5
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

สินค้าจำหน่ายที่ผู้ค้ารายย่อยเกี่ยวกับการซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ใช้ ผู้ค้ารายย่อยเลือกใช้อุปกรณ์ที่สามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการคำนวณเพื่อการซื้อขาย โดยจะเห็นว่าอุปกรณ์ที่เลือกใช้คือเครื่องคิดเลข ซึ่งเป็นอุปกรณ์เพื่อการซื้อขายโดยเฉพาะ รองลงมาคือเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุค เพื่อการดูข้อมูล และอื่นๆ ตามลำดับ ส่วนเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการผลิตในกรณีต้องมีการผลิต ประกอบด้วยเครื่องจักร ในกรณีผู้ค้ารายย่อยที่จำหน่ายสินค้าประเภทบริโภค และจากจำนวนผู้ค้าเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รายย่อย 51 คนที่ตอบแบบสอบถาม มีการใช้เครื่องรูดบัตรเพียง 1 คนเท่านั้นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการขายของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยเหล่านี้ยังคงเป็นไปแบบปกติทั่วไป และยังไม่เน้นอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการค้าขายเท่าที่ควร (ตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11 ข้อมูลของผู้ค้ารายย่อยเกี่ยวกับการซื้ออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ใช้

ข้อมูลการจำหน่ายสินค้าของผู้ค้ารายย่อย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยี		
เครื่องคิดเลข	28	14.0
คอมพิวเตอร์, โน้ตบุ๊ก	12	6.0
อื่นๆ	5	2.5
เครื่องแก้ว	3	1.5
โทรศัพท์	2	1.0
เครื่องรูดบัตร	1	.5
ไม่ตอบ	149	74.5
รวม	200	100.0
แหล่งที่ซื้อสินค้า		
ผู้ค้าปลีก	31	15.5
ผู้ค้าส่ง	23	11.5
กิจการขนาดเล็ก	11	5.5
โรงงาน/กิจการขนาดใหญ่	7	3.5
สินค้ามือสอง	5	2.5
อื่นๆ	4	2.0
ตอบมากกว่า 1 ข้อ	3	1.5
ไม่ตอบ	116	58.0
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการประกอบอาชีพของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยกลุ่มดังกล่าว พบว่า ประเด็นปัญหาที่กลุ่มผู้ค้ารายย่อยเห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ ปริมาณลูกค้ามีน้อย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 37.6 รองลงมาคือ ด้านราคาสินค้าและวัตถุดิบ คิดเป็น ร้อยละ 24.0 ด้านการขาดแคลนเงินทุน คิดเป็นร้อยละ 12.1 ด้านภาระหนี้สิน ร้อยละ 10.5 ด้านการจับกุมของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เทศกาลหรือตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 4.2 และน้อยที่สุดคือ ในเรื่องอุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยี คิดเป็น ร้อยละ 2.0 (ตารางที่ 5.12)

ตารางที่ 5.12 แสดงปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ

ปัญหาที่เป็นอุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
ปริมาณลูกค้ามีน้อย/ลดลง	133	37.6
ด้านราคาสินค้าและวัตถุดิบ	85	24.0
การขาดแคลนเงินทุน	43	12.1
ภาระหนี้สิน	37	10.5
อื่นๆ	22	6.2
การจับกุมของเทศกาลหรือตำรวจ	15	4.2
กฎระเบียบข้อบังคับของเทศบาล	12	3.4
ด้านอุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยี	7	2.0
รวม	354	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย (มีผู้ตอบมากกว่า 200 เนื่องจากเป็นถามที่สามารถตอบได้หลายคำตอบ

กลุ่มผู้ค้ารายย่อยมีความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพของผู้ค้ารายย่อย พบว่า ผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพในด้านความเป็นอิสระในการทำงานมากที่สุด เฉลี่ย 4.22 รองลงมาคือ สถานภาพการทำงาน ค่าเฉลี่ย 3.92 อาชีพนี้เมื่อเทียบกับอาชีพเดิม เฉลี่ย 3.87 และน้อยที่สุดคือ ในเรื่องรายได้ ค่าเฉลี่ย 3.25 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ค้ารายย่อยยังไม่ค่อยพอใจกับรายได้ที่ได้รับเท่าที่ควร (ตารางที่ 5.13)

ตารางที่ 5.13 แสดงความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพ

ความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ความเป็นอิสระในการทำงาน	4.22	0.751
สถานภาพการทำงาน	3.92	0.715
อาชีพนี้เมื่อเทียบกับอาชีพเดิม	3.87	0.769
สภาพพื้นที่ที่ทำการค้าโดยรวม	3.79	0.793
ความมั่นคงต่ออาชีพ	3.54	0.939
โอกาสความก้าวหน้าในการทำงาน	3.53	0.879
รายได้	3.25	1.002

ที่มา : ผู้วิจัย เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของท้องถิ่น หอการค้าแม่สาย และนายอำเภอแม่สาย พบว่า เทศบาลตำบลแม่สายสมัยก่อน(50ปี) จะเป็นการซื้อขายและเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน จนเติบโตและขยายเป็นการค้าและบริการสินค้า สำหรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน สินค้าที่ส่งออกส่วนใหญ่สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าที่ระลึก และสินค้าวัสดุก่อสร้าง และสินค้าที่นำเข้าส่วนใหญ่ ได้แก่สินค้า อื่น ๆ เช่น เกาต์ กรอบพระ เครื่องเสียง รม โทศัพท์ โบชา และผลไม้สด ซึ่งจะนำเข้ามาจากด่านชายแดนแม่สาย แล้วกระจายให้แก่พ่อค้าแม่ค้ารายย่อยในพื้นที่

หอการค้าแม่สาย จังหวัดเชียงราย “ กล่าวเพิ่มเติมว่า สินค้าที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าก่อสร้าง สินค้าอุปโภค บริโภค ส่วนสินค้าที่นำเข้าส่วนใหญ่จะนำมาขายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเทศบาลตำบลแม่สายซึ่งมีทั้งไปกลับ และค้างคืน

อย่างไรก็ตามสินค้าในเทศบาลตำบลแม่สาย ส่วนใหญ่ในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายเป็นสินค้าที่มาจากหลายทางด้วยกัน ทั้งสินค้าที่ส่งตรงจากในประเทศและสินค้าที่เข้ามาทางด่านชายแดนแม่สายตามระบบให้กับพ่อค้าแม่ค้ารายใหญ่ แล้วกระจายให้กับพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย ซึ่งมีลักษณะเป็นแผงลอย รถเข็น อาคารถาวร แผงถาวร ในขณะที่กลุ่มผู้ค้าที่มีอาคารถาวรอาจจะเป็นทั้งผู้ค้ารายใหญ่ในระบบและผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ ซึ่งมีการกระจุกตัวอยู่บริเวณชายแดน แล้วขยายตัวไปตามเส้นคมนาคมขนส่งสายลงมาทางทิศใต้ (ถนนพหลโยธิน) กระจุกตัวอยู่รอบ ๆ ตัวเมืองแม่สาย

สำหรับการเลือกซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย จะเลือกซื้อสินค้าและบริการประเภท สินค้าเลียนแบบมากที่สุด รองลงมาคือสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ละคร ซีรี่ย์ CD DVD แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของจำนวนเงินที่ซื้อ สินค้าประเภทอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ประมาณ 800 บาท รองลงมาคือ สินค้าหายากในประเทศไทย และสินค้าเลียนแบบตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าหายากในประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวซื้อน้อยกว่าสินค้าเลียนแบบ แต่มีจำนวนค่าเฉลี่ยจำนวนค่าใช้จ่ายในการซื้อใกล้เคียงกัน ดังนั้นสินค้าเลียนแบบน่าจะเป็นเศรษฐกิจนอกระบบที่สามารถดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งของไทยและต่างประเทศ (ตารางที่ 5.12)

ตารางที่ 5.14 แสดงจำนวนเงินในการซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยว

สินค้า	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
สินค้าอื่นๆ	5	800.00	273.86
สินค้าหายากในประเทศไทย	57	798.24	351.78
สินค้าเลียนแบบ	110	795.45	419.13
สินค้าปลอดภาษี	73	760.27	409.18
เครื่องประดับพลอย และอัญมณีต่างๆ	50	680.00	331.35
เทปเพลงหนังละคร ซีดี CD DVD	107	654.20	286.58

ที่มา : ผู้วิจัย

5.2 รูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบ ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในระบบและการท่องเที่ยวใน เมืองชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย

การศึกษา รูปแบบเศรษฐกิจนอกระบบ ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในเมืองชายแดนแม่สาย นั้น
ผู้วิจัย ได้แบ่ง ออกเป็นสองหัวข้อย่อย ดังนี้

5.2.1 รูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบและการท่องเที่ยว ในเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เมื่อพิจารณาเศรษฐกิจนอกระบบในเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเมินได้จาก
สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ค้ารายย่อยที่วางจำหน่ายสินค้าและบริการในบริเวณชายแดนแม่สาย จาก
ลักษณะทางกายภาพความได้เปรียบที่เป็นเมืองที่อยู่ติดชายแดน ให้พบเห็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย
และชาวต่างชาติ เมื่อพิจารณาจากการทำแบบสอบถามการเชื่อมโยงเศรษฐกิจในระบบและเศรษฐกิจ
นอกระบบ กับ การท่องเที่ยว จากการสำรวจแบบสอบถามพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชายแดน
แม่สาย สถานภาพทางเศรษฐกิจนอกระบบของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการใช้จ่ายด้านสถานที่พักใน
การท่องเที่ยว จำนวนวันที่พัก นักท่องเที่ยวพักที่พักในวนอุทยานแห่งชาติ นานที่สุด เป็นอันดับที่ 1
โดยมีระยะเวลาในการพักประมาณ 8 วัน แต่จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยเพียง 1 คนเท่านั้น ทั้งนี้อาจ
เนื่องจากการมาเที่ยววนอุทยานอาจจะมาในลักษณะของการทำงานร่วมด้วย จึงทำให้มีระยะเวลาใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การพักนานกว่าสถานที่พักอื่น ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มาพักเพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนสถานที่พักรองลงมาคือเป็นที่พักอื่น ๆ เช่น สถานที่พักรับรองของหน่วยงาน เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาสถานที่ที่จำนวนนักท่องเที่ยวนิยมพักมากที่สุด คือโรงแรม รองลงมาคือบ้านญาติ/ บ้านเพื่อน (ตารางที่ 5.15)

จากสำรวจภาคสนามพบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจนอกระบบเช่นการซื้อสินค้าจากร้านค้ารายย่อยนอกระบบ ร้านค้าต่างๆที่จัดอยู่ในกลุ่มธุรกิจนอกระบบ สินค้าหลายประเภทที่ซื้อขายในภาคการท่องเที่ยวมีการหลีกเลี่ยงภาษีด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งที่ไม่สามารถตรวจสอบตามกระบวนการได้ และรูปแบบอื่นๆที่ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบกับการท่องเที่ยวเช่นจักรยานยนต์รับจ้าง เป็นต้น

ตารางที่ 5.15 แสดงข้อมูลสถานภาพทางเศรษฐกิจในระบบของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการใช้จ่าย

สถานที่พัก	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
โรงแรม	101	1.94	1.37
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	42	2.73	2.26
เกสต์เฮ้าส์	17	2.64	2.40
รีสอร์ท/บังกะโล	17	2.23	1.60
อื่นๆ	10	6.20	3.65
ที่พักในสวนอุทยานแห่งชาติ	1	8.00	-
Home stay	1	3.00	-

ที่มา : ผู้วิจัย

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจทั้งในและนอกระบบ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างลักษณะสถานภาพทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 150 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 50 คน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงใกล้เคียงกับเพศชาย โดยมีสัดส่วนนักท่องเที่ยวเพศหญิง ร้อยละ 50.7 และนักท่องเที่ยวเพศชาย ร้อยละ 49.3 มีอายุเฉลี่ยประมาณ 30 ปี การศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 56.7 และส่วนใหญ่มีอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชนมากที่สุด ร้อยละ 32.7 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 18,467 บาท โดยส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือมากที่สุด และเป็นต่างชาติรองลงมาส่วนใหญ่มีจำนวนครั้งที่มาเที่ยวแม่สายเฉลี่ย 4.24 หรือประมาณ 4-5 ครั้ง โดยมีระยะเวลาที่เที่ยวอยู่ในแม่สาย 25.87 วัน (ตารางที่ 5.12) ส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่เพื่อท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และพักผ่อนมากที่สุด 2 อันดับแรก และรองลงมาคือ ซื้อสินค้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไปขาย ติดต่อธุรกิจ/ ทำงาน มาเยี่ยมญาติ อื่น ๆ อันนี้มนุ เที่ยวกลางคืนและสถานบันเทิง เทศกาล และ สัมมนา ตามลำดับ

ตารางที่ 5.16 แสดงภาพรวมคุณลักษณะของนักท่องเที่ยว

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักท่องเที่ยว		
ชาวไทย	150	75.0
ชาวต่างชาติ	50	25.0
รวม	200	100.0
เพศ		
ชาย	95	47.5
หญิง	105	52.5
รวม	200	100.0
อายุ		
ค่าเฉลี่ยอายุนักท่องเที่ยว	30.30	
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	98	49.0
อาชีวะศึกษา	30	15.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	28	14.0
สูงกว่าปริญญาตรี	26	13.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	11	5.5
ประถมศึกษา	7	3.5
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.16 (ต่อ)

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ		
พนักงานบริษัท/ ลูกจ้างเอกชน	57	28.5
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	38	19.0
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	46	23.0
รับจ้างทั่วไป	15	7.5
นักเรียน/นักศึกษา	39	19.5
อื่น ๆ	5	2.5
รวม	200	100.0
รายได้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
รายได้เฉลี่ย	18,467.33	9694.197
มาจากจังหวัด		
เหนือ (ในพื้นที่)	59	29.5
ต่างชาติ	50	25.0
เหนือ (นอกพื้นที่)	49	24.5
กทม.	17	8.5
กลาง	12	6.0
ใต้	5	2.5
ตะวันออกเฉียงเหนือ	3	1.5
ตะวันออก	2	1.0
ตะวันตก	2	1.0
ไม่ตอบ	1	0.5
รวม	200	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเภทของการท่องเที่ยวที่นักเดินทางเข้ามาเที่ยวในพื้นที่ชายแดนแม่สายพบว่าส่วนใหญ่เลือกท่องเที่ยวเชิงบันเทิง (จับจ่าย ซื้อสินค้า) และเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ มากที่สุด 2 อันดับแรก รองลงมาคือเชิงวัฒนธรรม เชิงการค้า เชิงบันเทิง เสี่ยงโชค ตามลำดับ (ตารางที่ 5.13)

ตารางที่ 5.17 แสดงประเภทของการท่องเที่ยว

ประเภทการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เชิงบันเทิง (จับจ่ายซื้อสินค้า)	109	54.5
เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ	42	21.0
เชิงวัฒนธรรม	30	15.0
เชิงการค้า	16	8.0
เชิงบันเทิงเสี่ยงโชค	3	1.5
รวม	310	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

5.2.2 ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจในระบบ เศรษฐกิจนอกระบบ และการท่องเที่ยวการค้าชายแดน

การศึกษาเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจในระบบและการท่องเที่ยวใน โดยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงการเลือกซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยว ตามลักษณะของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามเพศของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าประเภทเพลง หนังสือ ซีดี DVD แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าประเภทดังกล่าวมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องจากเพศชายจะมีความสนใจเกี่ยวกับการติดตามหรือสนใจในเรื่องดังกล่าวมากกว่าเพศหญิง ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นใช้จ่ายในเรื่องเครื่องประดับ สินค้าเลียนแบบ โดยจากข้อมูลจะเห็นได้ว่าเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยในการใช้จ่ายมากกว่าเพศชาย เพื่อเลือกซื้อสินค้าจากการท่องเที่ยวประเภท สินค้าเลียนแบบ เครื่องประดับ พลอย และอัญมณีต่าง ๆ และสินค้าอื่น ๆ แต่ในทางสถิติถือว่ามีความแตกต่าง (ตารางที่ 5.18)

ตารางที่ 5.18 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามเพศ

ประเภทสินค้าที่เลือกซื้อ	เพศ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	t	Sig.
สินค้าเลียนแบบ	ชาย	40	737.50	392.027	-1.097	.275
	หญิง	70	828.57	433.102		
สินค้าหายากในประเทศไทย	ชาย	23	847.82	411.062	.873	.386
	หญิง	34	764.70	307.366		
สินค้าปลอดภาษี	ชาย	32	859.37	462.014	1.859	.067
	หญิง	41	682.92	349.215		
เทปเพลงหนังละครซีรี่ย์ CD DVD	ชาย	49	724.48	354.454	2.383	.019*
	หญิง	58	594.82	197.726		
เครื่องประดับพลอย และอัญมณีต่างๆ	ชาย	18	611.11	274.159	-1.105	.275
	หญิง	32	718.75	357.804		
อื่นๆ	ชาย	3	666.66	288.675	-1.549	.219
	หญิง	2	1000.00	.000		

ที่มา : ผู้วิจัย

หมายเหตุ * หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากการเปรียบเทียบการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามระดับการศึกษานักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าประเภท เทปเพลง หนัง ละคร ซีรี่ย์ CD DVD อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับประถมศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าประเภทนี้มากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยในการซื้อสินค้า 1,250.00 บาทต่อคน รองลงมาคือกลุ่มระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย ค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเท่ากับ 681.81 บาทต่อคน และน้อยที่สุดคือกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าเท่ากับ 500 บาทต่อคน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้กลุ่มนักท่องเที่ยวระดับการศึกษาประถมศึกษาจะมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายมากกว่ากลุ่มอื่นแต่กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ก็มีย่านน้อยที่สุด โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีมีมากที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้า 677.96 บาทต่อคน ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษาทั้งหมด (ตารางที่ 5.18)

ตารางที่ 5.19 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามระดับการศึกษา

สินค้า	ระดับการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย ค่าใช้จ่าย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	F	Sig.
เทปเพลงหนัง ละครซีรีส์ CD DVD	ประถมศึกษา	2	1250.00	1060.660	2.684	.025*
	มัธยมศึกษาตอนต้น	5	500.00	.000		
	มัธยมศึกษาตอน ปลาย	11	681.81	462.208		
	อาชีวศึกษา	18	583.33	191.741		
	ปริญญาตรี	59	677.96	241.452		
	สูงกว่าปริญญาตรี	12	583.33	194.624		
	รวม	107	654.20	286.580		

ที่มา : ผู้วิจัย

หมายเหตุ * หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามอาชีพ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าแตกต่างกันในการซื้อสินค้าประเภทสินค้าเลียนแบบและสินค้าหายากในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสินค้าเลียนแบบนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าประเภทสินค้าลอกเลียนแบบมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และกลุ่มพนักงานบริษัทเอกชน ตามลำดับ โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าลอกเลียนแบบน้อยที่สุดคือกลุ่มนักท่องเที่ยวอาชีพอื่น ๆ สินค้าหายากในประเทศไทยนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และอาชีพอื่น มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าประเภทนี้มากที่สุด รองลงมาคือนักท่องเที่ยวกลุ่มอาชีพธุรกิจส่วนตัว ส่วนสินค้าประเภทอื่น ๆ นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยในการซื้อสินค้าไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 5.20)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.20 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามอาชีพ

สินค้า	อาชีพ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	F	Sig.
สินค้าเลียนแบบ	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	24	791.66	387.76	2.496	.035*
	พนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน	27	777.77	423.65		
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	22	1045.45	485.72		
	รับจ้างทั่วไป	10	650.00	241.52		
	นักเรียน/นักศึกษา	23	673.91	387.55		
	อื่นๆ	4	625.00	250.00		
	รวม	110	795.45	419.12		
สินค้าหายากในประเทศไทย	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	7	1000.00	500.00	3.072	.017*
	พนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน	13	846.15	315.21		
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	15	900.00	387.29		
	รับจ้างทั่วไป	5	800.00	273.86		
	นักเรียน/นักศึกษา	15	533.33	129.09		
	อื่นๆ	2	1000.00	0.00		
	รวม	57	798.24	351.77		

ที่มา : ผู้วิจัย

หมายเหตุ* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าแต่ละประเภทกับรูปแบบในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ซีดี DVD และสินค้าประเภทเครื่องประดับ พลอย และอัญมณีต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดย เมื่อพิจารณาสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ซีดี DVE นักท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบันเทิง (จับจ่ายซื้อสินค้า) มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้ามากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าเท่ากับ 714.28 บาท ซึ่งแตกต่างกับสินค้าประเภทเครื่องประดับ พลอย และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อัญมณีต่าง ๆ นักท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้ามากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1000.00 บาท ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเน้นสินค้าที่คงความเป็นเอกลักษณ์ หรือสินค้า หัตถกรรม (Handmade) โดยสินค้าเหล่านี้จะสอดคล้องถึงเอกลักษณ์ ศิลปะและวัฒนธรรมไว้ด้วย (ตารางที่ 5.21)

ตารางที่ 5.21 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าแต่ละประเภทกับรูปแบบในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ประเภทสินค้า	รูปแบบการท่องเที่ยว	N	Mean	Std. Deviation	F	Sig.
เทปเพลงหนัง ละครซีรี่ส์ CD DVD	เชิงวัฒนธรรม	12	500.00	.00	2.741*	.033
	เชิงบันเทิง (จับจ่ายซื้อ สินค้า)	63	714.28	332.56		
	เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ	16	531.25	125.00		
	เชิงบันเทิงเสี่ยงโชค	3	500.00	.00000		
	เชิงการค้า	13	692.30	253.18		
	รวม	107	654.20	286.58		
เครื่องประดับ พลอยและ อัญมณีต่างๆ	เชิงวัฒนธรรม	8	812.50	372.01	3.718*	.011
	เชิงบันเทิง (จับจ่ายซื้อ สินค้า)	30	566.66	172.87		
	เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ	4	1000.00	408.24		
	เชิงบันเทิงเสี่ยงโชค	2	500.00	.00		
	เชิงการค้า	6	916.66	584.52		
	รวม	50	680.00	331.35		

ที่มา : ผู้วิจัย

หมายเหตุ * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบกับการท่องเที่ยวขึ้นเพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงเศรษฐกิจนอกระบบซึ่งส่วนใหญ่เป็นการค้าขายสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้ค้ารายย่อยที่ส่งผลต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และศึกษาถึงลักษณะนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และอื่นๆ จะมีผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการของร้านค้า ความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าที่แตกต่างกันด้วยหรือไม่โดยค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าและบริการของร้านค้าโดยค่าเฉลี่ยในเรื่องของราคาสินค้าและบริการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3.79 รองลงมาคือ ด้านความหลากหลายของสินค้าและบริการ ค่าเฉลี่ย 3.74 รองลงมาอีกคือ ความสะดวกในการเดินทางมาใช้บริการ ค่าเฉลี่ย 3.65 และน้อยที่สุดคือ ตำแหน่งที่ตั้งร้านค้า ค่าเฉลี่ย 3.49 (ตารางที่ 5.22)

ตารางที่ 5.22 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าและบริการของร้านค้า

ความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ราคาสินค้าและบริการ	199	3.79	0.887
ความหลากหลายของสินค้าและบริการ	199	3.74	0.908
ความสะดวกในการเดินทางมาใช้บริการ	199	3.65	0.997
ราคาค่าบริการ	199	3.60	1.003
คุณภาพของสินค้าและระดับการให้บริการ	199	3.54	0.993
ความครบถ้วนของสินค้าและบริการ	199	3.59	0.989
ความสะดวกในการมาซื้อสินค้าและบริการ	199	3.58	0.911
ตำแหน่งที่ตั้งร้านค้า	199	3.49	0.978

ที่มา : ผู้วิจัย

การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตามเพศของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเพศชายและเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อสินค้าและบริการรวมถึงความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการของร้านค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 ทุกเรื่องยกเว้นเรื่อง ความครบถ้วนของสินค้าและบริการ ที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นและความพึงพอใจไม่แตกต่างกันโดยจะเห็นได้ว่า เพศชายมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นในด้านความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการของร้านค้าน้อยกว่าเพศหญิงทุกด้าน (ตารางที่ 5.23)

การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตามระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการแตกต่างกันในด้านความครบถ้วนของสินค้าและบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.09 รองลงมาคือ ระดับการศึกษาอาชีวศึกษาค่าเฉลี่ย 3.80 ระดับปริญญาตรี ค่าเฉลี่ย 3.67 และน้อยที่สุดคือ นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการน้อยที่สุด ส่วนค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจในด้านอื่น ๆ นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 5.24)

ตารางที่ 5.23 การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตามเพศของนักท่องเที่ยว

ความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการ	เพศ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	Sig.
ราคาสินค้าและบริการ	ชาย	95	3.64	1.100	-2.354*	.020
	หญิง	104	3.94	.604		
คุณภาพของสินค้าและระดับการให้บริการ	ชาย	95	3.36	1.176	-2.350*	.020
	หญิง	104	3.70	.761		
ความหลากหลายของสินค้าและบริการ	ชาย	95	3.60	1.114	-2.179*	.031
	หญิง	104	3.88	.643		
ความครบถ้วนของสินค้าและบริการ	ชาย	95	3.48	1.099	-1.540	.125
	หญิง	104	3.70	.868		
ตำแหน่งที่ตั้งร้านค้า	ชาย	95	3.29	1.119	-2.799*	.006
	หญิง	104	3.68	.791		
	หญิง	104				
ความสะดวกในการมาซื้อสินค้าและบริการ	ชาย	95	3.35	1.110	-3.337*	.001
	หญิง	104	3.78	.618		
ราคาค่าบริการ	ชาย	95	3.44	1.191	-2.210*	.029
	หญิง	104	3.75	.769		
ความสะดวกในการเดินทางมาใช้บริการ	ชาย	95	3.48	1.183	-2.267*	.025
	หญิง	104	3.80	.764		

ที่มา : ผู้วิจัย

หมายเหตุ * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์สงวนในเล่มนี้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.24 การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตามระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว

ความพึงพอใจ ต่อสินค้าและ บริการ	ระดับการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	F	Sig.
ความครบถ้วน ของสินค้าและ บริการ	ประถมศึกษา	6	3.33	1.751	2.646*	.024
	มัธยมศึกษาตอนต้น	11	4.09	.539		
	มัธยมศึกษาตอน ปลาย	28	3.46	.881		
	อาชีวศึกษา	30	3.80	1.156		
	ปริญญาตรี	98	3.67	.770		
	สูงกว่าปริญญาตรี	26	3.07	1.354		
	รวม	199	3.59	.989		

ที่มา : ผู้วิจัย

เมื่อพิจารณา เหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าและบริการร้านค้า พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกซื้อสินค้าและบริการร้านค้าด้วยเหตุผลในเรื่องด้านราคาของสินค้าและบริการมากที่สุด เป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของสินค้าและบริการ ด้านความหลากหลายของสินค้าและประเภทการให้บริการ ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ การเลือกซื้อสินค้าเพื่อเป็นของฝากที่ระลึกรองจากอื่น ๆ เป็นต้น (ตารางที่ 5.25)

ตารางที่ 5.25 แสดงจำนวนและร้อยละของเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าและบริการร้านค้า

เหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านราคาของสินค้าและบริการ	158	31.4
ด้านคุณภาพของสินค้าและบริการ	97	19.3
ความหลากหลายของสินค้าและประเภทการให้บริการ	88	17.5
สะดวกในการเดินทางมาซื้อและรับบริการ	81	16.1
เลือกซื้อสินค้าเพื่อเป็นของฝากของที่ระลึก	76	15.1
อื่น ๆ	3	0.6
รวม	503	100

ที่มา : ผู้วิจัย ผลรวมมากกว่า 200 เนื่องจากเป็นคำถามที่ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

5.3 บทสรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสำรวจ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจเศรษฐกิจนอกระบบชายแดนแม่สาย ทั้งในภาครัฐภาคเอกชนแม้มีความเข้าใจที่แตกต่างกันและวิธีการดำเนินการตามแนวทางประกอบกิจการในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย มีลักษณะการประกอบกิจการที่รูปแบบร้านค้ารายย่อย อาคารถาวร อาคารกึ่งถาวร แผงลอย เป็นต้น ส่วนใหญ่ดำเนินการแบบเจ้าของรายเดียว มีสินค้าที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกันซึ่งสอดคล้องกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO 2004) ที่ได้ให้คำนิยามว่า เป็นกิจกรรมหลากหลายที่อยู่นอกภาคเกษตร หรืออยู่บางส่วนอาจจะมีการจ้างงานหรือไม่มีการจ้างงาน มีการใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ซึ่งกิจกรรมทั้งหลายเป็นธุรกิจขนาดเล็ก ทั้งนี้ไม่รวมกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย สิ่งเหล่านี้มันยังคงดำเนินการต่อไปได้อย่างไม่มีอุปสรรคใดใดทำให้เศรษฐกิจนอกระบบสะดุดหรือหยุดชะงักองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยและเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาและคงอยู่ของเศรษฐกิจนอกระบบในชายแดนแม่สายโดยมีข้อเท็จจริงดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจ พื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะความ ต้องการสินค้าและบริการจากร้านค้ารายย่อยนอกระบบ โดยเป็นแหล่งซื้อสินค้าที่ราคาถูก และมีสินค้า ประเภทเครื่องใช้ เครื่องประดับจำหน่ายจำนวนมาก โดยจากสถิติการนำเข้า –ส่งออกบริเวณด่าน ชายแดนแม่สายโดยภาพรวมมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการขยายตัวทาง เศรษฐกิจส่วนใหญ่มีการขยายตัวไปในทิศทางบวก

ประเภทสินค้าที่มีการส่งออก สูงสุด 10 อันดับที่ด่านแม่สายส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสินค้า อุปโภค บริโภค เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำดื่ม เครื่องดื่ม และสินค้าประเภทรถยนต์และอะไหล่รถยนต์ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น สถานภาพทางเศรษฐกิจนอกระบบของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการใช้จ่ายด้าน สถานที่พักในการท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่พักในวนอุทยานแห่งชาติเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อน การเลือก ซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวที่ เลือกซื้อสินค้าและบริการประเภท สินค้าเลียนแบบมากที่สุด รองลงมาคือสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ซีดี DVD สินค้าหายากในประเทศไทยโดยเฉลี่ย ราคาไม่เกิน 1,000บาท

ผู้ค้ารายย่อยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายมีสินค้าหลักที่จำหน่าย แหล่งซื้อสินค้าและ วิธีการชำระเงินในด้านสินค้าหลักที่จำหน่ายสินค้าอื่น ๆ เช่น เกาลัด กรอบพระ เครื่องเสียงรวม โทรศัพท ไม้ชา เป็นสินค้าหลักของผู้ค้ารายย่อย รองลงมาเป็นสินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม ได้แก่ อาหารสด น้ำ กาแฟ นม ขนม และสินค้าประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น โดยซื้อสินค้าจาก ผู้ค้าส่งมากที่สุด มีการชำระเป็นเงินสด แต่กลุ่มดังกล่าวยังไม่ค่อยใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการประกอบ กิจการเท่าที่ควร โดยจะเห็นว่าอุปกรณ์ที่เลือกใช้คือเครื่องคิดเลข ส่วนเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการ ผลิตในกรณีต้องมีการผลิต ประกอบด้วยเครื่องจักร สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการขายของกลุ่มผู้ค้าราย ย่อยเหล่านี้ยังคงเป็น ไปแบบปกติทั่วไป และยังไม่เน้นอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการค้าขาย

5.3.2 รูปแบบเศรษฐกิจนอกระบบที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในระบบของเทศบาลตำบล แม่สาย จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษา ถึงลักษณะทั่วไป และสถานภาพทางเศรษฐกิจในกลุ่มผู้ค้ารายย่อย พบว่ากลุ่ม ผู้ค้ารายย่อยในพื้นที่ชายแดนแม่สายที่ไม่ได้รับการศึกษามีเชื้อสายไทย สถานภาพในครัวเรือนเป็น หัวหน้าครอบครัว ประกอบอาชีพค้าขาย และส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม วางงานก่อนที่จะประกอบ อาชีพค้าขายในปัจจุบัน ร้านค้าเป็นแบบถาวร โดยอยู่ในอาคารแฝงลอย แบบตั้งโต๊ะ และอื่น ๆ รูปแบบ กิจการแบบเจ้าของคนเดียว เป็นลักษณะกิจการแบบครอบครัว มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวประมาณ 5 คน โดยมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนประมาณ 18,050.0 บาท รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน 14,175 บาท และมีจำนวนปีเฉลี่ยในการประกอบอาชีพนี้เป็นระยะเวลา 9.84 หรือ 10 ปี ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยในต่างประเทศว่าเศรษฐกิจนอกระบบนั้นบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องนั้นมีการศึกษาน้อย ต้อง

คืนรกับชีวิต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้ค้ารายย่อยที่ประกอบกิจการส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เป็นกิจการขนาดเล็กจึงง่ายแก่การดำเนินการและ ปรารถนาเป็นเจ้าของกิจการ และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการประกอบกิจการกับรายได้ พบว่า มีสาเหตุอยู่ 2 ประเด็นมีความสัมพันธ์กับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนคือ เหตุผลในเรื่องเป็นกิจการขนาดเล็กจึงง่ายแก่การดำเนินการ และ เป็นทางเลือกสุดท้ายหากงานอื่นไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าผู้ค้ารายย่อยดังกล่าวที่มีเหตุผลว่าเนื่องจากการประกอบกิจการร้านค้าในแม่สาย เป็นกิจการขนาดเล็ก และเป็นทางเลือกสุดท้ายในการหางานอื่นไม่ได้ ที่ส่งผลต่อรายได้ของแต่ละเดือน โดยเหตุผลในเรื่องอื่น ๆ แหล่งเงินทุนและแหล่งที่มาเมื่อเริ่มประกอบกิจการพบว่า ผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนมาจากเงินออมส่วนตัว โดยกลุ่มผู้ค้ารายย่อยกลุ่มดังกล่าวไม่มีสัญญาหรือข้อตกลงการใช้พื้นที่และไม่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกิจการในอนาคต

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการประกอบอาชีพของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยกลุ่มดังกล่าว พบว่า ประเด็นปัญหาที่กลุ่มผู้ค้ารายย่อยเห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ ปริมาณลูกค้ามีน้อย รองลงมาคือ ด้านราคาสินค้าและวัตถุดิบ ด้านการขาดแคลนเงินทุน ด้านภาระหนี้สิน ด้านการจับกุมของเทศกิจหรือตำรวจ และน้อยที่สุดคือ ในเรื่องอุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยี กลุ่มผู้ค้ารายย่อยมีความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพของผู้ค้ารายย่อย พบว่า ผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพในด้านความเป็นอิสระในการทำงานมากที่สุด รองลงมาคือ สถานภาพการทำงาน อาชีพนี้เมื่อเทียบกับอาชีพ และน้อยที่สุดคือ ในเรื่องรายได้

5.3.3 ผลการศึกษาการเชื่อมโยงเศรษฐกิจในระบบและการท่องเที่ยว

การศึกษาเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจในระบบและการท่องเที่ยวใน โดยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงการเลือกซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยว ตามลักษณะของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามเพศของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ซีดี DVD แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าประเภทดังกล่าวมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องจากเพศชายจะมีความสนใจเกี่ยวกับการติดตามหรือสนใจในเรื่องดังกล่าวมากกว่าเพศหญิง ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นใช้จ่ายในเรื่องเครื่องประดับ สินค้าเลียนแบบ โดยจากข้อมูลจะเห็นได้ว่าเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยในการใช้จ่ายมากกว่าเพศชาย เพื่อเลือกซื้อสินค้าจากการท่องเที่ยวประเภท สินค้าเลียนแบบเครื่องประดับ พลอย และอัญมณีต่าง ๆ และสินค้าอื่น ๆ แต่ในทางสถิติถือว่ามีความแตกต่างจากการเปรียบเทียบการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามระดับการศึกษานักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ซีดี DVD อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าประเภทนี้มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยในการซื้อสินค้าเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1,250.00 บาทต่อคน รองลงมาคือกลุ่มระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย ค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเท่ากับ 681.81 บาทต่อคน และน้อยที่สุดคือกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าเท่ากับ 500 บาทต่อคน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้กลุ่มนักท่องเที่ยวระดับการศึกษาประถมศึกษาจะมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายมากกว่ากลุ่มอื่นแต่กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ก็มีจำนวนน้อยที่สุด โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับการศึกษาปริญญาตรีมีมากที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้า 677.96 บาทต่อคน ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษาทั้งหมด

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำแนกตามอาชีพ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าแตกต่างกันในการซื้อสินค้าประเภทสินค้าเลียนแบบและสินค้าหายากในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสินค้าเลียนแบบนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าประเภทสินค้าลอกเลียนแบบมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และกลุ่มพนักงานบริษัทเอกชน ตามลำดับ โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าลอกเลียนแบบน้อยที่สุดคือกลุ่มนักท่องเที่ยวอาชีพอื่น ๆ สินค้าหายากในประเทศไทยนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และอาชีพอื่น มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อสินค้าประเภทนี้มากที่สุด รองลงมาคือนักท่องเที่ยวกลุ่มอาชีพธุรกิจส่วนตัว ส่วนสินค้าประเภทอื่น ๆ นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยในการซื้อสินค้าไม่แตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าแต่ละประเภทกับรูปแบบในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ซีรี่ย์ CD DVD และสินค้าประเภทเครื่องประดับ พลอย และอัญมณีต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเมื่อพิจารณาสินค้าประเภทเทปเพลง หนังสือ ซีรี่ย์ CD DVD นักท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบันเทิง (จับจ่ายซื้อสินค้า) มีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้ามากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อสินค้าเท่ากับ 714.28 บาท ซึ่งแตกต่างกับสินค้าประเภทเครื่องประดับ พลอย และอัญมณีต่าง ๆ นักท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้ามากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1000.00 บาท ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเน้นสินค้าที่คงความเป็นเอกลักษณ์ หรือสินค้า หัตถกรรม (Handmade) โดยสินค้าเหล่านี้จะสอดคล้องถึงเอกลักษณ์ ศิลปะและวัฒนธรรมไว้ด้วย

5.3.4 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบกับการท่องเที่ยว

ในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบกับการท่องเที่ยวนั้นเพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงเศรษฐกิจนอกระบบซึ่งส่วนใหญ่เป็นการค้าขายสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้ค้ารายย่อยที่ส่งผลกระทบต่อารเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และศึกษาถึงลักษณะนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เช่น เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และอื่นๆ จะมีผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการของร้านค้า ความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าที่แตกต่างกันด้วยหรือไม่โดยค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าและบริการของร้านค้าโดยค่าเฉลี่ยในเรื่องของราคาสินค้าและบริการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความหลากหลายของสินค้าและบริการ รองลงมาอีกคือ ความสะดวกในการเดินทางมาใช้บริการ และน้อยที่สุดคือ ตำแหน่งที่ตั้งร้านค้า การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตามระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการแตกต่างกันในด้านความครบถ้วนของสินค้าและบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับการศึกษา อาชีวศึกษา ระดับปริญญาตรี และน้อยที่สุดคือ นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการน้อยที่สุด ส่วนค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจในด้านอื่น ๆ นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของนักท่องเที่ยวกับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการของร้านค้า จากผลที่ได้จะเห็นได้ว่ารายได้มีความสัมพันธ์ในกับ ความหลากหลายของสินค้าและบริการ ความครบถ้วนของสินค้าและบริการ ตำแหน่งที่ตั้งร้านค้า และความสะดวกในการเดินทางมาใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กับความสะดวกในการมาซื้อสินค้าและบริการราคาค่าบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้าม (ลบ) นั่นคือ นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ยิ่งมาก ยิ่งมีความพึงพอใจต่อการซื้อสินค้าและบริการน้อยลง เป็นต้น

การเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้าจำแนกตามจังหวัดต้นทางที่เดินทางมาของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากจังหวัดที่ต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการในด้านของ ความหลากหลายของสินค้าและบริการ และความสะดวกในการมาซื้อสินค้าและบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่าในด้านความหลากหลายของสินค้าและบริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากภาคกลาง ส่วนในด้านความสะดวกในการมาซื้อสินค้าและบริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และจากการสำรวจเพิ่มเติมพบว่า จำนวนครั้งที่มาเที่ยวแม่สาย โดยนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งในการมาเที่ยวที่แม่สายประมาณ 4 ครั้งความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งที่มาเที่ยวแม่สายของนักท่องเที่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการของร้านค้า พบว่า จำนวนครั้งที่มาเที่ยวแม่สายของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการร้านค้าในด้านความหลากหลายของสินค้าและบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางบวก ส่วนแรงจูงใจในการซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในด้านราคาสินค้าที่ถูกและบริการ คุณภาพสินค้าและบริการ และความหลากหลายของประเภทสินค้าและบริการ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อประมวลผลการวิเคราะห์โดยรวมแล้วอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนเมืองชายแดนกรณีชายแดนแม่สาวยุ้นั้น พึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งในระบบและนอกระบบ โดยมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนเชื่อมโยงกันหลายด้าน นับตั้งแต่การท่องเที่ยว การค้าชายแดน การค้าส่งค้าปลีก การบริการ ต่างๆ ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ เช่นที่พักอาศัยประเภทต่างๆ โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น ปรากฏการณ์ที่สามารถเข้าใจได้ในมิตความเป็นเมืองที่ต้องพึ่งพากันและกัน การเติบโตและพัฒนาชุมชนเมืองชายแดนแม่สาวย จากความโดดเด่นของสภาพภูมิศาสตร์ เชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศมีผลทำให้เมืองมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้จะประสบปัญหาและอุปสรรค เช่นการปิดด่านและปัญหาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคแต่ชายแดนแม่สาวยังคงบทบาทสำคัญขงเมืองชายแดน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 6

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ เศรษฐกิจนอกระบบกับแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน กรณีศึกษา การพัฒนาเมืองเชิงพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ” โดยผลการศึกษาผู้วิจัย เสนอตามกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้ค้ารายย่อย และเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เมืองชายแดน จากผลการศึกษา ดังนี้

6.1 รูปแบบเศรษฐกิจในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย

จากการศึกษารูปแบบเศรษฐกิจในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่า เศรษฐกิจในพื้นที่มีลักษณะแบบเกื้อกูลกันและได้ผลประโยชน์ร่วมกัน ระหว่างเศรษฐกิจในระบบ และเศรษฐกิจนอกระบบ ที่มีความเชื่อมโยงกันและได้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในด้านการค้าที่ส่วนใหญ่จะเป็นการขายส่ง ขายปลีก นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งวัตถุดิบ และแรงงานที่มีราคาต่ำ เนื่องจากพื้นที่เศรษฐกิจอยู่บริเวณด่านชายแดนไทย – เมียนมาร์ โดยผ่านด่านศุลกากรแม่สาย ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่และประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Schneider, Buehnan and Montenegro (2010) ที่ว่าแบบจำลองเชิงโครงสร้างที่ประกอบด้วย ตลาดการเงิน ตลาดแรงงาน ภาคเศรษฐกิจในระบบ ซึ่งมีความเชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจนอกระบบ (Structuralist Aspect of Informal Economy) โดยเศรษฐกิจในระบบมีการแข่งขันสูง ต้องการกำไรมากจึงต้องทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด เศรษฐกิจนอกระบบทำหน้าที่ป้อนวัตถุดิบและแรงงานราคาถูกให้กับเศรษฐกิจในระบบ ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจในระบบเติบโตขึ้น และ Hernando de Soto (1990s) กฎหมายในมุมมองของเศรษฐกิจนอกระบบ (Legalist Aspect of Informal Economy) มองว่าเศรษฐกิจนอกระบบกับเศรษฐกิจในระบบมีความทับซ้อนกันเศรษฐกิจในระบบมีระเบียบแบบแผน ไม่ยืดหยุ่น ในขณะที่เศรษฐกิจนอกระบบ มีระเบียบแบบแผนเป็นของตัวเองที่ต่างไปจากระเบียบของทางการ และยืดหยุ่นได้ ผลการศึกษา ที่ได้พบว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.1.1 พื้นที่เทศบาลตำบลแม่สายจัดเป็นแหล่งศูนย์กลางการจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมากดังนั้นการสนับสนุนหรือการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวจึงควรดำเนินอย่างต่อเนื่องและจริงจังรวมทั้งการพัฒนาจัดสรรพื้นที่ให้สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี รวมถึงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อไป

6.1.2 การประกอบธุรกิจของผู้ค้ารายย่อยเป็นไปในลักษณะของเศรษฐกิจนอกระบบซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความไม่โปร่งใสในพิธีการศุลกากร มีการลักลอบนำสิ่งของหนีภาษี หรือสิ่งผิดกฎหมายเข้า-ออกนอกประเทศ ผู้ประกอบการยังขาดแรงจูงใจในการลงทุนเนื่องจากเป็นทุนตนเองไม่สามารถนำมาพัฒนาสินค้าได้ รวมทั้งการขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้า ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการเข้าไปแก้ปัญหาที่ตรงประเด็นอย่างแท้จริง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการนำปัญหาดังกล่าวมาเป็นปัญหาที่เป็นประเด็นเร่งด่วนอันนำไปสู่การแก้ไขที่ตรงจุดและการพัฒนาให้เป็นเศรษฐกิจในระบบที่ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

6.1.3 ตัวแปรที่สะท้อนถึงความเป็นเศรษฐกิจในระบบมีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่สะท้อนถึงความเป็นเศรษฐกิจนอกระบบ เช่น ระหว่างนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาท่องเที่ยว โดยมีการจองโรงแรมที่พักในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย โดยการซื้อสินค้ากับผู้ค้ารายย่อยในพื้นที่ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นไปในลักษณะการพัฒนาาร่วมกันระหว่างเศรษฐกิจในและนอกระบบ เพื่อการเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

6.1.4 ภาครัฐควรดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อภาพรวมเศรษฐกิจ และสังคม เช่นสินค้าต้องห้ามร้ายแรงประเภทยาเสพติด อาวุธ และอื่นๆที่เป็นภัยต่อความมั่นคง แต่หากเป็นเศรษฐกิจที่ไม่มีพิษภัยเช่นการขายของทั่วไป โดยที่พยายามมิให้สัดส่วนของเศรษฐกิจนอกระบบมีผลกระทบต่อรายได้ของท้องถิ่นเกินไป ท้องถิ่นควรมีรายได้ส่วนหนึ่งที่สามารถนำมาพัฒนาพื้นที่ตัวเองได้ตามสมควรไม่ใช่สูญเสียรายได้จากการมีเศรษฐกิจนอกระบบ

อย่างไรก็ตามประเด็นอื่นๆ ในรูปแบบการค้ารายย่อยนอกระบบที่ผิดกฎหมาย (ข้อ6.1.4) ที่ไม่ได้นำมาศึกษานั้น ล้วนมีความสำคัญ ที่รัฐบาลไม่ควรมองข้าม เพราะส่งผลกระทบต่อความ

มั่นคงและการพัฒนาระบบเศรษฐกิจประเทศ
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษานี้เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.2 แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย

อนาคตของชุมชนชายแดนแม่สายจากข้อมูลและผลการวิเคราะห์ดังที่กล่าวมาแล้ว ชุมชนชายแดนแม่สาย สามารถนำภาพในอดีตและปัจจุบันของชุมชนแห่งนี้ช่วยให้เข้าใจพัฒนาการปัญหา อุปสรรค ปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาความเป็นเมือง ซึ่งไม่ได้แตกต่างจากชุมชนชายแดนทั่วไป ที่พึ่งพาการค้าและการบริการ และแลกเปลี่ยนวัตถุดิบกับต่างประเทศ โดยมีลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์ นั้นหมายถึงความเป็นเมืองจะดำรงอยู่ได้ตราบที่ด่านพรมแดนแห่งนี้ จะเปิดใช้งานได้ตามปกติ และมักมีผลกระทบทันทีหากมีการปิดด่านชายแดน หมายถึงการบริหารจัดการเมืองชายแดนจึงมีปัจจัยที่ควรให้ความสำคัญ

การจัดการเหล่านี้มีลำดับชั้นของการบริหารจัดการจากหน่วยราชการที่สั่งการและกำกับดูแลเช่นการสั่งปิดเปิดด่านชายแดนในกรณีความมั่นคง เมื่อเปรียบเทียบกับการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นมีข้อจำกัดในบทบาทของการจัดการในบางเรื่องอาจทำให้เกิดความไม่คล่องตัว ขาดประสิทธิภาพในการจัดการ เพราะท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น เช่น การบริหารจัดการด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม บริหารทางสังคม การศึกษาเช่น โรงเรียน ตลาดสด และบริการสาธารณะทั่วไป ในขณะที่ความมั่นคงและความปลอดภัยอยู่ภายใต้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจ ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธิน ที่เป็นถนนสายหลัก มีเขตทางกว้างที่สุดมีการจราจรหนาแน่นมากนับเป็นหัวใจสำคัญของการคมนาคมในชายแดนแม่สายอยู่ภายใต้การดูแลและรับผิดชอบของกรมทางหลวง หน่วยงานอื่นไม่สามารถดำเนินการจัดการและพัฒนา ในเรื่องนี้อาจเป็นข้อจำกัดของการจัดการของท้องถิ่น

ดังกรณีปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ในการให้บริการด้านที่จอดรถสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะรถโดยสารขนาดใหญ่ขาดพื้นที่สนับสนุนการและการบริการห้องน้ำสาธารณะที่ถูกสุขลักษณะ ทำให้องค์ประกอบของความเป็นเมืองที่สำคัญหลายกลุ่มไม่สามารถปรับปรุงและพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

ความอ่อนไหวทางด้านการเมืองที่นอกเหนือจากการควบคุมกรณีสำคัญได้แก่ การเปิดปิดด่านชายแดน ที่จะมีผลกระทบโดยตรง เนื่องจากร้านค้าและธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกักิจกรรมตลอดชายแดนจะหยุดชะงักและสร้างความเสียหายในลำดับแรก เหล่านี้เป็นปัจจัยที่อ่อนไหว

ความอ่อนไหวในอนาคตของแม่สายเมื่อเกิดการแข่งขันระหว่างเมืองชายแดนในพื้นที่ที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะชายแดนเชียงแสน และเชียงของ เนื่องจากสามารถโน้มน้ำหนักและชักนำการลงทุนและการพัฒนาไปยังจุดผ่านแดนที่มีศักยภาพสูงกว่า โดยมีแรงผลักดันและกระตุ้นจากโครงการภาครัฐ เช่น รถไฟความเร็วสูง รถไฟรางคู่ และ โครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ

รูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่ประเภทสินค้าที่หลากหลายมากขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวจากแหล่งอื่นที่เปลี่ยนไปจากกลุ่มเดิมควรจะมีการวางแผนรองรับหรือไม่

จากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ และการทำแบบสอบถาม สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาและบริการจัดการในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย ดังนี้

1. จัดสรรพื้นที่เหมาะสมและเป็นสัดส่วนสำหรับประเภทและชนิดของสินค้าที่วางขาย โดยการออกระเบียบการจัดสรรพื้นที่วางขายสินค้า
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่
3. ประชาสัมพันธ์ร้านค้าและกลุ่มสินค้าให้นักท่องเที่ยวในรูปแบบสัญลักษณ์ และตัวอักษร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่
4. จัดทำแผนงานพัฒนาการศึกษาด้านภาษาให้กับผู้ค้ารายย่อยนอกระบบ
5. จัดตั้งกลุ่มผู้ค้ารายย่อยในรูปแบบสหกรณ์ เช่น กลุ่มอัญมณี กลุ่มสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น
6. ปรับปรุงภูมิทัศน์ ระบบสาธารณูปโภค – สาธารณูปการ
7. เร่งรัดการแก้ไขปัญหาเก่าดั้งเดิม เช่น น้ำท่วม น้ำล้นตลิ่งบริเวณชายแดนที่เป็นแหล่งการค้าสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งเกิดขึ้นทุกปี
8. จัดตั้งร้านขายสินค้าปลอดภาษี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลและข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์กันระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบและเศรษฐกิจในระบบของเมืองชายแดนที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของชายแดนแม่สายซึ่งจะมีประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้สนับสนุนในการวางนโยบายการพัฒนาเมืองชายแดน และเพื่อเป็นการขยายผลหรือศึกษาต่อเนื่องจากงานวิจัยในครั้งนี้ จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) ประเด็นด้านยุทธศาสตร์ของรัฐบาลที่มีต่อเศรษฐกิจนอกระบบควรคำนึงถึงปัจจัยและองค์ประกอบอื่นที่นอกเหนือจากที่ได้ศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยไม่อาจคาดเดาได้ว่ารูปแบบของเศรษฐกิจนอกระบบจะปรับเปลี่ยนตัวเองไปในทิศทางใด และความสัมพันธ์เชิงซ้อนและเชิงลึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจนอกระบบ
- 2) ประเด็นด้านการออกแบบวิเคราะห์ความเหมาะสมเชิงพื้นที่ ด้วยโปรแกรม GIS เพื่อพัฒนา เศรษฐกิจการค้าชายแดนเมืองชายแดน
- 3) ประเด็นการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงพื้นที่ที่เกิดจากการเปิดเสรีการค้าชายแดนกรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงราย
- 4) ประเด็นผลกระทบจากนโยบายการส่งเสริมการค้าการลงทุนเมืองชายแดน กรณีศึกษาเมืองเป็นเมืองเขตเศรษฐกิจพิเศษ

บรรณานุกรม

- กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2549. ทฤษฎีและความรู้ทางด้านผังเมือง
- จำเนียร ชุณหโสภาค. 2553. รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง. ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (สังคมวิทยา), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชลิตา พงศ์พิทยานันท์. 2546. การศึกษาความสัมพันธ์ของการค้ารายย่อยนอกระบบกับธุรกิจในระบบ กรณีศึกษา ย่านธุรกิจสีลม. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์. 2550. เขตแดนไทย-พม่า ปัญหาที่รอการปักปัน: ความเป็นมาของเขตแดนไทย-พม่า. เข้าถึงได้จาก http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=870
- ด้านศุลกากรแม่สาย. 2555. มูลค่าสินค้านำเข้า-ส่งออก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายปี พ.ศ. 2548-2554. เชียงราย : ด้านศุลกากรแม่สาย.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรรัตน์ เจริญเมือง. 2545. เมืองยั่งยืน. เชียงใหม่ : เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- ธนาภัทร บุญเสริม และณัฐพรพรรณ อุตมา. 2557. แนวโน้มการเติบโตเศรษฐกิจและการค้าพื้นที่ชายแดนจังหวัดเชียงราย. Obels Working Paper No.3, March 2014.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประกาศกระทรวงพาณิชย์. 2542. ฉบับที่ 9/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2542 และประกาศฉบับที่ 10/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2542
- พจนา สวนศรี. 2546. คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- มนัส สุวรรณ. 2544. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว (ฉบับสมบูรณ์). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิศรา สามารถ. 2543. รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แอล. ที.
- ระบบการค้าแม่สาย. 2554. เข้าถึงได้จาก <http://thaihistoric.blogspot.com/2011/04/blog-post.html>

- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2547. หลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.stou.ac.th/Tourism/Achieve/April/Topic1.htm>
- วิไล วงศ์สืบชาติ. 2535. จำแนกความแตกต่างระหว่างเมือง : การศึกษาเปรียบเทียบกรณีประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สมภูมิ แสงกุล. 2553. แรงงานนอกระบบ...เสาหลักเศรษฐกิจไทย. วารสารประชากรศาสตร์ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2553, 60-78 สัมมนา สัมชชาการจ้างงานโลก. 2544.
- สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงราย. 2554. รายงานแรงงานต่างด้าว. เชียงราย : สำนักจัดหางานจังหวัดเชียงราย.
- สำนักงานเทศบาลตำบลแม่สาย. 2558. แผนพัฒนาเทศบาลตำบลแม่สายสามปี (พ.ศ. 2558 - 2560). จังหวัดเชียงราย
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย. 2552. มูลค่าการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงรายกับสหภาพเมียนมาร์ สปป.ลาว และจีนตอนใต้. เชียงราย : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย. 2555. ผลกระทบต่อมวลรวมจังหวัดเชียงราย. พ.ศ. 2555-2556
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบ, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ 20 พฤษภาคม 2546 และ 10 มิถุนายน 2547. และ เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2547
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. การบริหารจัดการที่ดี หลักประกันความมั่นคงในชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. ปีที่ 40 ฉบับที่ 4 กันยายน-ตุลาคม 2546, น. 82-84.
- อนุช อาภาภิรมและคณะ. 2546. เศรษฐกิจใต้ดิน : การรอกงามใต้ร่มโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- องค์การแรงงานระหว่างประเทศ. 2549. เศรษฐกิจนอกระบบ. กรุงเทพฯ : องค์การแรงงานระหว่างประเทศ กรุงเทพมหานคร.
- เออร์นานโด เดอ โซโต. 2542. เปรียบเส้นทางเศรษฐกิจนอกระบบ การปฏิวัติที่มองไม่เห็นในโลกที่สาม. แปลโดย ภัควดี วีระภาสพงษ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- Becker, F.K. 2004. Fact finding Study , The Informal Economy. Swedish International Development Cooperation agency, SIDA.
- Chen, M.A. 2007. "Rethinking the Informal Economy: Linkages with the Formal Economy and the Formal Regulatory Environment". DESA Working Paper No.46.
- Dr. Miriam Altman. 2008. Formal - Informal Economy Linkages Employment Growth Development Initiative.
- McDonald, R. J. 1984. The "underground economy" and BLS statistical data. MONTHLY LABOR REVIEW, 4-18.
- DesarrolloUrbano, 1996. Teoría de laszonasconcéntricasecológico-sociales de Burgess. Este dibujocorresponde al de la publicaciónoriginal.Fte.: PRECEDO LEDO.
- World Tourism Organization. 1998. Guide for local authorities on developing sustainable tourism. Madrid. Spain: Author.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์ผู้ค้ารายย่อยในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย

วันที่ทำการสัมภาษณ์.....
 เลขที่แบบสัมภาษณ์.....ผู้สัมภาษณ์.....
 เขต.....ที่ตั้ง.....

ประเภทสินค้าและบริการ.....

รูปแบบการขายเป็นแบบใด () มีที่ตั้งประจำ เป็นแบบใด ก. แหงลอย

ข. รถเข็น ค. รถเข็นและตั้งโต๊ะ ง. อาคารร้านค้า

จ. อื่น ๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ.....ปี
3. สถานภาพการสมรส () โสด () สมรส () หย่าร้าง () อื่น ๆ ระบุ.....
4. การศึกษาสูงสุด () ไม่ได้รับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมต้น () มัธยมปลาย () อาชีวศึกษา () ปริญญาตรี () อื่น ๆ ระบุ.....
5. ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัด.....
6. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลแม่สาย.....ปี
7. ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
8. ท่านเป็นคนไทยเชื้อสายใด () ไทย () จีน () ไทยใหญ่ () กระเหรี่ยง () พม่า () อื่น ๆ ระบุ.....
9. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน
10. สถานภาพในครัวเรือน () หัวหน้าครอบครัว () ภรรยาผู้ช่วยหาเลี้ยงครอบครัว () สมาชิกในครัวเรือน () อื่น ๆ ระบุ.....
11. รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนประมาณเท่าไร () 0 – 5,000 บาท () 5,001 – 10,000 บาท () 10,001 – 15,000 บาท () 15,001 – 20,000 บาท () 20,001 – 25,000 บาท () ตั้งแต่ 25,000 ขึ้นไป
12. อาชีพปัจจุบัน อาชีพหลัก.....สถานที่ทำงาน.....อาชีพเสริม.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

13. ท่านประกอบอาชีพค้าขายนี้เป็นเวลา.....ปี
 14. อาชีพเดิม (ก่อนประกอบอาชีพปัจจุบัน).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการประกอบกิจการ

15. รูปแบบกิจการเป็นแบบใด () เจ้าของคนเดียว () กิจการของครอบครัว
 () หุ้นส่วน ระบุจำนวน.....คน () อื่น ๆ ระบุ.....
16. สาเหตุใดบ้างที่เป็นแรงจูงใจในการประกอบกิจการ (เลือกตอบเพียง 3 ข้อที่สำคัญที่สุด)
 () เป็นกิจการขนาดเล็กจึงง่ายแก่การดำเนินการ () มีทักษะและประสบการณ์มาก่อน
 () เป็นกิจการที่ให้ผลตอบแทนน่าพอใจ () เป็นกิจการของครอบครัว
 () ใช้เงินลงทุนน้อย () บรรณาเป็นเจ้าของธุรกิจ
 () ความต้องการของผู้บริโภคมีมาก () เป็นทางเลือกสุดท้ายหากงานอื่นไม่ได้
 () อื่น ๆ ระบุ.....
17. แหล่งที่มาของเงินทุนเมื่อเริ่มประกอบกิจการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () เงินออมส่วนตัว () เงินยืมจากญาติพี่น้อง / เพื่อน () เงินกู้ยืมจากธนาคาร
 () เงินกู้ยืมจากรัฐบาล ระบุโครงการ.....
 () เงินกู้ยืมนอกระบบ (เช่น การเล่นเกม, คนปล่อยกู้ทั่วไป, นายทุน)
18. ในการดำเนินกิจการใช้วัตถุดิบหรือสินค้าหลักอะไรบ้าง
 ชื่อจากใคร () โรงงาน / กิจการขนาดใหญ่ () กิจการขนาดเล็ก () ผู้ค้าส่ง
 () ผู้ค้าปลีก () พ่อค้าคนกลาง () ต่างประเทศ
 และชำระเงินโดย () เงินสด () เครดิต () อื่น ๆ ระบุ.....
19. ในการดำเนินกิจการใช้อุปกรณ์เครื่องมือหรือเทคโนโลยีใดบ้าง.....
 ชื่อจากใคร () โรงงาน / กิจการขนาดใหญ่ () กิจการขนาดเล็ก () ผู้ค้าส่ง
 () ผู้ค้าปลีก () สินค้ามือสอง () อื่น ๆ ระบุ.....
 และชำระเงินโดย () เงินสด () เงินผ่อน () อื่น ๆ ระบุ.....
20. โปรดบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพการทำงานภายในกิจการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () จ้างงานตนเอง () ลูกจ้างประจำ....คน () ลูกจ้างชั่วคราว.....คน
 () ผู้ช่วยธุรกิจครอบครัว จำนวน.....คน () อื่น ๆ ระบุ.....
21. ท่านค้าขายสินค้าในพื้นที่อื่นนอกจากพื้นที่ตรงนี้อีกหรือไม่
 22. () มี ระบุ.....() ไม่มี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

23. เหตุผลใดที่ท่านคิดว่าสำคัญที่สุดในการเลือกสถานที่ประกอบการค้า
 เป็นย่านที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุด พื้นที่ที่สามารถตั้งแผงได้อย่างสะดวก
 เป็นแหล่งของการค้าขายลักษณะเดียวกัน เสียค่าเช่าน้อยหรือไม่ต้องเสียค่าเช่า
24. ใกล้เคียงบ้าน อื่น ๆ ระบุ.....
25. การเลือกประเภทสินค้าและบริการที่จะขาย ท่านพิจารณาจาก
26. ความต้องการของผู้บริโภคมีมาก มีแหล่งสินค้าที่ราคาถูกสำหรับขายอยู่แล้ว
 เน้นสินค้าที่เป็นแฟชั่นใหม่ ๆ
 ญาติหรือเพื่อนแนะนำหรือชักชวน อื่น ๆ ระบุ.....
- กิจการของท่านมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเช่นไร
 ขยายกิจการใหญ่ขึ้น คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ลดขนาดลง
 เลิกกิจการ เพราะ..... อื่น ๆ ระบุ.....
27. ในการทำการค้ามีการรวมกลุ่มกันระหว่างผู้ค้าหรือไม่ รูปแบบใด มีวัตถุประสงค์ใด
 มี ระบุ..... ไม่มี
28. รายได้จากประกอบการอาชีพค้าขายต่อเดือนประมาณเท่าไร
 0 – 4,000 บาท 4,001 – 8,000 บาท 8,001 – 12,000 บาท
 12,001 – 16,000 บาท 16,001 – 20,000 บาท ตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไป
29. ปัญหาใดที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการประกอบอาชีพ (เลือกตอบ 2 ข้อที่สำคัญที่สุด)
 การขาดแคลนเงินทุน ด้านราคาสินค้าและวัตถุดิบ
 ด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคโนโลยี การขาดทักษะความรู้ความชำนาญ
 การจับกุมของเทศกิจหรือตำรวจ การถูกเรียกเก็บเงินนอกระบบ
 กฎระเบียบ ข้อบังคับของเทศบาล ภาระหนี้สิน
 ปริมาณลูกค้ามีน้อย / ลดลง อื่น ๆ ระบุ

- 30 จากปัญหาที่ท่านพบข้างต้น ท่านมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา และต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างไรบ้างท่านมีความพึงพอใจต่อการประกอบอาชีพอย่างไร

ความพึงพอใจต่ออาชีพ	พอใจมาก	พอใจ	เฉย ๆ	ไม่พอใจ	ไม่พอใจมาก
สถานภาพการทำงาน					
สภาพพื้นที่ที่ทำการค้าโดยรวม					
รายได้					
ความเป็นอิสระในการทำงาน					
ความมั่นคงต่ออาชีพ					
โอกาสความก้าวหน้าในการทำงาน					
อาชีพนี้เมื่อเทียบกับอาชีพเดิม					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถามผู้มาใช้บริการร้านค้ารายย่อยนอกระบบ (นักท่องเที่ยวชาวไทย)

เลขที่แบบสอบถาม

วันที่.....

โซน.....

ชื่อผู้สำรวจ.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. ท่านอายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน
() ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น () มัธยมศึกษาตอนปลาย
() อาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพของท่าน
() รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ () พนักงานบริษัท / ลูกจ้างเอกชน
() ประกอบธุรกิจส่วนตัว () รับจ้างทั่วไป () นักเรียน / นักศึกษา
() อื่น ๆ ระบุ.....
5. สถานภาพของท่าน
() โสด () สมรส () หม้าย / หย่าร้าง
6. ท่านมีรายได้ส่วนบุคคลต่อเดือนประมาณเท่าไร
() 0 – 5,000 บาท () 5,001 – 10,000 บาท () 10,001 – 15,000 บาท
() 15,001 – 20,000 บาท () 20,000 - 25,000 บาท () ตั้งแต่ 25,000 ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย

7. ท่านเดินทางมาจากจังหวัดใด.....
8. ในปีที่ผ่านมาท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย
.....ครั้ง
9. ระยะเวลาที่ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวชายแดนแม่สายในแต่ละครั้งท่านใช้เวลาอยู่ในพื้นที่
นานเท่าใด
.....ชั่วโมงวัน
10. ท่านเดินทางเข้ามาโดยวิธีใด
() รถยนต์ส่วนตัว () รถโดยสารประจำทาง () รถตู้สาธารณะ
() บริษัทนำเที่ยว () รถจ้างเหมาในพื้นที่ () อื่น ๆ ระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

11. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย (เลือกลำดับที่สำคัญที่สุด 3 ลำดับ)
- () ท่องเที่ยว () ซื้อสินค้าไปขาย () ติดต่อธุรกิจ/ทำงาน
 () อันนินมุน () พักผ่อน () สัมมนา
 () เทศกาล () เที่ยวกลางคืนและสถานบันเทิง
 () มาเยี่ยมญาติ () อื่น ๆ ระบุ.....
12. ในการเดินทางมาท่องเที่ยวชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย ท่านได้พักแรมที่ใด
- () ในอำเภอแม่สาย () ในจังหวัดเชียงราย () จังหวัดอื่นๆระบุ
13. ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย ท่านต้องการท่องเที่ยวประเภทใด
- () เชียงวัฒนธรรม () เชียงบันเทิง(จับจ่ายซื้อสินค้า) () เชียงอนุรักษ์
 () เชียงบันเทิง เสียงโซล () เชียงการค้า
14. สถานที่ที่ท่านเลือกพักแรมท่านวางแผนพักแรมที่ใดและระยะเวลาานเท่าใด (ให้เลือก ✓ คำตอบเดียว)

สถานที่/ จำนวน (วัน)	1	2	3	4	5	6	7	มากกว่า 7 วัน
โรงแรม								
เกสต์เฮ้าส์								
รีสอร์ท / บังกะโล								
Home stay								
บ้านญาติ /บ้านเพื่อน								
ที่พักในวนอุทยานแห่งชาติ								
อื่น ๆ ระบุ								

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกซื้อหรือเลือกใช้บริการในร้านค้า

15. เมื่อท่านมาเที่ยวชายแดนแม่สาย ท่านมีโอกาสซื้อสินค้าและบริการมาน้อยเพียงใด

() ซื้อ (ถ้าซื้อถามต่อ.....) () ไม่ซื้อ

ประเภทร้านค้ารายย่อย/ มูลค่าของสินค้าและบริการ	ไม่เกิน 500 บาท	501 - 1,500 บาท	1,500 – 2,000 บาท	มากกว่า 2,000 บาท
สินค้าเลียนแบบ				
สินค้าหายากในประเทศไทย				
สินค้าปลอดภาษี				
เทปเพลง หนังสือ ละคร ซีรี่ย์ CD DVD				
เครื่องประดับ พลอย และ อัญมณีต่าง ๆ				
อื่น ๆ ระบุ.....				

16. ท่านคิดว่าเหตุผลในการเลือกซื้อและเลือกใช้บริการร้านค้า (เลือกตอบ 3 ข้อ ตามระดับความสำคัญ)

- () ด้านราคาของสินค้าและบริการ
- () ด้านคุณภาพของสินค้าและบริการ
- () สะดวกในการเดินทางมาซื้อและรับบริการ
- () ความหลากหลายของสินค้าและประเภทการให้บริการ
- () เลือกซื้อสินค้าเพื่อเป็นของฝาก ของที่ระลึก
- () อื่น ๆ โปรดระบุ.....

17. ท่านมีทัศนคติความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการของร้านค้าที่ท่านตัดสินใจเลือกซื้ออย่างไร

ระดับความพึงพอใจกลุ่มการค้า และบริการ	พอใจ มาก	พอใจ	เฉย ๆ	ไม่ พอใจ	ไม่พอใจ อย่างยิ่ง
-ราคาสินค้าและบริการ					
-คุณภาพของสินค้าหรือระดับการ ให้บริการ					
-ความหลากหลายของสินค้าและ บริการ					
-ความครบถ้วนของสินค้าและบริการ					
-ตำแหน่งที่ตั้งร้านค้า					
-ความสะดวกในการมาซื้อสินค้าและ บริการ					
-ราคาค่าบริการ					
-ความสะดวกในการเดินทางมาใช้ บริการ					

18. ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสินค้าและบริการเกี่ยวกับการค้าขายแดนแม่สาย
จังหวัดเชียงราย อย่างไรบ้างโปรดระบุ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาววันดี โกมลนกก
วัน เดือน ปีเกิด	15 กันยายน 2501
ที่อยู่	7/331 มินบุรี กทม 10510
ประวัติการศึกษา	
2533	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์ วิชาเอกการจัดการทั่วไป วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
2545	การจัดการภาครัฐและเอกชนมหาบัณฑิต (Master of Public and Private Management) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปัจจุบันรับราชการที่กรมโยธาธิการและผังเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้